

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Lunds universitet
Företagsekonomiska institutionen
FEKP01: Examensarbete magisternivå
Våren 2009

Framtidens bankredovisning

- En innehållsanalys av svenska storbankers årsredovisningar

Handledare

Gunnar Wahlström

Författare

Vicky Johansson

Christian Rurfors

Sammanfattning

Uppsatsens titel: Framtidens bankredovisning – en innehållsanalys av svenska storbankers årsredovisningar

Seminariedatum: 5 juni 2009

Kurs: FEKP01, Examensarbete magisternivå, Företagsekonomi, Avancerad nivå, 15 högskolepoäng (HP) eller ECTS-cr

Författare: Vicky Johansson, Christian Rurfors

Handledare: Gunnar Wahlström

Nyckelord: traditionell redovisning, redovisningsteorier, riskmätning, marknadsvärdering, banker

Syfte: Att undersöka om den traditionella redovisningen har fått stå till sida för riskmätning och nya redovisningsteorier, samt hur detta i så fall påverkat bankerna i samband med dagens finansiella kris.

Metod: En kvalitativ metod med en induktiv-deskriptiv ansats. Utgångspunkt har legat i den offentliga debatten, varefter en innehållsanalys av de fyra svenska storbankernas årsredovisningar mellan åren 1990-2008 har genomförts.

Teoretiska perspektiv: Det teoretiska perspektivet grundar sig på normbildning inom redovisningsområdet och hur olika metoder växt fram.

Empiri: Empirin kommer dels från den offentliga debatten och de tidsskrifter som använts, dels från de undersökta bankernas årsredovisningar.

Resultat: Ett tydligt skift mot nya redovisningsteorier och riskmätning har kunnat urskiljas. Utvecklingen ifrågasätts och en tydligare fokusering på traditionell redovisning och finansieringsanalysen anses ha kunnat göra bankerna bättre rustade i samband med den finansiella krisen.

Abstract

Title: The Future of Bank Accounting – a Content Analysis of Financial Statements of Swedish Banks

Seminar date: 5th of June 2009

Course: FEKP01, Degree Project Master Level, Business Administration, Master level, 15 University Credit Points (UPC) or ECTS-cr

Authors: Vicky Johansson, Christian Rurfors

Advisors: Gunnar Wahlström

Key words: traditional accounting, accounting theories, risk measurement, fair value accounting, banks

Purpose: To study if traditional accounting has been set aside in favour of risk measurement and new accounting theories and how this might have affected the banks in the financial crisis.

Methodology: A qualitative method with an inductive-descriptive approach. The public debate has been used as a starting-point, after which a content analysis of the four biggest Swedish banks' financial statements 1990-2008 has been made.

Theoretical perspectives: The theoretical perspective is based on theories about creation of accounting norms and how different methods have emerged.

Empirical foundation: The empirical material comes partly from the public debate and the magazines that have been used, and partly from the annual reports of the banks.

Conclusions: A clear change towards new accounting theories and risk measurement. A more distinct focus on traditional accounting and cash flow analysis is suggested to have made the banks better prepared in the financial crisis.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	8
1.1 BAKGRUND	8
1.2 PROBLEMDISKUSSION	10
1.3 FORSKNINGSPRÅG	12
1.4 SYFTE	12
1.5 AVGRÄNSNINGAR	12
1.6 DEFINITIONER	12
1.7 DISPOSITION	13
2. LITTERATURGENOMGÅNG	14
2.1 TRADITIONELL REDOVISNING	14
2.1.1 FINANSIERINGSANALYS	15
2.1.1.1 Finansieringsanalysens historia	16
2.1.1.2 Finansieringsanalysens reglering	16
2.1.1.3 Bergenprojektet	17
2.2 NY REDOVISNING OCH REDOVISNINGSTEORIER	19
2.2.1 REDOVISNINGENS KOMPLEXITET	19
2.2.1.1 Ogenomträngliga årsredovisningar ingen nyhet	20
2.2.2 REDOVISNINGENS REGLERING	22
2.2.2.1 Den offentliga debatten	22
2.2.2.2 Den institutionella dimensionen	22
2.2.3 TRE TEORETISKA ANSATSER	23
2.2.3.1 Klassisk ansats	23
2.2.3.2 Beslutanvändbarhetssynsättet/Nyttan av information	25
2.2.3.3 'Information economics'	26
2.3 RISKMÄTNING	27
2.3.1 UTVECKLING MOT RISKMÄTNING	27
2.3.2 RISK OCH RISKHANTERING	27
2.3.3 RISKMÄTNINGENS REGLERING	28
2.3.4 KRITIK MOT RISKMÄTNING	29
2.3.4.1 Bristande underliggande information	29
2.3.4.1.1 Referensklassproblemet	29
2.3.4.1.2 Lagen om stora tal	30
2.3.4.1.3 Uppskattningsproblemet	30
2.3.4.2 Auktoritetens uttalande ses som sanningar	30
2.4 SAMMANFATTNING	31

3. METOD	33
3.1 INLEDNING	33
3.2 FORSKNINGSSINRIKTNING	33
3.2.1 METODOLOGISK ANSATS	34
3.3 DEN OFFENTLIGA DEBATTEN	35
3.4 URVAL	36
3.5 PRIMÄR- OCH SEKUNDÄRDATA	37
3.5.1 DATAINSAMLING	38
3.6 KÄLLKRITIK	38
3.6.1 REPLIKERBARHET	38
3.6.2 VALIDITET OCH RELIABILITET	39
3.7 METODSAMMANFATTNING	40
4. DEN OFFENTLIGA DEBATTEN	41
4.1 INLEDNING	41
4.2 ÅR 1988-1991	42
4.2.1 INFORMATIONEN I ÅRSREDOVISNINGAR – FÖR VEM?	42
4.2.2 EG-DIREKTIV	43
4.2.3 FINANSIELLT RISKTAGANDE	43
4.3 ÅR 1992-1995	44
4.3.1 90-TALSKRISEN OCH FASTIGHETSMARKNADEN	44
4.3.2 KASSAFLÖDE	45
4.3.3 EG-DISKUSSIOEN FORTSÄTTER	46
4.3.4 FINANSIELLA INSTRUMENT	46
4.4 ÅR 1996-1999	47
4.4.1 ÖKAD FOKUSERING PÅ FINANSIERINGSANALYSEN	47
4.4.2 FINANSIELLA INSTRUMENT, RISK OCH MARKNADSVÄRDERING	48
4.5 ÅR 2000-2003	49
4.5.1 OLIKA METODER I FINANSIERINGSANALYSEN	49
4.5.2 BEHOV AV BÄTTRE INFORMATION	50
4.5.3 ALLT MER KOMPLEX REDOVISNING	51
4.6 ÅR 2004-2008	52
4.6.1 VERKLIGT VÄRDE – DEN STORA FRÅGAN	52
4.6.2 BASEL II	53
4.7 IDENTIFIERING AV FRÅGESTÄLLNINGAR	54
4.7.1 FINANSIERINGSANALYS	54
4.7.2 BANKERNAS NYA REDOVISNING	54
4.7.3 RISKMÄTNING	55
4.7.4 DEN INTERNATIONELLA DEBATTEN	55

5. ÅRSREDOVISNINGAR	56
5.1 FINANSIERINGSANALYS	56
5.1.1 REDOVISAR BANKERNA NÅGON KASSAFLÖDESANALYS?	56
5.1.2 ANTAL SIDOR SOM KASSAFLÖDESANALYSEN OMFATTAR	57
5.1.3 ANTALET SIDOR SOM KASSAFLÖDEN NÄMNS (UTÖVER SJÄLVA UPPSTÄLLNINGEN)	58
5.1.4 ANALYS: FINANSIERINGSANALYSEN – ETT VERKTYG FÖR ATT UNDVIKA KRIS?	58
5.2 BANKERNAS NYA REDOVISNING	61
5.2.1 ANVÄNDER BANKERNA SIG AV MARKNADSVÄRDEN VID VÄRDERING AV FINANSIELLA INSTR.?	61
5.2.2 REDOVISAS RISKER I NOTSYSTEMET?	62
5.2.3 ANVÄNDER SIG BANKERNA AV LÄGSTA VÄRDETS PRINCIP?	63
5.2.4 ANALYS: BRISTANDE SAMSTÄMMIGHET VÅLLAR FRÅGETECKEN	63
5.3 RISKMÄTNING	65
5.3.1 REDOVISAR BANKERNA MARKNADSRISK?	65
5.3.2 REDOVISAR BANKERNA KREDITRISK?	66
5.3.3 REDOVISAR BANKERNA LIKVIDITETSRISK?	67
5.3.4 REDOVISAR BANKERNA OPERATIONELL RISK?	67
5.3.5 REDOVISAR BANKERNA INFLATIONSRIK?	68
5.3.6 SAMMANSTÄLLNING AV ANTALET REDOVISADE RISKER	68
5.3.7 NÄMNER BANKERNA HUR DERAS RISKANALYS GÅR TILL?	69
5.3.8 ANTALET SIDOR SOM BANKERNAS RISKANALYS OMFATTAR	69
5.3.9 ANALYS: FLER RISKMÅTT SKYDDAR INTE MOT FRAMTIDA KRISER	70
6. SLUTDISKUSSION	73
6.1 FORSKNINGSFRÅGAN BESVARAS	73
6.2 STUDIENS TEORETISKA BIDRAG	75
6.3 REFLEKTIONER ÖVER STUDIENS SLUTSATSER	77
6.4 FÖRSLAG PÅ FORTSATTAS STUDIER	77
KÄLLFÖRTECKNING	79

Förkortningar

AICPA – American Institute of Certified Public Accountants

EG – Europeiska gemenskapen

EU – Europeiska Unionen

FASB – Financial Accounting Standards Board

G-20 – Group of Twenty

IASB – International Accounting Standards Board

IASC – International Accounting Standards Committee (f.d. IASB)

IAS – International Accounting Standards

IFRS – International Financial Reporting Standards

LVP – Lägsta värdets princip

IMF – International Monetary Fund

RR – Redovisningsrådet

RSV – Riksskatteverket (nuvarande Skatteverket)

SEC - Securities Exchange Commission

1 Inledning

Syftet med det här kapitlet är att redogöra för bakgrunden till det valda ämnet, samt presentera uppsatsens frågeställningar och syfte.

1.1 Bakgrund

Finanskris nämns i dagligt tal som en depression på finansmarknaden i ett specifikt område, med en plötslig minskning av värdet på tillgångarna. Finanskriser yttrar sig i att efterfrågan på pengar är större än utbudet och omfattas ofta av en bankkris, men kan också uttrycka sig i en valutakris. Ur ett historiskt perspektiv på de finansiella kriser som drabbat västvärlden sedan 1500-talet kan det tydligt urskiljas ett mönster där finansiella kriser har haft en tendens att dyka upp med cirka tio års intervaller (Kindleberger 1999).

Vad som är unikt med dagens situation är att vi nu bevittnar den tredje globala krisen på bara ett decennium. Asienkrisen i slutet av 90-talet följdes av IT-bubblan i början av 2000-talet och därefter, en stor global kris med ursprung i den amerikanska bostadsmarknaden 2007 (Loft 2009). Såväl den industriella världen som utvecklingsländerna är drabbade och krisen jämförs i viss mån med den stora depressionen i slutet av 1920-talet. Finansminister Anders Borg hävdade på en pressträff i november 2008 att den rådande finanskrisen är *”den värsta sedan depressionen”* (Mellqvist 2008), en åsikt som delas av bland annat den amerikanske ekonomen George Soros, en av de första personerna att förutse den uppkommande krisen.

Den amerikanska bostadskrisen går tillbaka till Clinton-administrationen och en strävan efter att varje medborgare skulle kunna ha möjlighet till en bostad. I de goda tider som rådde lånades pengar ut även till låntagare som egentligen inte hade möjlighet att betala tillbaka (Rosén 2008). Detta förfarande möjliggjordes genom bolåneinstitutet Freddie Mac och Fannie Mae som garanterade bankernas utlåning till privatpersoner, samt genom att bankerna sålde sina fordringar, i form av obligationer, vidare till investerare världen över (Rosén 2008; Soros 2008). Denna typ av värdepappersemission var menad att reducera riskerna genom riskfördelning och geografisk diversifiering (Soros 2008).

Problem uppstod emellertid då låntagare på grund av räntehöjningar inte klarade av att betala tillbaka sina lån. Detta medförde ett kraftigt ökat pantövertagande, varvid bankerna helt plötsligt stod som den största ägaren på den amerikanska bostadsmarknaden (Rosén 2008). Låntagarna lämnade helt enkelt sina hem till banken för att undkomma lånen och priserna på husen började därefter sjunka, som ett led av

ett ökat utbud på bostadsmarknaden, samtidigt som det blev svårare att låna nya pengar för att återfinansiera sina hus.

En global kreditkris blev resultatet på grund av att de obligationer som fanns hos olika investerare runt om i världen blev värdelösa. De banker som haft ett stort innehav av sådana obligationer tvingades till stora nedskrivningar av sina tillgångar och en ovillighet att låna ut pengar spred sig, eftersom ingen visste vilka banker som satt på de värdelösa obligationerna (Soros 2008). Osäkerheten kom att handla om huruvida bankerna skulle kunna betala tillbaka pengarna.

Kreditkrisen fortsatte då stora investmentbanker, samt bolåneinstitutet Freddie Mac och Fannie Mae meddelade stora likviditetsproblem. De senare övertogs av den amerikanska staten för att undvika en konkurs som skulle kunna hota hela det amerikanska finansiella systemet (Rosén 2008), men krisens verkningar var för sena att stoppa.

George Soros (2008) utvecklar resonemanget:

”Once the crisis erupted, financial markets unraveled with remarkable rapidity. Everything that could go wrong did. A surprisingly large number of weakness revealed in a remarkably short period of time.”

När det amerikanska kreditinstitutet Lehman Brothers kollapsade hösten 2008 blev krisen alltmer synlig även i Sverige. Flera svenska banker hade investerat i finansiella instrument hos Lehman Brothers och upplåningskostnaderna steg kraftigt i och med kollapsen. Extra tydligt blev problemet för Swedbank, framför allt på grund av vikande tillväxt i Baltikum, ett område där banken gjort stora investeringar (Hedelius 2008).

För att dämpa oron på den svenska kreditmarknaden gick den svenska staten in med ett antal åtgärder. Först och främst höjdes den statliga insättningsgarantin från 250 000 SEK till 500 000 SEK (Riksgälden 2008). Detta förfarande var viktigt så till vida att det stärkte landets småsparare. Framför allt ville staten undvika ett scenario där folk börjar ta ut sina pengar från bankerna, vilket hade minskat bankernas kapitalbas ytterligare.

Staten inrättade även ett garantiprogram för bankerna. Detta innebar att staten mot en avgift lovar att träda in om banken inte klarar av att betala sina långivare (ibid.). Till att börja med sträckte sig detta garantiprogram till 30 april 2009, men förlängdes i början av april 2009 till den sista oktober samma år (Dagens Nyheter 2009-04-02).

På ett globalt plan presenterades nyligen en gigantisk handlingsplan för att ta itu med finanskrisen. Under G20-mötet i Storbritannien i april enades medlemsländerna om att lägga fem biljoner amerikanska dollar (motsvarande 41 000 miljarder svenska kronor) på att bekämpa krisen, varav en stor del öronmärks för den internationella valutafonden (IMF) som tredubblar sin kassa. Samtidigt fokuserar G-20 på att reformera IMF, stärka de finansiella institutionerna och främja världshandeln (G-20 Workings Groups).

Handlingsplanen syftar bland annat till att skapa en sundare reglering och stärka transparensen kring den internationella redovisningen. En del av den rapport som

utfärdats innehåller bland annat 25 rekommendationer som makthavare världen över bör rätta sig efter för att öka tillväxten och samtidigt undvika en ny liknande kris (G-20 Working Group 1).

Trots den gigantiska räddningsaktion som sjösatts av G-20 är dock frågan huruvida de åtgärder som presenterats verkligen kommer att förändra den rådande krisen och samtidigt bidra till att framtida kriser undviks. För att gå till botten med problemet krävs att insatserna riktar sig på själva orsaken till problemet. I annat fall blir det enbart en konstgjord andning och ett scenario där symptomen, snarare än krisens huvudorsak, botas.

1.2 Problemdiskussion

Att dagens finanskris är en likviditetskris med bristande förtroende mellan bankerna råder det inget tvivel om. Det är också tydligt att kollapsen av Lehman Brothers och andra kreditinstitut resulterat i en försiktighet och oro bland bankerna, där gårdagens optimistiska utlåningspolicy ersatts med en stark skepsis.

Ur ett bankperspektiv kan krisen och den uppstådda problematiken diskuteras utifrån ett flertal olika inriktningar. En väg är att fokusera på bankernas redovisning.

Traditionell redovisning kan spåras tillbaka till Italien på 1300- och 1400-talet och fokuserar på balansräkningens tillgångar för att utläsa framtida ekonomiska fördelar. Sådan redovisning är inte kopplad till någon teoretisk grund, utan har sin historia i praktisk handling och har växt fram för att fylla de behov som uppstått över tiden (Bengtsson 2006). En sådan syn på redovisning kännetecknar svenska förhållanden och innebär att redovisningslösningar växt fram som juridik, dvs. som konventioner mellan de olika parterna över tiden (Artsberg 2005).

Under större delen av 1900-talet har handeln med värdepapper ökat, vilket inneburit att ett behov om en mer öppen redovisning har uppkommit. Detta har medfört att ny lagstiftning och nya normer introducerats, både från statliga organ och från professionella intressegrupper. En stor mängd nya teorier har kompletterat den traditionella redovisningen och enligt många forskare (Artsberg 1992, Jönsson 1985, Wahlström 2000) medför mängden nya teorier problem med en ökad komplexitet och svår praktisk tillämpning.

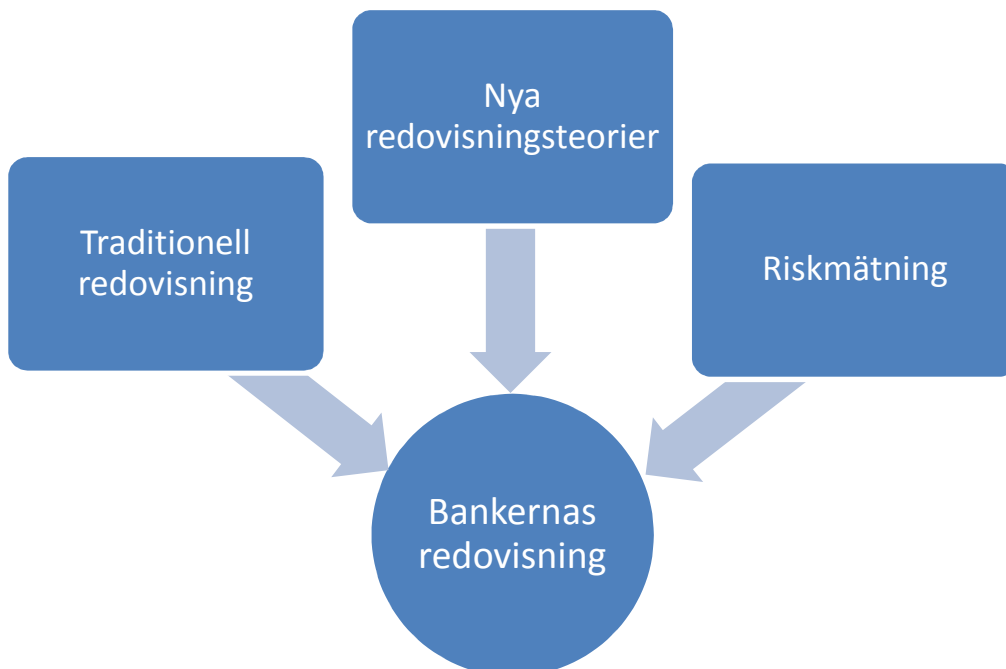
I samband med de nya redovisningsteoriernas uppkomst har också övergången från värdering till historiska värden till värdering till marknadsvärden blivit alltmer tydlig. För att återkoppla till dagens finansiella kris, menar Krumwiede (2008) att så länge värdet på tillgångar baseras på historiska värden råder låg osäkerhet kring den finansiella informationens relevans och tillförlitlighet. Problem uppstår istället när tillgångarna

klassificeras genom verkligt värde, även kallat skäligt marknadsvärde eller Fair Value Accounting, något som blir extra tydligt i tider av kris (ibid.).

Problemet med marknadsvärderingar är att det i tider av kris kan ge upphov till väldigt volatila värden då resultatet, trots att ingen transaktion skett, ska korrigeras och redovisas. Ett sådant förfarande reducerar tillförlitligheten, eftersom en stor osäkerhet kring det verkliga värdet uppstår (ibid.). Därmed blir det också svårt, både för bankerna själva och för dess intressenter, att använda den finansiella informationen.

Ytterligare förändringar som har skett de senaste åren är en ökad fokusering på riskmätning hos bankerna. Genom Basel II introducerades nya regler hos bankerna, genom att det lägsta kapitalkravet för banken skulle räknas ut med hjälp av tre riskfaktorer; kreditrisk, operativ risk och marknadsrisk. De senare åren har på grund av detta gett upphov till en enorm ökning av finansiell riskmodellering, både i de regler som styr bankerna och hur risk hanteras internt (Danielsson 2002). Utvecklingen står dock inte obestridd och en mängd forskare har riktat kritik mot riskmätningen och hur dess modeller utvecklats (Danielsson 2002, McGoun 1995, Wahlström 2009, Porter 1995, Chua 1996 samt Latour & Woolgar 1986).

Utifrån denna diskussion består uppsatsens problemområde av tre sammankopplade delar som samtliga påverkar bankernas redovisning: traditionell redovisning, bankernas nya redovisning samt riskmätning. Bankernas redovisning påverkas både av regelverket kring Basel II och av nya redovisningsregler, vilket borde fått konsekvenser för den traditionella redovisningen.

Figur 1 (egen)

Tidigare forskning behandlar inte denna fråga och eftersom den senaste finansiella krisen fortfarande är väldigt aktuell skiljer sig föreliggande uppsats från de undersökningar som tidigare gjorts.

1.3 Forskningsfråga

Med underlag av ovanstående diskussion blir uppsatsens forskningsfråga:

- Har det skett ett skiftande fokus bort från traditionell redovisning och hur har i så fall denna skiftning påverkat bankerna i samband med den finansiella krisen?

1.4 Syfte

Att undersöka om den traditionella redovisningen har fått en minskad betydelse till förmån för riskmätning och nya redovisningsteorier, samt hur detta i så fall påverkat bankerna i samband med dagens finansiella kris.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsen är avgränsad till att endast undersöka svenska storbanker, ett val som gjorts beroende på praktiska omständigheter. Storbankerna har valts då dessa kan bidra med mest information till vår forskningsfråga. Större banker har också mer påverkan på samhället än mindre banker.

1.6 Definitioner

Genom uppsatsen används begreppen finansieringsanalys och kassaflödesanalys överlappande om varandra. Anledningen till detta är att litteraturen, lagstiftningen och den offentliga debatten använder de olika begreppen när de pratar om samma sak. I uppsatsen väljs att återge samma begrepp som respektive område använder sig av. Eventuella skillnader begreppen emellan bortses därmed från i denna uppsats.

1.7 Disposition

Kapitel 1 – Inledning

I inledningskapitlet presenteras bakgrunden till det valda ämnet. En problemdiskussion följer, vilken mynnar ut i uppsatsens frågeställningar och syfte. Avslutningsvis anges uppsatsens avgränsningar.

Kapitel 2 – Litteraturgenomgång

Uppsatsens tre angivna problemområden diskuteras utifrån litteraturen.

Kapitel 3 – Metod

Metoden anger uppsatsen vetenskapliga inriktningar. I kapitlet beskrivs också uppsatsens datainsamlingsmetoder och urvalsprocesser.

Kapitel 4 – Den offentliga debatten

Den offentliga debatten i Sverige och utlandet granskas utifrån facklitteratur under en tjugoårsperiod (1988-2008). Relevanta frågeställningar skapas som grund för den empiriska undersökning som sker i nästa kapitel.

Kapitel 5 – Årsredovisningar

De fyra svenska storbankernas årsredovisningar granskas över en tjugoårsperiod. Analys sker parallellt med hjälp av den teori som presenteras i litteraturgenomgången.

Kapitel 6 – Slutdiskussion

Forskningsfrågan besvaras och studiens teoretiska bidrag presenteras. Reflektioner över studiens dras och förslag på fortsatta studier inom ämnesområdet ges.

2. Litteraturgenomgång

Uppsatsens problemområde består som nämnts inledningsvis av tre sammankopplade delar, traditionell redovisning, bankernas nya redovisning samt riskmätning. Syftet med detta kapitel är att diskuteras samtliga dessa begrepp. Extra fokus läggs i den första delen på finansieringsanalysen, vilken ses som en viktig faktor i den traditionella redovisningen och har betydelse för uppsatsens fortskridande arbete att undersöka en eventuellt skiftande fokusering i bankernas redovisning.

2.1 Traditionell redovisning

Traditionell redovisning fokuserar på balansräkningens tillgångar för att utläsa framtida ekonomiska fördelar. Sådan redovisning är inte kopplad till någon teoretisk grund, utan har sin historia i praktisk handling och har växt fram under århundraden för att fylla de behov som uppstått (Bengtsson 2006). Redovisningen utvecklades främst som följd av att samhällsutvecklingen medförde ett ansvarsförhållande som var förenat med att redovisningsskyldighet blev allt vanligare. Denna utveckling ägde rum under 1300- och 1400-talet i de italienska stadsstaterna (Jönsson 1985).

Under åren har behoven för redovisning sett olika ut i olika länder och kulturer och vid behov har dålig redovisning ersatts med sådan som bättre passat. Som en grundläggande utgångspunkt kan dock fastslås att redovisning finns för att vara en tjänst till någon eller någras intressen. Uppfattningen har alltså varit att redovisning ska tjäna ett syfte att tillgodose ett flertal intressenter med information som kan utgöra underlag för beslutsfattande (Bengtsson 2006).

Gemensamt för den gren som utgör den traditionella redovisningen är att den präglas av ett flertal principiella förutsättningar: realisationsprincipen (att en intäkt inte får redovisas i resultaträkningen förrän den är realiserad), principen om historiska anskaffningsvärden (att historiska anskaffningsvärden används eftersom de är mest verifierbara och objektiva), kongruensprincipen (samtliga förändringar i tillgångarnas och skuldernas värde ska redovisas över resultaträkningen), försiktighetsprincipen (tillgångar värderas lågt och skulder högt) och matchningsprincipen (utgifter ska kostnadsföras i den redovisningsperiod de ger upphov till en intäkt) (Falkman 2000).

Sett ur ett svenskt perspektiv kan ett skiftande fokus på dessa förutsättningar skönjas, från tonvikt på öppenhet och informationsgivning från 50-talet till början av 70-talet, till ett propagerande för försiktighetsprincipen mellan 1971-1982 och därefter en acceptans av matchningsprincipen (Artsberg 1992).

Denna epokindelning av Artsberg är intressant. Medan försiktighetsprincipen har en tydlig koppling till tidigare svensk lagstiftning, kan matchningsprincipen med fördel hänföras till mer internationella regler. Samtidigt bör poängteras att Artsbergs avhandling skrevs i början av 90-talet och fokuserade på ett skift som till större delen skedde under 80-talet. Sedan dess har mycket hänt inom redovisningsområdet, men studien är fortfarande relevant och paralleller kan dras till den utveckling vi sett på senare tid, med stark tilltro till marknadsvärderingar.

För att utveckla diskussionen om den traditionella redovisningens betydelse kommer nästa del i detta kapitel att mer ingående beskriva finansieringsanalysen, som ses som ett viktigt verktyg för den traditionella redovisningen.

2.1.1 Finansieringsanalys

Enligt Olson et al. (1996) består ett utvidgat redovisningsbegrepp av tre delsystem. Normsystemet producerar regler och normer för den operativa redovisningen, medan det operativa redovisningssystemet producerar själva redovisningsrapporterna. I den tredje nivån, användarsystemet, används de producerade rapporterna. Tillförlitlig och relevant information anses vara en fråga om beslut och ansvar, med målsättningen att minska osäkerheten i beslutsfattande och kunna utkräva ansvar. Därigenom får redovisningen två funktioner, en prognostiserande och en ansvarsutkrävande.

För den externa redovisningen anses tre rapporter vara av särskild betydelse, balansräkningen, resultaträkningen och finansieringsanalysen (Olson et al 1996, Schroeder et al. 2001). Den senare, tillsammans med resultaträkningen, utgör så kallade flödesrapporter, vilka har som uppgift att visa vad som hänt under en viss period (Schroeder et al. 2001).

Finansieringsanalysens fördelar kan förklaras framför allt utifrån den prognostiserande funktionen och jämförelser över tiden. Samtidigt undviker man "subjektiva" bedömningar relaterade till intäkter, kostnader och periodiseringar. Finansieringsanalysen är det enda dokumentet i årsredovisningen där betalningsflöden kan utläsas (Ekonomistyrningsverket 2000).

Nyttan av finansieringsanalysen lyfts fram i flera olika sammanhang och av olika organisationer. Amerikanska FASB skriver:

"... financial reporting should provide information to help investors, creditors, and other assess the amounts, timing and uncertainty of prospective cash inflow to the related enterprise." (Schroeder et. al 2001)

Samtidigt tydliggörs nyttan av den information som finansieringsanalysen ger i de regler som styr företagen. I IAS 7 – Kassaflödesanalys, beskrivs nyttan bland genom att informationen bidrar till att möjligheterna att jämföra resultatet för den löpande verksamheten i olika företag ökar. Detta eftersom effekterna av olika redovisningsprinciper som tillämpas vid redovisning av likartade transaktioner och händelser kan elimineras.

2.1.1.1 Finansieringsanalysens historia

Finansieringsanalysen har sin uppkomst cirka 150 år tillbaks i tiden, då amerikanska Northern Central Railroad som första företag kompletterade årsredovisningen med en bilaga som gick igenom förändringen i kassan och hur denna uppkommit. 40 år senare kom nästa steg i utvecklingen, då U.S. Steel Corporation kompletterade sin resultat- och balansräkning med en rapport som beskrev förändringen i likvida medel och hur denna uppkommit (Olson et. al 1996). Skillnaden med denna rapport, jämfört med de som nyttjats tidigare, var att den utgick från resultaträkningens nettoresultat och korrigerades för icke-likviditetspåverkande transaktioner såsom avskrivningar.

I början av 1900-talet växte flera olika varianter av finansieringsanalys fram. Framför allt handlade det om två skilda metoder där likviditeten uttrycktes antingen i rörelsekapital eller likvida medel. Under första världskriget och den ekonomiska instabilitet som växte fram, ökade betydelsen för en rapport som kunde mäta företagets likvida flöden. Vikten av att kunna uppskatta betalningsförmåga hos sina kunder blev det primära faktorn för att kunna garantera betalning (ibid.).

Den modell som kom att vinna acceptans och växa fram som den dominerande under första hälften av 1900-talet blev en rapport baserad på likviditetsförändring i rörelsekapitaltermer, en rapport väldigt lik den som togs fram av U.S. Steel Corporation redan 1902. Utöver detta växte ett nytt uttryck fram, "funds", vilket användes för att beskriva i vilka termer som likviditetsförändringen uttrycktes i. 1938 presenterades dessutom ett alternativ till den metod som utgick från nettoresultatet och hade sitt ursprung i U.S. Steel Corporations rapport. Den nya varianten använde istället ett tillvägagångssätt som utgick från resultaträkningens omsättning (ibid.).

2.1.1.2 Finansieringsanalysens reglering

År 1963, etthundra år efter den första finansieringsanalysen togs fram började olika intresseorganisationer att på allvar intressera sig för dess användning. Den amerikanska revisionsprofessionens dåvarande övervakningsorgan, AICPA, var först ut genom att publicera sina rekommendationer kring finansieringsanalysen i "*The Statement of Source and Application of Funds*" (Olson et. al 1996). Åtta år senare kom den första regleringen när AICPA genom APB 19, "Reporting Changes in Financial Position", tvingade vissa

företag som uppfyllde särskilda kriterier (omsättning och antal anställda) att upprätta en finansieringsanalys (Schroeder et al. 2001).

Under 80-talet, då FASB tagit över AICPA:s normskaparroll, började rörelsekapitalbegreppet ifrågasättas. Kritiken mynnade ut i ett förslag från FASB att ersätta rörelsekapitalet som medelsbegrepp i rapporten med likvida medel. Förslaget blev så småningom en slutgiltig rekommendation (ibid.).

Som ett resultat av AICPA:s arbete utvecklades under 1960-talet även rekommendationer inom finansieringsanalysområdet i Sverige och i 1975 års aktiebolagslag fastslogs för första gången företag som var tvungna att upprätta en finansieringsanalys (Olson et. al 1996). Kritik uppkom emellertid mot gällande regler och 1980 förändrades aktiebolagslagen, med följderna att kravet på redovisning av rörelsekapitalförändringen avskaffades. De rekommendationer som följde innebar att svenska bolag kunde använda alternativa definitioner av likvida medel som alternativ till rörelsekapitalet (ibid.).

Två större förändringar som behandlar finansieringsanalysen inträffade för svensk del 1999 och 2005. 1 januari 1999 började nya rekommendationer från Redovisningsrådet (RR 7:98) om kassaflödesanalysen att gälla, och 2005 trädde en ny bestämmelse i kraft, vilken tvingade svenska noterade företag att använda IFRS vid upprättande av koncernredovisning. Finansieringsanalysen regleras här av IAS 7 – Kassaflödesanalys.

2.1.1.3 Bergenprojektet

Mellan 1984-1990 pågick i norska Bergen ett forskningsprojekt för att ta fram en ny årsredovisning för Bergen kommun. Projektet hade sitt ursprung i en alltför komplex redovisning, vilken ledde till att kommunalråden på grund av osäkerhet undvek bokslutet och istället litade på att ekonomiavdelningen gjorde jobbet.

När kommunen under början av 1980-talet drabbades av svåra ekonomiska problem, vilka på grund av redovisningens komplexitet både var svåra att spåra och göra något åt, fastslogs att kommunens ekonomistyrning behövde förbättras, varför en ny årsredovisning skulle tas fram. Vikten av tillförlitlig och användarvänlig information var en central och viktig del av detta projekt, vars syfte var att ge toppledningen i kommunen en bättre förståelse för den finansiella situationen och insikt i de problem de ställdes inför.

Idéerna bakom den nya årsredovisningen byggde på ett agent-principal-förhållande mellan kommunledningen och dess administration, där de senares roll var att rapportera till politikerna hur förvaltningen av kommunens resurser ägt rum. Förhållande baserades på teorier kring beslut och ansvar, varför det ansågs viktigt att de processer som föranledde rapporten stödde ett sådant förfarande. Vilken information som skulle ingå i årsredovisningen var därför en fråga upp till politikerna.

För att ta fram vilken information som den nya årsredovisningen skulle innehålla hölls inledningsvis intervjuer med politikerna, där en mindre komplicerad redovisning med mer noter och verbala kommentarer var några av önskemålen som framkom. Senare anordnades även ett flertal hel- och halvdagskurser inriktade på gruppövningar där politikerna på egen hand skulle sätta sig in i den komplexitet som bokslutet omfattade. Bland annat handlade det om att finna tal för kommunens driftsutgifter de senaste fem åren och justera dessa för framtiden med hänsyn till konsumentprisindexförändringar m.m. Politikerna hade stora problem med dessa övningar.

Med hjälp av resultaten från kurserna och intervjuerna utformades flera olika nya avsnitt för årsredovisningen. I det finansiella avsnittet fick finansieringsanalysen särskild betydelse och en neutral form av denna utformades som underlag för de fortsatta diskussionerna.

Fokus i det finansiella avsnittet kom att ligga på tillförda och använda medel. Genom att denna metod inte var relaterad till själva resultaträkningen, utan enbart baserad på inkomster och utgifter, minskades komplexiteten för politikerna då avancerade justeringar inte behövdes göras inom ramen för modellen. Tanken var att om politikerna väl förstod och kunde behärska komponenterna i denna enklare modell så skulle de också ha möjlighet att gruppera dessa mer analytiskt. Finansieringsanalysen kom senare att utvecklas till att innehålla något mer redovisningsdata och budgetavvikelser, men fortfarande vara strukturerad på ett sätt som politikerna själva tänkte på. Drift, investeringar och finansiering var nyckelbegrepp i den analys som mynnade ut i förändringen av likvida medel under perioden.

Resultatet från Bergenprojektet kom att bli väldigt lyckosamt. Samtidigt som den finansiella krisen i Norge slog hårt mot andra kommuner, förbättrades ekonomin i Bergen. Politikerna hade kontinuerligt lärt sig att använda informationen i årsredovisningen mer och mer genom att dess relevans och användarvänlighet förbättrades. Projektet väckte stor uppmärksamhet både i Norge och i utlandet och 1987 vann Bergen kommun ett pris utfäst av en av landets storbanker för bästa kommunala årsredovisning. Samtidigt fick Bergen kommun beröm för sin redovisning av utländska banker, vilka tack vare att det finansiella avsnittet översatts till engelska kunde ta del av årsredovisningen.

Ett ökat fokus på finansieringsanalysen och lättbegriplig, användarvänlig information minskade missbedömningarna om framtiden och bidrog till en mer realistisk budget. Redovisningens komplexitet minskade också genom att politikerna i större omfattning hade möjlighet att använda data från finansieringsanalysen i sina diskussioner och beslutsprocesser. Genom att fokusera på faktorer som hade en tydlig koppling till de beslutade man fattade lyckades man få ett positivt betalningsflöde mitt under den finansiella krisen, samtidigt som andra kommuner hade stora problem med sina finanser.

Utfallet av projektet visar tydligt vikten av att den information man tar fram och använder måste vara användarvänlig för att man ska ha någon nytta av den och genom

att fokusera på finansieringsanalysen lyckades man i Bergen åstadkomma ett sådant scenario.

All fakta om Bergenfallet: Olson, Falkman och Pauli (1996)

2.2 Ny redovisning och redovisningsteorier

Under hela 1900-talet har handeln med värdepapper ökat vilket har medfört ett behov av en mer öppen redovisning (Jönsson 1985). Detta behov tillgodoses inte bara genom lagstiftning utan också genom professionella intressegrupper samt statliga och andra organ. Samtidigt har aktiviteten inom normbildningsområdet ökat kraftigt, vilket en del författare, däribland Jönsson, menar skapat förvirring. Det blir svårare att producera rapporter som tar hänsyn till alla de normer som finns och dessutom kan möjligheten att utveckla teorier baserade på dessa olika normer ifrågasättas (ibid.). Watts & Zimmerman (1979) har ett liknande resonemang, när de frågar sig om redovisningsteorier är hänvisade till att vara *"a market for excuses"*.

Jönsson (1985) sammanfattar Watts & Zimmermans begrepp med att fråga sig om redovisningsteorier är en diversehandel vars uppgift är att tillhandahålla argument för redovisningsnormer som redan bestäms på andra grunder än teorin. Redovisningen riskerar i så fall att utvecklas till en svårförklarlig och komplex blandning av olika åsikter och tankar, där ingen med säkerhet kan uppskatta tillförlitligheten i den information som presenteras.

2.2.1 Redovisningens komplexitet

Kreditgivare, stat, investerare och aktieägare söker ständigt ny och relevant information för att minska osäkerheten kring de företag de interagerar med. Kravet på tillförlitlig information fungerar som ett drivmedel för företagen att utvärdera sin ekonomiska ställning och presentera information om sina resurser, förpliktelser och värde. Incitament för företagen att självmant presentera användbar information skapas, eftersom de behöver övertyga sina intressenter om styrkan i företaget (Schroeder et al 2001). Om företaget exempelvis är i behov av kapital tvingas det agera på ett sätt så att de får det kapital de behöver. Att tvingas ta fram ytterligare information är ett sådant medel (Artsberg 1992). För att nå ut till sina intressenter och rapportera sin finansiella ställning tar företagens ledning hjälp av redovisningen (Schroeder et al 2001).

Samtidigt som redovisningen ses som en viktig del för att minska osäkerheten för företagens intressenter föreligger, som nämnts tidigare, en osäkerhet i den information

som presenteras. För vem är egentligen företagets redovisning framtaget? Och i vems intresse reflekteras innehållet? Intressekonflikter kan uppstå därför att materialet som presenteras inte är relevant – och därmed försöker ge en bättre eller sämre bild av företaget än vad som är fallet. Problematik kan också uppkomma om informationen som presenteras är för komplex och svårbegriplig (Olson et al. 1996).

Vikten av redovisningens begriplighet har länge varit föremål för diskussion och åsikter likt Walter Schuetzes, tidigare ekonomichef på FASB:s överordnande organ SEC, är vanligt förekommande:

“Accounting should not be done for the benefit of accountants. Accounting should result in financial statements that ordinary people will understand and therefore be able to use to make investment and credit decisions.” (Schuetze 2002)

För att informationen som ges ska vara användbar bör den vara både relevant och begriplig. Olson et al. (1996) menar exempelvis att relevant information som inte är användarvänlig är lika betydelslös som icke-relevant men användarvänlig information. Det råder förvisso inget tvivel om att dagens debatt fokuserar på att förenkla den information som presenteras, men samtidigt är det lite som tyder på att några radikala framsteg inom området är på gång. Problemet med svårbegriplig information är inte ny, vilket vittnar om att en lösning kan vara svår att nå.

2.2.1.1 Ogenomträngliga årsredovisningar ingen nyhet

Äldre studier som undersökt användandet och nyttan av företags årsredovisningar visar att ogenomtränglig information historiskt sett varit ett vanligt problem som lett till kommunikationsgap mellan många företag och aktieägare (Lee & Tweedie 1977). Förslaget som författarna på 70-talet gav var att förenkla rapporteringen eller utveckla alternativa metoder som på ett bättre sätt matchade det informationsbehov som företagets intressenter hade. Särskilt poängterades vikten av en tydlig och enkel förklaring från företagets ledning kring företagets finansiella situation och nyckelfaktorer som likviditet och lönsamhet.

Tjugo år senare gjordes en uppföljande studie av de resultat som Lee och Tweedie kom fram till på 70-talet. Under de tjugo år som passerat hade mycket gjorts för att förändra företagets rapportering, med betydligt mer information som följd (Bartlett & Chandler 1997). Resultatet av den nya undersökningen blev emellertid att inte mycket förändrats under de tjugo åren som passerat, vad gäller i vilken omfattning årsredovisningen utnyttjas och förstås. Detta trots ambitionen att förbättra kommunikationen mellan företagen och dess intressenter.

Idag, drygt tio år efter Bartlett och Chandlers undersökning, är redovisningen mer omfattande än någonsin. Bland annat anses en mängd olika metoder för att mäta finansiella instrument vara en av anledningarna till en ökad komplexitet (O’Kelly 2008).

Samtidigt har den accelererande globaliseringen, vilken bidragit till större krav på högkvalitativa, professionella regler och standards, också lett till en ökad tvetydighet, med olika reglering i olika länder. Detta faktum avspeglas i den alltmer intensifierade diskussionen om att utveckla en gemensam global redovisningsstandard, då den finansiella rapporteringen helt enkelt anses ha blivit för komplex och omfattande (Henry 2008; Baker 2008; Thomson 2008). Flera författare menar samtidigt att ytterligare regler inte behöver vara lösningen på en mer komplex miljö. Radin (2007) menar tvärtemot att fler regler enbart bidrar till att komplexiteten ökar, vilket minskar användbarheten i den information som presenteras. Årsredovisningarna avslöjar helt enkelt för mycket, blir för långa och svårbegripliga.

Utifrån ett användbarhetsperspektiv kan den ökade komplexiteten i samhället och dess betydelse för informationsutnyttjandet av årsredovisningen även förklaras med hjälp av komplexitetsteorin. Denna bygger på ett samband mellan de data som presenteras och de subjektiva tankemönster som skapas i informationsprocessen (Driver & Streuefert 1969). Förståelsen ökar då mer komplex data tillförs, men bara till en viss punkt. Därefter minskar förståelsen i takt med att data blir mer komplex, vilket medför att färre kan använda den.

Med dagens situation i beaktande, en allt mer avancerad redovisning, innebär en lägre användarvänlighet större vikt vid att fokusera på faktorer som de facto ger relevant information. Detta är ett svårlöst problem. Användare är oftast för upptagna med att analysera innehållet i årsredovisningarna och har inte tid att komma med input på dess utförande (Hey-Cunningham 2002). Svårigheten att läsa årsredovisningarna är ett problem i sig, men bidrar alltså även till att utvecklingen av mer användarvänlig information försvåras. Hey-Cunningham menar att det vore en fördel om vanligt folk blev involverade i utformningen av årsredovisningarna och att detta skulle öka användarvänligheten (jämför Bergen-projektet).

Problemet med ogenomträngliga årsredovisningar kan även härledas till en ovilja från företagsledningen att presentera rätt information, eller som nämndes tidigare: "i vems intresse reflekteras innehållet?" Mer komplexa organisationer gör det exempelvis svårare att veta vad företagsledare egentligen sysslar med, vilket avspeglas i den finansiella informationens svårigenomtränglighet (Ball 2008).

Fridson & Alvarez (2002) utvecklar resonemanget:

"At most, however, reporting financial results in a transparent and straightforward fashion is a means unto and end."

Författarna menar att "bäst" årsredovisning inte behöver innebära en som beskriver företagets förhållande mest rättvisande, utan snarare en som producerar den högsta möjliga kreditvärdigheten. Syftet med den finansiella rapporten blir att bibehålla billigt kapital (Fridson & Alvarez 2002). Informationen som publiceras är därmed inte bäst ur ett användarvänlighetsperspektiv och skiljer sig rejält från de pedagogiska exempel som undervisas på universitet runt om i världen.

Frågan är således om en utveckling av redovisningen, med fler krav och regleringar, kommer till rätta med de problem som nu beskrivits och därigenom underlättar användarvänligheten, eller om det som många författare menar endast bidrar till ökad komplexitet. Ett tänkbart alternativ till ett sådant scenario vore i så fall att fokusera på att försöka förenkla och bryta ner redovisningen, istället för att bygga upp den med nya avancerade metoder. "Back to Basics" helt enkelt, vilket leder en in på frågan vad det egentligen är som reglerar redovisningen?

2.2.2 Redovisningens reglering

Som redan diskuterats har förutsättningarna för den externa redovisningen förändrats radikalt den senare delen av 1900-talet. Som exempel har kapitalmarknaden fått en mer framträdande roll i samhället. Detta skapar högre krav på regleringen av redovisningen eftersom högre reglering ger investerare tillgång till lika information. Tidigare har normgivare reglerat en fråga i taget, men då utvecklingen av nya finansiella instrument går så snabbt krävs det att regleringen blir mer generell. Ur ett svenskt perspektiv arbetar de betydande normgivarna för värdering till marknadsvärde, vilket innebär att marknadens prissättning måste fungera tillfredställande. Detta ställer regleringen inför utmaningar då den måste arbetas fram i en annan kontext än vad som skett tidigare (Wahlström 2000). Två dimensioner där regleringen sker kan identifieras: den offentliga debatten och den institutionella dimensionen.

2.2.2.1 Den offentliga debatten

I den första dimensionen menar Wahlström (2000) att den offentliga debatten kan spela stor roll vid utvecklandet av regleringen. Det kan till exempel vara revisorer som noterar att praxis är vilseledande och då initierar en offentlig debatt som sedan leder till en förändring. Genom den offentliga debatten kan praxis utvecklas då aktörer diskuterar och hittar nya lösningar.

2.2.2.2 Den institutionella dimensionen

Den institutionella dimensionen för reglering av redovisning i Sverige är komplex och oklar. Det finns många olika aktörer som är med och reglerar vilket är en av orsakerna till att normbildningen är något diffus. Som exempel kan nämnas att olika organisationer kan ge ut rekommendationer som står i kontrast till varandra. Det kan också vara så att samma reglering utvecklas på två olika håll, vilket leder till dubbelarbete. Wahlström (2000) menar att regleringen av extern redovisning leder till att ett beteende styrs. För att maximera sin egen nytta använder revisorer, investerare och andra grupper sig av sitt inflytande för att påverka regleringen. Detta medför att varje grupp kommer att leta

efter den redovisningsteori som passar deras eget behov bäst (ibid.). Problemet, som kommer att diskuteras utförligare under nästa rubrik, är att det inte bara finns en, utan flera redovisningsteorier (American Accounting Association 1977).

2.2.3 Tre teoretiska ansatser

Redovisning är ett område som har studerats utifrån en stor mängd olika teoritraditioner och det traditionella redovisningskunnandet har kompletterats med nya teoritraditioner som syftar till att öka förståelsen för redovisningen som fenomen. Redovisningen är idag en företeelse som styr många olika områden och i takt med en snabb utveckling ställs forskare inför problemet att hålla sig uppdaterade med denna mångfald av teoritraditioner. De teoritraditioner som finns är ibland kompletterande, men i många fall konkurrerar de också med varandra, eftersom de utgår från olika antaganden om verkligheten och redovisningen (Artsberg 1992). Wahlström (2000) uttrycker samma tankar när han skriver att existerande teorier bygger på antaganden som gör det problematiskt att använda teorierna i praktiken. Han menar också att om praktisk reglering ska baseras på teorier som bygger på antaganden, så bör dessa spegla verkligheten. Wahlström ifrågasätter i samma stycke om antagandena verkligen gör detta. Han diskuterar hur det är den komplexa verkligheten som föranleder regleringen. Samtidigt bygger dessa teorier på antaganden som förenklar verkligheten. Hur går detta ihop?

American Accounting Association (1977) har klassificerat de teoretiska traditionerna i tre grupper. Denna klassificering gjordes för drygt 30 år sedan, men är fortfarande den klassificering som främst används. Ett skäl till detta är att ett paradigm dominerar forskningen inom redovisning. Wahlström (2000) ser ett problem i detta då forskningen inom redovisningen riskerar att bli snäv.

2.2.3.1 Klassisk ansats

Inom den klassiska ansatsen urskiljs två olika grenar, den induktiva och den deduktiva, där den förra har sin utgångspunkt i praxis medan den senare utgår från neoklassisk teori för att få fram mätregler för redovisningen (American Accounting Association 1977).

Det deduktiva synsättet, även kallat "True income"-synsättet, (ibid.) lånar begrepp såsom 'Income' och 'Wealth' från den nationalekonomiska skolan och försöker operationalisera dessa (Jönsson 1985). Denna gren innehåller även en värderingsbas oberoende av vem som är intressent och syftar till att få fram en så objektiv grund som möjligt att grunda vinstmätningen på (ibid.).

Gemensamt för de båda grenarna inom den klassiska ansatsen är att fokus ligger på att finna en bästa redovisningsmetod för att mäta årlig vinst och förmögenhet (American Accounting Association 1977).

Många författare inom den klassiska ansatsen kännetecknas av en stark fokusering på resultatmätning och balansräkningen och menar att redovisningen bör inrikta sig på just dessa faktorer (Jönsson 1985). Samtidigt, menar Wahlström (2000), att det ur ett historiskt perspektiv finns flera fall som visar att en tyngdpunkt på just resultat- och balansräkningen innebär problem. Detta eftersom manipulation och försköning av siffror kan förekomma. Även Artsberg (1992) tar upp detta problem när hon skriver att en objektiv värderingsbas kan komma i konflikt med företagsledningens subjektiva värderingar, något som ur ett intressentperspektiv belyser vikten av tillförlitlig redovisningsinformation.

Ett annat problemområde inom den klassiska ansatsen rör den värderingsgrund man använder för sina tillgångar. Inom den deduktiva metoden kan i vissa fall en övergång från historiska värden till en mer nuvärdesbaserad redovisningsmodell skönjas, men kalkylosäkerheten i nuvärden och tillgängligheten av data gjorde att författare redan på 1940-talet började förespråka användningen av marknadsvärden istället (ibid.).

Vanligen brukar det argumenteras att historiska värden ger information om vad som funnits i företaget, medan marknadsvärderingar talar om hur situationen är för närvarande (Wahlström 2000). Samtidigt finns det en mängd för- och nackdelar förknippade med både historiska värden och marknadsvärden, vilket gör att det inte finns någon tydligt grund för att använda det ena eller det andra.

Fördelen med historiska värden jämfört med nuvärden är bland annat att en övervärderingssituation undviks. Eftersom nuvärden bygger på hypotetiska antaganden om framtiden som inte går att verifiera, blir en sådan situation mer osäker än en då historiska värden, vilka är svårare att manipulera, används (ibid.). Användning av historiska värden kan emellertid även innebära problem, vilket var fallet under 1960- och 1970-talet då en hög inflation gjorde att företagets tillgångar och skulder urholkades (ibid.).

Ett annat argument för historiska värden är att de kan bidra till en minskad volatilitet. Företagen påverkas av rådande konjunktur och dess värde går upp och ner. Genom att nyttja historiska värden skulle det gå att ta fram bättre förutsägelser (ibid.). Volatilitetsargumentet kan emellertid användas även för att förorda ett användande av marknadsvärden, eftersom mindre volatila värden då kan uppstå i vissa specifika situationer. Wahlström nämner som exempel finansiella instrument som säljs innan avtalet går ut, dock med förutsättningen att det i resultatet finns redovisat intäkter och förluster.

2.2.3.2 Beslutanvändbarhetssynsättet/Nyttan av information

Detta synsätt växte fram i teorin på 50-talet och tar i beaktning det behov av redovisningsregler som finns för att underlätta jämförelsen mellan olika företag. Ekonomisk teori används för att få fram kriterier på vilken slags information som är användbar för beslutsfattandet (American Accounting Association). Wahlström (2000) beskriver fenomenet på ett liknade sätt och menar att redovisningsteorin används i en beslutsprocess med avsikten att ge underlag till beslutsfattarna. I detta synsätt är fokus på investerarna, vilket förklaras genom att redovisningen är ett hjälpmedel för effektiv allokering av resurserna i ekonomin (American Accounting Association 1977). Beslutanvändbarhetssynsättet slog igenom och legitimerades i den så kallade Trueblood-rapporten 1973 och det fastslogs då att det huvudsakliga syftet med extern redovisning är att tillhandahålla information som är användbar vid ekonomiska beslut (ibid.). Av extra vikt blir att studera användarens behov av information samt förutsättningarna för att kunna använda den (Artsberg 1992).

Wahlström (2000) menar att antagandet om att informationen ska utformas för investerare skapar problem, då det inom gruppen investerare finns motsättningar. Behovet av information ser helt olika ut för till exempel en kreditgivare som lånar ut pengar på kort sikt och en investerare som investerar på lång sikt. Individens olika beslutsprocesser kan också medföra att informationsbehovet ser olika ut. Individer kan även tolka information olika. Det finns dessutom en risk att andra intressegrupper än investerare känner sig åsidosatta när informationen som utformas riktar sig endast mot investerare.

Det är svårt att veta vilken information som ska användas och Wahlström diskuterar hur indata till beslutsmodeller kan variera. Två liknade företag kan redovisa samma sak på två helt olika sätt. Det kan också vara så att samma företag redovisar samma sak i två olika perioder på olika sätt. Detta resulterar i att det blir svårt för investerare att jämföra ett företag med ett annat eller att jämför samma företag i två olika perioder.

Avslutningsvis diskuterar Wahlström hur redovisningsteorier antar att marknaden är effektiv och att marknadsprissättning fungerar. Dessa två antaganden menar Wahlström är icke-fungerande och därmed är redovisningsteorierna mindre lämpliga att använda. Han diskuterar emellertid också att vid reglering av redovisningen minskar utrymmet för manipulation och försköning av resultat och ställning och därmed kan teorierna få större relevans. Wahlström ser också en koppling till hur beräkningar som är baserade på historiska värden får större relevans vid reglering då jämförbarhet och likformig redovisning kan nås.

2.2.3.3 'Information economics'

Denna skola utgår från ekonomisk beslutsteori och fokuserar på osäkerheten kring handlingar och beslut. Även här handlar det om att det finns vissa användare som har nytta av redovisningsinformationen för sitt beslutsfattande (American Accounting Association 1977).

Osäkerheten kan reduceras genom att mer information används, men förhållandet de båda faktorerna emellan är inte helt korrelerat. Mer information leder inte per automatik till större tillförlitlighet och mindre risk. Istället beror värdet på information på investerarens nyttofunktion, vilken i sin tur beror på hur dennes riskaversion ser ut (Ibid.). Eftersom investeraren söker maximal nytta kommer information endast att anskaffas om den förväntade nyttan är större än de förväntade kostnaderna (Wahlström 2000).

Till diskussionen ovan ingår ett antagande om rationalitet, vilket Wahlström menar kan vara problematiskt. Detta motiverar han med det faktum att finansiella kriser är ett bevis för att människan inte alltid är en rationell varelse och att investeringar kan vara influerade av psykologiska faktorer. För att individen ska kunna verka rationellt måste därför en reglering utformas.

Om individen ges möjlighet att verka rationellt innebär detta en tillgång till bättre och lika information (ibid.). Detta leder i sin tur till bättre och mer stabila marknader, något som ger möjlighet till att förutse framtiden bättre. Wahlström skriver:

"Konsekvensen av reglering blir således att teorier som bygger på att individen är rationell får ökad relevans i praktikens externa redovisning."

En inriktning inom 'information economics' ser redovisningsinformationen som en vara som utbytes på en marknad (Artsberg 1992). Utbud och efterfrågan styr mängden information, som således regleras av själva marknaden. Forskarna menar att det finns en paretojämvikt, vilket innebär att det finns en viss punkt då en individ inte kan få bättre information utan att någon annan får sämre (Wahlström 2000).

Även här uppstår emellertid problem, menar Wahlström, eftersom mycket av den information som finns är gratis. Ett sådant exempel är årsredovisningar. Om investerare kan ta del av informationen utan någon kostnad kan de spendera de sparade pengarna på annat istället, vilket utifrån ett antagande om rationalitet blir problematiskt. Alla vill ha redovisningsinformationen, men ingen vill betala för den, vilket leder till att för lite redovisningsinformation upprättas (ibid.). Ett sådant scenario ökar risken för att "insiders" får marknadsfördelar, då den privata informationen kan få övertag över den öppna informationen (Jönsson 1985).

Utifrån detta resonemang menar Wahlström (2000) vidare att ansatsen *Information economics* genererar argument för reglering, eftersom det är svårt att ta reda på rationella människors yttersta vilja. Regleringen bidrar till att skapa information till en viss nivå som gagnar alla.

2.3 Riskmätning

2.3.1 Utveckling mot riskmätning

Under senaste år har flera författare argumenterat för att bankerna lagt större fokus på riskmätning, varvid den traditionella redovisningen, på gott och ont, fått stå till sida. Caruana (2005) menar exempelvis att riskmätning spelar en allt större roll för bankerna och att den traditionella redovisningen får en allt mindre betydande roll. Han anser samtidigt att den traditionella redovisningen inte längre är tillräcklig utan att det är nödvändigt att komplettera den traditionella redovisningen med riskanalyser.

Schmidt Bies (2004) diskuterar att traditionell redovisning inte har haft samma utvecklingstakt som riskmätning och anser att detta har inneburit sämre transparens i årsredovisningarna. Schmidt Bies nämner även att bättre transparens är kritiskt för att öka insikten för marknadens investerare. McDonough (2002) diskuterar också hur viktigt det är med transparenta årsredovisningar och menar att transparensen totalt sett blivit sämre när fokus allt mer har skiftat mot riskmätning. Även om företag kontinuerligt försöker få en bättre transparens i sina rapporter finns det fortfarande stora brister. Detta visade sig särskilt efter Enron-skandalen 2002.

2.3.2 Risk och riskhantering

Risk brukar man i dagligt tal förknippa med sannolikheten att något oönskat ska inträffa. I bankbranschen har Baselkommittén, som genom finansinspektionens föreskrifter justerar stabiliteten i det svenska finansiella systemet, delat in risk i tre områden: kreditrisk, operativ risk samt marknadsrisk. För att mäta kreditrisken och marknadsrisken, som båda är kvantitativa risker, används statistiska modeller. Den operativa risken är kvalitativ och kan inte mätas, endast uppskattas (Finansinspektionen Finland, 2005).

Finansinspektionen påpekar att bankerna, för att säkerställa stabiliteten i sin verksamhet, skall reservera tillräckligt med kapital för att kunna täcka eventuella förluster. Genom Basel II har svenska banker olika riskmått som måste följas för att därefter komma fram till vilken kapitaltäckning som ska finnas.

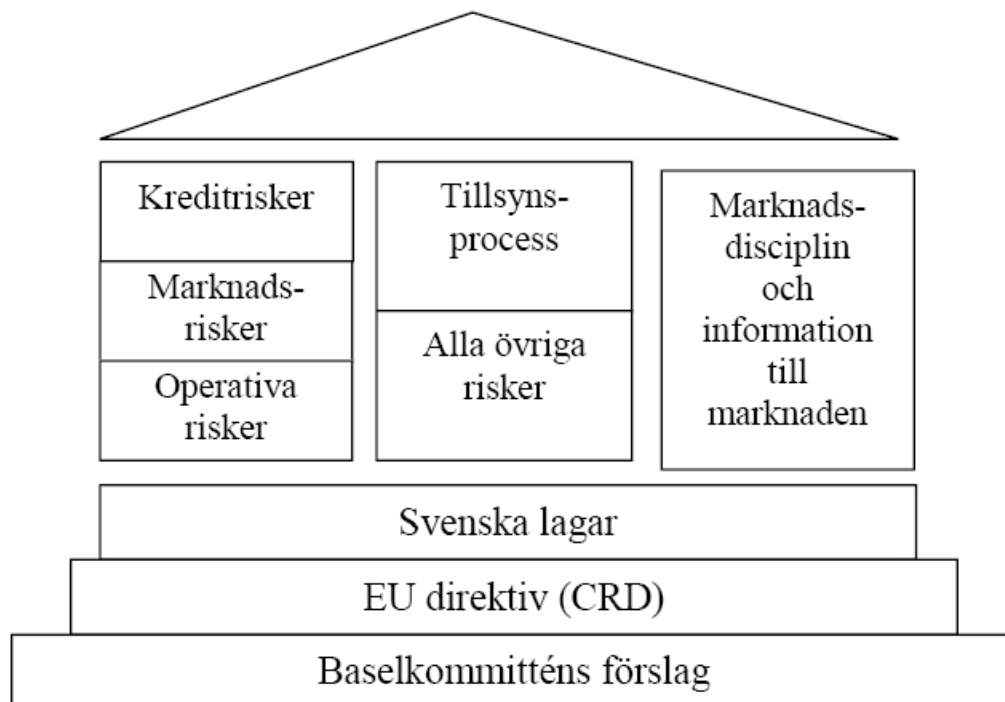
2.3.3 Riskmätningens reglering

Riskmätningen regleras i huvudsak utifrån rekommendationer från Baselkommittén, vilken bildades 1974 för att förbättra kvalitén på bankövervakningen runt om i världen och öka förståelsen för tillsynsfrågor (Baselkommittén 2006). Genom att medlemsländerna utbyter information mellan varandra kan kommittén utveckla riktlinjer och standards. Varje land bör sedan implementera dessa rekommendationer genom lag så att gemensamma standarder kan formos.

Arbetet i Basel ledde 1988 fram till att *Basel Capital Accord*, eller Basel I som det ofta kallas, bildades. Målet med Basel I var att skapa bättre konkurrens mellan bankerna samt främja säkerhet och stabilitet i banksystemet. Tio år senare, 1998, påbörjades arbetet med att förnya Basel I och år 2004 var utvecklingen klar och Basel II implementerades.

Rekommendationerna utvecklades främst för att kapitalkraven behövde moderniseras och målet med de nya kapitaltäckningskraven var bland annat att öka riskkänsligheten och främja stabiliteten. Hos finansinspektionen går att läsa att ett ytterligare motiv för utvecklingen av Basel II var att den tidens regler inte räckte till vid finansiella kriser. Reglerna gav ett försent utslag och det dröjde för länge innan åtgärder sattes in.

Basel II är uppbyggt som tre pelare varav första pelaren anger minimikapitalkrav, andra pelaren anger regler för tillsynsprocessen och tredje pelaren anger regler för transparensen hos banker.

Figur 2: Basel II-reglerna är uppbyggda av tre pelare (figur från Anderlund et. al 2008).

2.3.4 Kritik mot riskmätning

Riskmätningens betydelse har utan tvivel ökat den senaste tiden, men utvecklingen står inte obestridd. Flertalet författare har utifrån olika synvinklar kritiserat riskmätning och menar att det finns flertalet skäl att ifrågasätta utvecklingen.

Danielsson (2002) ställer sig frågan vad riskmätningen egentligen bidragit med:

“But, has risk management delivered? We don’t know for sure, and probably never will. If regulatory risk management fulfills its objects, systemic failures should not be observed, but only the absence of crisis can prove the system works”.

Två övergripande problem kan identifieras för vidare diskussion, bristen på underliggande information, samt auktoriteters inflytande.

2.3.4.1 Bristande underliggande information

McGoun (1995) diskuterar de statistiska antaganden som risk bygger på och det faktum att de inte blivit ifrågasatta sedan 1930 talet. Dagens riskmått utgår ifrån historiska sannolikheter att någonting ska inträffa och under ett antal år i slutet av 1920-talet rådde skepticism som ifrågasatte om dessa sannolikhetsberäkningar verkligen var applicerbara på ekonomiska händelser. Denna skepticism har numera glömts bort och problemen behandlas i sådan liten utsträckning att det kan ifrågasättas om de överhuvudtaget har existerat. Modellerna och riskmätningen i sig har utvecklats, men McGoun menar att grundantagandena har glömts bort. Men hänsyn till detta menar han att dagens riskmättningsmodeller är diskutabla.

McGoun menar att endast den relativa frekvenssannolikheten för riskmätning inom finansiering, ekonomi och redovisning används. Han diskuterar även att det finns tre andra sannolikheteorier, vilka inte används inom dessa områden; klassisk sannolikhet, logisk sannolikhet samt subjektiv sannolikhet. Relativ frekvenssannolikhet beskrivs som den relativa frekvens som fås fram genom upprepade försök.

Kritik som McGoun för fram gällande användning av relativ frekvenssannolikhet för riskmätning kan delas in i tre olika områden: referensklassproblemet, lagen om stora tal samt uppskattningsproblemet.

2.3.4.1.1 Referensklassproblemet

McGoun börjar med att diskutera problemet med historiska värden. Hans antagande är att historisk erfarenhet är basen för att prognostisera framtiden. Problemet med detta är att de historiska värden som används med stor sannolikhet inte kommer att upprepa

sig i framtiden. Ekonomiska siffror som har varit möjliga att använda i en situation kanske inte alls går att använda i en annan situation då förhållandena har ändrat sig. Som exempel kan nämnas att investerare, under stabila förhållanden, beter sig väldigt olika. Några kommer att investera, medans andra kommer att sälja. Det vill säga, människor handlar individuellt. I krissituationer däremot handlar investerare ofta väldigt lika, exempelvis söker efter säkrare investeringar.

Även Danielsson (2002) har utfärdat kritik mot den underliggande informationen som riskmodellerna bygger på. Han menar att de riskbedömningar som samlats in under perioder av stabilitet på marknaden har liten relevans när krisperioder inträffar. Han menar att svårigheter med riskmodellerna helt enkelt grundar sig i att dem fungerar tillfredställande under normala förhållanden, men fallerar under krisperioder.

2.3.4.1.2 Lagen om stora tal

Det andra antagandet med riskmätning som McGoun (1995) kritiserar är tendensen till försummelse av lagen om stora tal. Detta antagande är baserat på sannolikheten att medelvärdet ska närma sig det förväntade värdet ökar hela tiden. För en person som ser risk ur ett långsiktigt perspektiv har alltså förändringar på marknaden ingen betydelse. Om personen under lång tid gör samma investering tillräckligt många gånger kommer den förväntade avkastningen tillslut att bli fallet. Detta innebär i princip att det blir meningslöst att mäta risk.

2.3.4.1.3 Uppskattningsproblemet

Det sista antagandet som McGoun kritiserar är antagandet om uppskattning. Investerare som kan välja mellan två investeringar som båda historiskt har haft en avkastning på 20 % och en standardavvikelse på 15 % kommer kanske föredra den ena investeringen framför den andra på grund av förväntningar om framtiden. Investeraren ser kanske en större risk med den ena investeringen. För att kunna förstå varför en specifik investering är vald menar McGoun att vi förstå varje enskild investerares resonemang, vilket är omöjligt.

2.3.4.2 Auktoritetens uttalande ses som sanningar

Siffror, uträkningar och statistik har rotat sig djupt i den finansiella sektorn och används ofta. Dessa numeriska tal ger ofta svar på komplexa frågor och problem och i den finansiella sektorn behövs statistik och matematik för att riskhantering ska kunna fungera (Wahlström 2009). Det kan dock av flera olika orsaker vara svårt att lita på dessa modeller och ett argument är att modellerna ofta blir för komplexa. Väl insatta personer kan förstå och applicera modellerna, men för allmänheten kan modellerna bli för komplexa och invecklade. Resultatet av detta blir att en stor del av modellerna endast används av en liten del av samhället.

Ytterligare kritik som har riktats mot riskhantering är hur auktoriteters uttalande ses som sanningar. Porter (1995) pekar på att när siffror först var introducerade som en bas för beslutsfattande var statistiska modellexperter mer motvilliga till dess användning än andra finansprofessorer, eftersom de ansåg att siffror var trubbiga. Idag har denna skepticism försvunnit och experter och professorer är generellt sett övertygade om att de finansiella modellerna är bra. Porter menar att uttalanden från auktoriteter numera ses som sanningar då det är människor vi ser upp till och litar på. Detta fenomen kan skildras genom att forskare och experter bygger upp interna nätverk samt genom att forskare och experter ständigt refererar och citerar varandra. Det är därmed det starka nätverket och inte kvaliteten på artiklarna som gör att deras budskap hålls vid liv och bekräftas.

Porters åsikt stärks av Chua (1996) som menar att det räcker inte att en modell fungerar för att den ska accepteras av användarna. Det är först när betydelsefulla personer eller företag övertygas om att modellen fungerar som andra användare övertygas om att använda modellen. Latour & Woolgar (1986) förstärker argumentationen ytterligare och menar att en modell inte blir framgångsrik bara för att den fungerar, utan att sanningen "*konstrueras socialt*" och modellen endast blir framgångsrik om betydelsefulla auktoriteter är övertygade om att den fungerar. Dessa betydelsefulla auktoriteter blir alltså avgörande för om modellen ska accepteras eller förkastas. Om modellen blir accepterad ser ett övertygande expertspråk till att modellen aldrig ifrågasätts.

Chua (1996) fokuserar även sin kritik på hur man använder sig av matematiska metoder för att mäta risk. Chua ställer sig frågande till att forskare och experter använder sig av dessa metoder trots att det är medvetna om att det matematiska språket inte är fullständigt.

2.4 Sammanfattning

Uppsatsens problem består av tre sammankopplade delar, traditionell redovisning, bankernas nya redovisning samt riskmätning. Litteraturgenomgången inleds därför med en del som behandlar traditionell redovisning. Detta avsnitt är till för att få en förståelse för vad traditionell redovisning egentligen är. Här behandlas också finansieringsanalysen som ses som en viktig faktor i den traditionella redovisningen och har betydelse för uppsatsens fortskridande arbete att undersöka ett skiftande fokus i bankernas redovisning.

Därefter behandlas bankernas nya redovisning, där den mängd redovisningsteorier som uppkommit på senare år kritiserar. Kritik riktas också mot redovisningens komplexitet, vilken blivit alltmer uppenbar de senaste åren. Den sista delen i litteraturgenomgången behandlar riskmätning, vilket blivit allt vanligare inom bankredovisning. Viss kritik mot riskmätning redovisas i denna del av litteraturgenomgången. Att kritik mot bankernas

nya redovisning samt mot riskmätning behandlas beror på att studien ämnar undersöka hur dessa två aspekter eventuellt har påverkat bankerna i samband den finansiella krisen.

Det finns inte mycket forskning inom studiens område vilket leder uppsatsen in på nästa kapitel, studiens tillvägagångssätt.

3. Metod

Syftet med detta kapitel är att ge läsaren förståelse för studiens metodologiska övervägande samt vilka tillvägagångssätt som har använts för att genomföra den. Kapitlet rymmer också en diskussion om studiens trovärdighet.

3.1 Inledning

Det finns alltid en risk att de slutsatser som undersökningen kommer fram till är ett resultat av den forskningsmetod som använts (Jacobsen 2002). Därför är det viktigt med god kunskap också om själva metoden och inte bara se den som ett redskap för att nå ny kunskap och lösa problem.

Med föreliggande uppsats ämnar författarna fylla ett aktuellt kunskapsgap som borde ligga både i studenters och i forskares intresse. Dessutom torde bankerna och dess intressenter vara ytterligare parter med intresse i ämnet. Författarna vill med vald inriktning därför även uppmuntra till fortsatt forskning och ny förståelse kring ämnet. Därmed är det viktigt att kunna följa studiens process, samt kontrollera och granska dess hållbarhet (Holme & Solvang 1997). Av denna anledning fyller metodkapitlet en viktig funktion.

3.2 Forskningsinriktning

För att få en bättre förståelse för den situation som råder för bankerna finns två olika angreppssätt att använda, kvalitativa och kvantitativa metoder. Kvalitativa metoder skiljer sig främst från de kvantitativa genom det faktum att datainsamlingen och -analysen är mer inriktad på ord än på siffror (Bryman & Bell 2005). Stor fokus läggs vid

att försöka fånga en speciell person eller organisations egen information, ofta byggd på respondenternas egna subjektiva åsikter (Holme & Solvang 1997; Bryman & Bell 2005).

I föreliggande uppsats undersöks huruvida ett skiftande fokus bort från traditionell redovisning påverkat bankerna. Just nyckelbegrepp som mönster och förändringar är då av vikt, vilket stämmer överrens med den kvalitativa metoden (Bryman & Bell 2005).

Samtidigt synas den offentliga debatten för att ta fram relevanta faktorer som i sin tur kan användas för att studera bankernas årsredovisningar. En sådan process kräver en kvalitativ metod, eftersom den offentliga debatten bygger på olika uppfattningar från artikelförfattarna och därför behöver tolkas.

Samtidigt är valet mellan kvalitativa och kvantitativa metoder inte absolut. En kombination av både kvalitativa och kvantitativa metoder är möjlig och de båda varianternas för- och nackdelar kan i vissa fall vägas upp av varandra (Holme & Solvang 1997; Bryman & Bell 2005). När det gäller föreliggande uppsats, eftersom en kvalitativ forskningsmetod förespråkas, är ett tydliggörande mellan kvalitativa och kvantitativa metoder emellertid på sin plats. De data som i slutändan kommer att presenteras är nämligen kvantitativa till sin natur. Dock är själva *undersökningen* kvalitativ, eftersom den bygger på texttolkning utifrån den offentliga debatten.

Den kvalitativa metoden är också att föredra eftersom den erbjuder en flexibilitet. Detta är också av vikt allt eftersom arbetet med uppsatsen framskrider, eftersom nya infallsvinklar berörs och nytt intresse uppstår (Holme & Solvang 1997). Eftersom vår kunskap om bankernas riskmätning och utnyttjande av sin finansiella redovisning är begränsad, uppstår nya idéer allt eftersom ny kunskap inom ämnet tillförskansas. Detta är extra uppenbart då den offentliga debatten granskas. Därför är det viktigt med en öppenhet att kunna byta spår eller utveckla tankar som från början kanske inte ansågs vara av någon större vikt.

3.2.1 Metodologisk ansats

Utifrån en kvalitativ metod används för uppsatsen en induktiv-deskriptiv ansats. Detta val hör i första hand samman med valet av forskningsmetod, då kopplingen av teori och data i en induktiv ansats förknippas med ett kvalitativt synsätt. Detta till skillnad mot den deduktiva ansatsen som istället förknippas med en kvantitativ metod (Bryman & Bell 2005).

I den induktiva ansatsen är teorin ett resultat av de observationer som forskaren gör. Därmed görs under processen generaliseringar av forskaren, till skillnad mot en deduktiv ansats som istället utgår från teorin och upprättar hypoteser som därefter testas (ibid.). Den rådande situationen och dess uppkomst undersöks alltså utan några förutfattade uppfattningar om sambandet, vilket är fallet i den här undersökningen.

Vidare är uppsatsen deskriptiv så till vida att den ämnar beskriva en situation och ge ökad förståelse för verkligheten, till skillnad från normativ teori som syftar till att förbättra teorin (ibid.). Flexibiliteten som nämnts i samband med den kvalitativa forskningsinriktningen är av särskild vikt i det avseendet, eftersom angränsningar och riktlinjer försvårar identifieringen av de faktorer som har betydelse (ibid.) och ska identifieras i den offentliga debatten.

3.3 Den offentliga debatten

Det första steget i denna studie är att studera den offentliga debatten för att sedan, utifrån den informationen som insamlas där, studera bankernas årsredovisningar. Utifrån de data som insamlas från den offentliga debatten kommer ett antal frågor att ställas, vilka sedan kommer att utgöra grunden för genomgången av årsredovisningarna. Frågorna kommer att bygga på information i den offentliga debatten som anses reflektera uppsatsens frågeställning.

För att kunna följa den offentliga debatten på bästa sätt och för att täcka så många viktiga händelser som möjligt, kommer åren 1988-2008 att studeras. Händelser som ämnar täckas in i studien är främst finanskrisen 1990, införandet av årsredovisningslagen 1995, inträdet i EU 1995, den nya EU-förordningen 2002 samt införandet av Basel II 2004.

I studien används primärt en källa för att studera den offentliga debatten, tidskriften *Balans*. Samtliga nummer av tidskriften mellan åren 1988 och 2008 kommer att granskas för att ta del av den svenska debatten, vilket i sin helhet innebär en detaljerad undersökning av 210 utgivna nummer. Dessa nummer finns samlade på söksajten *FAR Komplet*, vilken kommer att utnyttjas. För att ta del av den internationella debatten kommer dessutom tidskriften *CPA journal* att scannas av mellan 1988 och 2008. Denna tidning har på sin hemsida en liknande katalogstruktur som den som finns på *FAR komplett*. På grund av tidsbrist görs denna sökning *efter* genomgången av *Balans* och inte lika omfattande. Den ämnar dessutom endast undersöka om några större områden, relevanta för föreliggande uppsats, missats genom att fokusera på den svenska debatten.

Anledningen till att belysa debatten både utifrån ett svenskt och från ett internationellt perspektiv är att det finns belägg för att redovisningsnormer påverkas från båda hållen. Jönsson (1991) diskuterar hur redovisningsnormer är nationellt betingade, vilket vid harmonisering av redovisningsstandarder kommer innebära att varje land att tolkar dessa standarder olika och därmed gör dem kulturellt anpassade. Detta argument ger incitament för att studera den svenska offentliga debatten.

Anledningen till att studera den internationella offentliga debatten är att banker blir alltmer internationella. Därmed finns det incitament för att just bankredovisningen i hög grad, möjligtvis mer än många andra företag, påverkas av den internationella debatten. Detta argument är emellertid något vagt. I en allt mer globaliserad värld går det inte att agera endast ur ett nationellt perspektiv, oavsett bransch. Den debatt som är aktuell internationellt avspeglas så småningom även i Sverige. Den något begränsade studien av *CPA Journal* får därmed anses acceptabel, eftersom den debatt som påverkar svenska banker förr eller senare också kommer att synas i Sverige. Genom att granska den svenska debatten under en så pass lång tid som tjugo år minimeras risken att missa en internationell debatt som avspeglas i Sverige först något år senare. Informationsspridningen i dagens samhälle är dessutom betydligt snabbare än för 20 år sedan, vilket torde innebära att dagens svenska debatt i större grad överrensstämmer med den internationella än den gjorde på 80-talet.

Den arbetsgång som valts väljs primärt på grund av det forskningsgap som finns mellan den här undersökningen och tidigare forskning. Genom att utgå från den offentliga debatten går det att undvika ett scenario där de frågor som ställs måste vara underbyggda av den teori som uppsatsen använder sig av. En nära anknytning till verkligheten och praxis är också viktigt, eftersom teorin säger att det är förenligt med hur redovisningsnormer har bildats i Sverige tidigare (Jönsson 1991).

Valet att utgå från den offentliga debatten kan även motiveras av det faktum att opinion i redovisningsfrågor bildas just genom fackpress och –tidskrifter, samt att praxis sprids genom att företag läser varandras årsredovisningar (Jönsson 1985). Denna uppfattning delas av Wahlström (2000) som menar att den offentliga debatten är en av två dimensioner där det går att identifiera utvecklingen av nya regleringar. Debatten avspeglar alltså de faktorer som har en avgörande betydelse för bankerna i deras redovisning, där en tonvikt i opinionsbildningen ligger i en legitimeringsfas.

3.4 Urval

Nästa steg i undersökningen är att bestämma vilka företag som ska undersökas. I denna uppsats väljs de fyra största bankerna i Sverige, vilka samtliga är noterade på Stockholmsbörsen: Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank. Eftersom innehållet i bankernas årsredovisningar kan skilja sig åt beroende på om de är stora eller små är det viktigt att bankerna är av samma storlek. Att det fyra största bankerna har valts ut beror på att dessa förmodligen är de viktigaste trendsättarna på marknaden. Större företag kan spela en viktig roll vid legalisering av normer och enligt en undersökning av Jönsson (1985) sprids praxis genom att företag läser varandras årsredovisningar.

När det gäller urval av tidsperiod har vi valt att studera företagens årsredovisningar under åren 1990-2008. Eftersom dessa år har varit relativt händelserika när det gäller

ekonomiska händelser anses åren vara väsentliga. Undersökningen ämnar också se om det finns en trend när det gäller användandet av riskmätning och traditionell redovisning. 1990 anses vara ett bra startår då det var precis innan finanskrisen i Sverige tog fart. Anledningen till att studien sträcker sig fram till 2008 är som redan nämnts för att även täcka in införandet av årsredovisningslagen 1995, inträdet i EU 1995, den nya EU-förordningen 2002 samt införandet av Basel II 2004. För att studien inte ska bli för omfattande och ta för mycket tid i anspråk kommer endast vart annat års årsredovisningar att studeras, vilket innebär åren 1990, 1992, 1994, 1996, 1998, 2000, 2002, 2004, 2006 samt 2008. En sådan avgränsning bör inte försvåra möjligheten att se ett eventuellt skift.

Då Swedbank som enskild bank endast har funnits sedan 1997 kommer mellan åren 1990 och 1996 endast Sparbankens årsredovisningar att undersökas, inte Föreningsbankens. Detta val motiveras genom att Sparbanken var den större av de två bankerna (vilka sedan gick samman) under denna period.

Andra uppgifter värda att nämna är att såväl Nordea, SEB som Swedbank genomgått namn- och/eller ägarbyten under tidsperioden. Swedbank hette Föreningssparbanken mellan 1997-2005. Nordea hette tidigare Nordbanken (t.o.m. 1998) och Merita-Nordbanken Group under en kort period 1998-2000. 1998 bytte S-E-Banken marknadsnamn till SEB.

3.5 Primär- och sekundärdata

De data som samlas in till en studie kan antingen vara primärdata eller sekundärdata. Primärdata utgår ifrån det som forskaren samlar in själv, till exempel genom intervjuer eller enkäter. I primärdatainsamling går forskaren direkt till den primära informationskällan och materialet samlas in för första gången (Jacobsen 2002). Vid insamling av sekundärdata är det inte forskare som samlar in materialet direkt från källan, utan istället baseras informationen på upplysningar som är insamlade av andra. Den här studien är främst baserad på sekundärdata, eftersom undersökningen är byggd på årsredovisningar. De frågor som ställs på årsredovisningarna bestäms dessutom utifrån frågor från den offentliga debatten, som i sig också är sekundärdata. Jacobsen menar att vid insamling av sekundärdata är det viktigt att ha ett kritiskt förhållningssätt. Vid analysering av årsredovisningar är det viktigt att ha i åtanke att företaget vill att läsaren ska få en viss bild av företaget.

Att använda sekundärdata som grund för studien har både fördelar och begränsningar. Fördelar är att sekundärdata inte tar lika lång tid att samla in som primärdata. De data som samlas in är också ofta av hög kvalitet. Begränsningar kan vara att datainsamlarna inte är bekanta med materialet. Det kan också vara negativt att de data som samlas in är av stor mängd och hög komplexitet (ibid.).

Diskussionen huruvida materialet är primär- eller sekundärdata är inte helt självklar. Därför är det av större vikt att diskutera källornas tillförlitlighet och äkthet. Detta kommer att behandlas under avsnittet källkritik.

3.5.1 Datainsamling

Vid analys av årsredovisningarna kommer grafer som presenterar insamlad data att skapas. Dessa kommer sedan att användas som underlag för analysen. De flesta grafer skapas genom ett poängsystem där bankerna får 0, 0,5 eller 1 poäng beroende på om olika kriterier i årsredovisningarna uppfylls. En nolla innebär att kriteriet inte uppfylls, en halv poäng att det uppfylls till viss del och en etta att kriteriet uppfylls fullt ut. I praktiken innebär det en förenklad statistisk metod, där de olika kategoriserade frågorna oftast ska besvaras ja eller nej. En halv poäng delas alltså ut då frågan varken kan besvaras ja eller nej, eller både och.

Vissa frågor besvaras emellertid inte utifrån ett ja/nej-perspektiv, utan styrs istället utifrån rent kvantitativa mått. Det kan exempelvis röra sig om hur många sidor av årsredovisningarna som omfattar ett visst kriterium.

3.6 Källkritik

För att få en bild över kvaliteten i denna kvalitativa undersökning finns det tre kriterier att diskutera, replikerbarhet, validitet och reliabilitet.

3.6.1 Replikerbarhet

Med replikerbarhet menas hur lätt det är för en annan forskare att upprepa samma studie och få samma resultat. Resultatet från undersökningen bör vara opåverkat av eventuella förväntningar från forskaren (Bryman & Bell 2005). Eftersom de källor som använts är publicerade dokument samt att allt material som funnits mellan de förutbestämda åren har studerats, finns det goda förutsättningar för replikerbarhet. Det finns dock en aspekt som är värd att beakta när det gäller replikerbarheten, nämligen författarnas subjektiva bedömning som speglar de frågor som ställs. Subjektiviteten beror på att texttolkning av den offentliga debatten måste ske.

3.6.2 Validitet och Reliabilitet

Vid insamlandet av information kan frågetecken uppstå både vad gäller vad som ämnas undersökas samt hur själva undersökningen äger rum. Att veta att rätt kriterier undersöks kallas god *validitet*, medan god *reliabilitet* innebär att undersökningen utförs på ett tillförlitligt sätt (Patel & Davidson 1994).

De båda begreppen är nära sammankopplade och går inte att behandla helt åtskilt från varandra. Tre tumregler som Patel & Davidsson (1994) presenterar är att (1) hög reliabilitet inte är någon garanti för hög validitet, (2) låg reliabilitet ger låg validitet och (3) fullständig reliabilitet är en förutsättning för fullständig validitet. Därför är det viktigt att ge båda begreppen utrymme i diskussionen.

Reliabiliteten är framför allt intressant för kvantitativa undersökningar, eftersom den behandlar frågan huruvida resultaten skulle bli desamma om undersökningen hade genomförts på nytt (Bryman & Bell 2005). Detta resonemang går dock även att applicera på denna kvalitativa studie. För att få ett regelrätt mått på reliabiliteten går det att använda olika statistiska metoder där en poängskala används för att bedöma olika svar eller utfall (Patel & Davidson 1994). I föreliggande uppsats används en förenklad sådan metod, där olika kategoriserade frågor används som utgångspunkt för att undersöka bankernas årsredovisningar.

Genom att fokusera på en innehållsanalys av årsredovisningar kan en god interbedömarreliabilitet uppnås. Med detta menas att det, eftersom det är möjligt för flera personer att upprepade gånger granska årsredovisningarna, i högre grad går att försäkra sig om att materialet uppfattats korrekt (ibid.). Ett sådant förfarande går förvisso att uppnå även vid intervjuer, förutsatt att samtalen spelas in. Däremot har innehållsanalysen fördelen att en eventuell intervjuareffekt undviks (ibid.).

Nackdelen med innehållsanalysen är de frågeställningar som tas fram med hjälp av den offentliga debatten. Problem som kan uppstå är att individerna som ska besvara frågorna uppfattar dem annorlunda än författarna. I det här fallet undviks dock ett sådant scenario helt och hållet, eftersom det är författarna själva som besvarar frågorna utifrån årsredovisningarna. Undersökningens reliabilitet kan emellertid helt och hållet inte bestämmas förrän frågorna blivit besvarade. Först då går det exempelvis att se om samtliga frågor kunnat besvaras (ibid.).

Nästa område att undersöka blir validiteten, vilken Bryman & Bell (2005) delar in i olika kategorier, där kategorin som behandlar extern validitet har störst koppling till studiens kvalitativa inriktning.

Extern validitet behandlar huruvida undersökningens resultat kan generaliseras utöver den specifika undersökningskontexten (Patel & Davidson 1994). Frågan vem som väljs ut för att delta i undersökningen och varför blir därmed central. I föreliggande uppsats fokuseras det i första hand på den svenska offentliga debatten och svenska banker.

Eftersom de fyra svenska storbanker anses sätta standarden för övriga bankväsendet i Sverige är det naturligt att dessa väljs ut.

Samtidigt kan valet att utgå från den offentliga debatten ställa till en del bekymmer. Ett tänkbart problem för föreliggande uppsats är argumentet att undersökningar om människor oftast rör inställningar, upplevelser, kunskap och liknande (Patel & Davidson 1994). Förvisso kommer undersökningen att ske genom en innehållsanalys av årsredovisningar, men själva frågorna som ställs skapas genom den offentliga debatten. Denna i sin tur styrs av just människor med olika åsikter, inställningar och erfarenheter. I litteraturgenomgången nämns dock att den offentliga debatten ses som normbildningskälla för redovisningsområdet. Detta talar för en god validitet i denna studie.

3.7 Metodsammanfattning

I metodkapitlet framgår vilken metod som har använts för att kunna genomföra studien. I föreliggande uppsats används en kvalitativ metod, främst eftersom undersökningen bygger på texttolkning utifrån den offentliga debatten. Utifrån den kvalitativa metoden används en induktiv-deskriptiv ansats, i första hand då den rådande situationen och dess uppkomst undersöks utan några förutfattade meningar om sambandet. Att uppsatsen använder en deskriptiv ansats innebär också att den ämnar beskriva en situation och ge ökad förståelse för verkligheten.

Då studien avser att undersöka om en skiftning i bankernas redovisningar har skett och om detta i så fall har påverkat bankerna i den finansiella krisen, används den offentliga debatten som underlag. Det är svårt att endast titta på bankernas årsredovisningar, vilka är svårgenomträngliga och komplexa och därför behöver den offentliga debatten fungera som ett stöd. Genom att gå igenom den offentliga debatten från två olika källor kommer ett antal frågor att ställas mot årsredovisningarna. Därefter kommer de årsredovisningar som valts ut att studeras utifrån dessa frågor.

I metoden presenteras vidare hur resultatet från årsredovisningarna ska presenteras. Det kommer att användas en förenklad statistisk metod, där de olika kategoriserade frågorna till större del endast kan besvaras med ja eller nej. För att vara medveten om studiens kvalitet diskuteras i metodkapitlet även replikerbarhet, validitet och reliabilitet.

I nästa kapitel kommer genomgången av den offentliga debatten att presenteras.

4. Den offentliga debatten

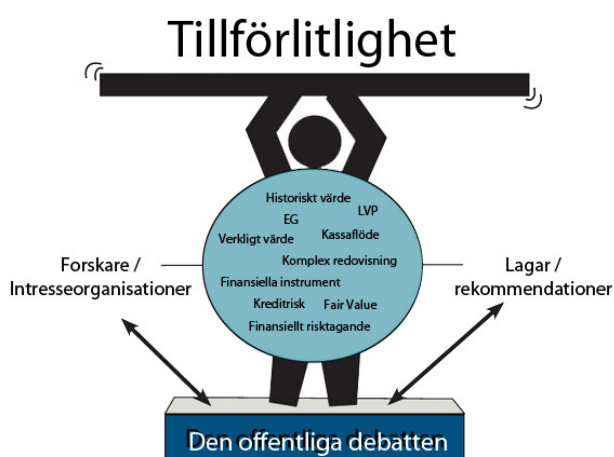
Detta kapitel avser att ge läsaren inblick i hur den offentliga debatten har diskuterat traditionell redovisning, nya redovisningsteorier samt riskmätning under åren 1988 till 2008. Resultatet från genomgången av den offentliga debatten kommer att spegla de frågor som sedan ställs på årsredovisningarna.

4.1 Inledning

För att granska bankernas årsredovisningar används den offentliga debatten de senaste 20 åren som verktyg. Detta motiveras genom att praxis kring utformningen av bankernas årsredovisningar kan skilja sig kraftigt åt. Osäkerheten kring de rapporter och den information som bankerna presenterar gör därför att det blir svårt (om inte omöjligt) att utan några givna förutsättningar sätta sig ner och granska bankernas årsredovisningar.

Det första steget blir att tränga in djupare i den offentliga debatten och med hjälp av den ta fram frågor för granskningen av årsredovisningarna. Vilka är problemen? Perioden 1988-2008 delas in i fem separata delar, för att sammanfattningen av debatten ska bli lättare för läsaren att följa.

Figur 3 (egen): Den offentliga debatten präglas av såväl forskare som lagar, rekommendationer och olika intresseorganisationer. Årsredovisningarnas tillförlitlighet kan ses som själva debattens huvudpunkt och den debatt som äger rum torde fokusera på att få fram så tillförlitlig information som möjligt. Debatten drar dock åt olika håll och någon enighet råder inte. Den offentliga debatten speglar således i hög grad även personliga åsikter.

4.2 År 1988-1991

Finansiellt risktagande är ett begrepp som dyker upp i den svenska debatten under slutet av 1980-talet. Detta, tillsammans med vem informationen i årsredovisningarna vänder sig till är föremål för större delen av debatten under denna period. Dessutom debatteras relativt flitigt de konsekvenser som ett allt starkare EG för med sig för redovisningen.

4.2.1 Informationen i årsredovisningar – för vem?

Under slutet av 80-talet och början av 90-talet uppstår en tydlig debatt kring den information som presenteras i årsredovisningarna. Debatten rör också förhållandet mellan företagen och massmedia.

Samtidigt som årsredovisningen ses som en hörnpelare i informationen till aktieägarna, kritiserar pressen för att bara vara ute efter scoop. Analytiker och skribenter anklagas bland annat för att inte acceptera vad de läser i årsredovisningarna utan istället göra egna tolkningar och slutsatser kring ett primärmaterial de inte har tillgång till (Wennberg 1989; Wennberg 1989).

”Årsredovisningarna, inte analyserna i affärstidningarna, är styrelsens och VD:s viktigaste kanal för att tala om hur det står till med företaget, säger dåvarande VD:n för Swedish Match Hans Larsson.” (Wennberg 1989).

Debatten under åren rör också vilka nyckeltal som på ett tillförlitligt sätt visar ett företags finansiella ställning. De siffror som presenteras i olika tidsskrifter ger inte alltid en rättvisande bild av företagen, menar flera debattörer. Bland annat kritiseras ett blint fokus på företagets likvida medel och fixering på resultat i absoluta tal. Analys av själva begreppet likviditetsberedskap nämns som ett alternativ (Wennberg 1989).

Frågan vem som redovisningen är till för diskuteras också under denna tidsperiod. Under 1990 debatteras huruvida extern redovisning bör upprättas efter ekonomisk form eller juridisk form (von Ajkay 1990). Det förra begreppet syftar till att den externa redovisningen i första hand är till för investerare på börserna, medan det senare syftar till att redovisningen primärt är till för företagets kreditgivare och borgenärer. För- och nackdelar med redovisning efter ekonomisk innebörd diskuteras, där särskilt fokus läggs på problemet med att marknadsvärden kan krocka med försiktighetsprincipen (ibid.).

4.2.2 EG-direktiv

Ett annat tydligt inslag i debatten under denna period är Europeiska gemenskapens (EG) utvidgning och vilken betydelse detta skulle få för svenska företag. I Balans nr 8-9 1990 diskuteras exempelvis vilka följder EG:s elfte bolagsdirektiv, vilken behandlar utländska filialers årsredovisningar, får för redovisningskraven (Westermarck 1990). Även om Sverige inte var medlem i gemenskapen under dessa år kunde svenska företag påverkas av de regler som sattes på en EG-nivå.

”True and fair value”, att årsredovisningarna ska ge en rättvisande bild av bolagets ställning, är också ett begrepp som börjar komma på tal i den svenska debatten rörande EG under slutet av 80-talet. Begreppet diskuteras och ställs i kontrast med olika huvudredovisningsprinciper såsom försiktighetsprincipen (Barnden 1989). Också notapparaten diskuteras i samma artikel, där det fjärde direktivet från EG bland annat ställer krav på att finansiella åtaganden som inte redovisas på annan plats tas upp.

4.2.3 Finansiellt risktagande

Debatten om finansiell riskmätning och redovisning av risker växte sig också stark under slutet av 80-talet. I Balans nr.3 1988 behandlade Olle Herolf, auktoriserad revisor vid Price Waterhouse och ekon dr. Pehr Wissén från Handelsbanken ämnet i tre olika artiklar.

En mängd nya finansiella instrument introducerades under 1980-talet i takt med att de omsatta volymerna på de svenska penning- och obligationsmarknaderna ökade snabbt (Herolf & Wissén 1988). En annan bidragande orsak till utvecklingen var avreglerandet av de svenska finansiella marknaderna, vilket underlättade köp och försäljning av finansiell risk och ledde till att företagen kunde ägna sig åt finansiellt arbitrage (Herolf & Wissén 1989).

Problemet under perioden var emellertid att utvecklingen av värdering och risk av instrumenten inte hängde med i samma takt. Så sent som 1991 redovisade exempelvis mindre än en tredjedel av företagen finansiella risker, trots att en majoritet ansåg att det behövdes (Andersson et al. 1991). Återigen är det en diskussion kring försiktighetsprincipen jämfört med marknadsvärderingar som växer fram. Några författare argumenterar för att marknadsvärderingar bör gälla, bland annat eftersom det då anses bli lättare att se hur väl företagen lyckas hantera finanserna i olika räntelägen (Herolf & Wissén 1989). Ett år senare, i en artikel av Hans Edenhammar vid Stockholms Fondbörs, ifrågasätts emellertid användandet av marknadsvärden utifrån ett årsredovisningsanvändarperspektiv (Edenhammar 1989). Den generella bilden som målas upp under perioden är dock att fler och fler företag, även banker, öppet börjar redovisa marknadsvärdena för vissa tillgångar.

De risker som uppstår med finansiella instrument avhandlas i en separat artikel (Herolf & Wissén 1988) där fokus ligger på en avvägning mellan tre olika mål som finns för företagets portföljförvaltning: avkastning, en viss maximal risknivå samt en viss grad av likviditet. Författarna menar att det borde vara rimligt att redovisningen av företagets finansiella verksamhet speglar dessa tre faktorer.

”Mot denna bakgrund förefaller det rimligt att redovisningen av företagets finansiella verksamhet ger en inblick i såväl den avkastning man har uppnått, som vilka risker och vilken grad av likviditet portföljen (upplåningen) innehåller.” (Herolf & Wissén 1988)

Riskerna som därefter behandlas en och en är ränterisk, kreditrisk, likviditetsrisk, inflationsrisk, valutarisk och prISRISK. Författarna uppmärksammar dessutom, i en ny artikel i samma nummer, att den finansiella risken i ett företags balansräkning under en längre tid bestämts med hjälp av soliditeten, vilket de inte anser ger en rättvisande bild av de risker som finns. Redovisningen anses koncentrera sig för *mycket* på resultat- och balansräkningar, varigenom den finansiella risken glöms bort (Herolf & Wissén 1988).

4.3 År 1992-1995

Debatten från 1992 fram till 1995 bygger i stor utsträckning vidare på de diskussioner som behandlades 1988-1991. Ett svenskt medlemskap i Europeiska unionen närmar sig, samtidigt som erfarenheterna från den svenska finanskrisens första år på allvar börjar visa sig.

4.3.1 90-talskrisen och fastighetsmarknaden

Som en följd av den svenska finanskrisen, vilken startade i början av 90-talet, upplevde många företag problem på fastighetsmarknaden. Problemet var, återigen, skillnaden i redovisningen mellan historiska anskaffningsvärden och marknadsvärden. Försiktighetsprincipen kritiserades (Hjort 1992) eftersom den leder till olika redovisade värden för säljare och köpare. Detta genom en lång följd av år med stigande fastighetsvärden, följt av ett kraftigt fall på kort tid. Bolag som haft sina fastigheter en lång tid upplever inte några värdeförändringar, medan köpare som haft sin fastighet en kort tid och endast upplevt nedgången på marknaden, måste nedvärdera fastigheten.

Genom att frånga försiktighetsprincipen och använda mer realistiska värderingar av fastigheterna, menar författaren att det tidigare skulle gått att observera orimligt höga värden och det begynnande värdefallet:

”Det är troligt att banker och finansieringsinstitut skulle ha varit något försiktigare i sin lånepolitik om man haft realistiska bokslut att studera. Bokslut, rätt värderade, är faktiskt bra sammanfattningar av ett bolags verksamhet”. (ibid.).

Kritik mot övervärden i fastighetsmarknaden debatteras även i senare artiklar samma år. Dock försvaras revisorernas roll i skeendet, något godtyckligt kan anses, genom att ”alla andra” rycktes med i den våldsamma uppgången av fastighetsvärdena (Hagman 1992).

Olika mätproblem diskuteras även av Artsberg (1993), som menar att ett företags sanna resultat måste ses över hela dess livslängd. Redovisningen syfte bör vara att tillgodose investerare med information och i denna diskussion uppstår på nytt motsättningen mellan matchningsprincipen och försiktighetsprincipen. Artsberg argumenterar för att det skett ett skift från försiktighetsprincipen till matchningsprincipen. Hur säker ska man vara för att använda matchningsprincipen istället för försiktighetsprincipen för att hantera risk?

4.3.2 Kassaflöde

Finansieringsanalys och kassaflöde ges i den offentliga debatten relativt lite utrymme och dyker mellan åren 1992-1995 endast upp ett fåtal gånger. Professor Rolf Rundfelt diskuterar en mer enhetlig redovisning genom anpassning till rekommendationer från Redovisningsrådet och Bokföringsnämnden och nämner samtidigt en bristfällig finansieringsanalys bland företagen (Holmquist & Wennberg 1993). Endast ett av 27 undersökta företag hade enligt Rundfelt en godtagbar finansieringsanalys.

Anledningen till bristande finansieringsanalys kan bero på att det är ett svårt begrepp med flera tekniska lösningar (Holmquist & Wennberg 1994). Samtidigt pekar Civ. ek. Robert Gärtner och ekon. lic. Lars Olberg (1994), forskare vid företagsekonomiska institutionen vid Lunds universitet, på att nya metoder för aktievärdering satt företagets cash-flow i fokus. Anledningen till detta är att endast cash-flows anses generera ny cash-flow i framtiden, varför värderingsmetoderna bör koncentreras kring detta begrepp. Vidare skriver författarna att om ett företags värde ska öka måste det generera en riskjusterad cash-flow bestående av tre delar: förväntad cash-flow, risk och långsiktighet. Ett förslag från författarna är att framtidens årsredovisningar ska innehålla detaljerade cash-flows för de tio senaste åren.

4.3.3 EG-diskussionen fortsätter

Som nämnts inledningsvis fortsatte diskussionen kring EG:s påverkan i takt med att ett svenskt medlemskap närmade sig. Samtidigt framfördes kraftig kritik mot EG-tänkandet, vilket inte ansågs vara tillräckligt flexibelt (Gandemo 1992). Marknadens ständiga förändring ställde ett högt krav på flexibilitet på grund av ändrade behov av information. Rädsla uppstod även att EG skulle välja andra vägar än IASC, vilket skulle göra det ännu svårare för harmoniseringen av regleringar och lagar (ibid.).

Samtidigt framförs på nytt oron över att redovisning till verkligt värde innebär att orealiserade vinster kan komma att redovisas, vilket strider mot försiktighetsprincipen (ibid.). Ett problem som debatteras är skillnaden i synen på försiktighetsprincipen mellan länder både inom och utanför EU, där länder som Sverige och Tyskland är mycket mer försiktiga än exempelvis Holland och Storbritannien (Rundfelt 1994).

1994 debatteras också en EG-anpassning av bankers och försäkringsföretags årsredovisningar. Lagförslaget är viktigt så till vida att det innehåller en möjlighet att marknadsvärdera överlåtbara värdepapper som klassats som omsättningstillgångar (Marions & Mettinger 1994). Termen *marknadsvärdering* används emellertid inte. Istället står det att "tillgångarna får tas upp till verkligt värde även när detta överstiger anskaffningsvärdet".

4.3.4 Finansiella instrument

Den fortsatta debatten kring finansiella instrument får uttryck genom ett fortsatt större användande bland företagen. För svensk del argumenteras att en större vägledning för användning av finansiella instrument behövs, samtidigt som problemet med principer i konflikt med varandra tas upp på nytt. Ett ökat fokus på resultatmätning och redovisning av finansiell exponering kan urskiljas, till skillnad mot tidigare då fokus låg på balansräkningen och maximivärderingsregler (Cederberg 1992). Dennis Svensson, auktoriserad revisor verksam vid Öhrlings Reveko, menar att det uppstått ett gap mellan traditionell redovisningsstandard och de nya instrumenten vad avser värdering och redovisning av risker (Svensson 1993). Nya rekommendationer från IASC talar allt tydligare om risker utanför balans- och resultaträkningens ram och hur dessa ska behandlas (ibid.).

Riskerna med finansiella instrument är föremål för fortsatt debatt och 1995 debatterar Pehr Wissén, Handelsbanken, för potentiella problem med resultaträkningen. "Är finansiella instrument en bomb utanför balansräkningen?", är ämnet för ett seminarium som hålls av Wissén samma år (Holmquist & Wennberg 1995). Huvudproblemet i den här diskussionen är inte hur risken mäts, utan snarare vad som är noll, när ett företag är riskfritt. En sådan avvägning anses företagen vara bra på att beskriva på valutasidan,

men samtidigt är det oklart hur lång tid de kan säkra sina framtida flöden, vad som är den egentliga risken.

I en bankrapport publicerad 1995 debatteras ytterligare en aspekt för aktörer på derivatmarknaden, nämligen resultatuppföljning (Gunnervall et al. 1995). Ekonomiska förluster som ett resultat av handel med derivatinstrument rapporteras ha varit flitigt förekommande de senaste åren och flera företagsexempel ges. Ett sådant exempel är brittiska Barings Bank som gick i konkurs efter enorma spekulationer. I fallet med Barings Bank presenterade verksamheten vid Barings Futures i Singapore ett exceptionellt gott resultat, varför verksamheten ansågs riskfri och därför inte behövde någon större analys eller ifrågasättande. En noggrann och kontinuerlig riskanalys från ledningen saknades, varigenom en handlare kunde agera fritt fram tills spekulationerna fick banken att gå omkull. Ledningen hade inte koll och en mer detaljerad resultatuppföljning vore enligt författaren att föredra (ibid.).

4.4 År 1996-1999

1995 gick Sverige med i Europeiska Unionen och den svenska debatten harmoniseras i allt större grad till att inbegripa internationella redovisningsregler. Samtidigt märks att finansieringsanalysen väcker större intresse än tidigare, samtidigt som diskussionen kring finansiella instrument fortskrider i oförändrat takt.

4.4.1 Ökad fokusering på finansieringsanalysen

Under sista delen av 90-talet intensifieras debatten om finansieringsanalysen markant, framför allt som ett led av en ökad internationell uppmärksamhet av begreppet. Bland annat rekommenderar både FASB och IASC under denna period sektorindelade finansieringsanalyser (Westermarck 1996). Med Sverige i blickfånget framkommer det att många företag inte haft någon tradition av titta speciellt på kassaflöde. Jan Siling, koncernekonomichef på S-E-Banken och ledamot av Redovisningsrådet menar exempelvis att bankerna inte gör några finansieringsanalyser alls:

”... om verksamheten med finansieringsbeslut och investeringar etc. beskrivs av balansräkningen i ett vanligt företag, så är det i banken på det viset att verksamheten är balansräkningen. Och där beskrivs ju inte bara vår verksamhet utan också våra kunders rörelser. Vad är t.ex. likvida medel för en bank? Och kundernas rörelser på checkräkningarna kan ju leda till debet eller kredit för banken utan att den själv kan styra det.”
(Holmquist & Wennberg 1996)

Siling menar att bankerna anser det lite "tokigt" att göra finansieringsanalyser eftersom resultatet inte blir rättvisande. En oro framförs också för ett framtida regelverk byggt på IAS 7, vilket skulle innebära ett tvång för även banker att upprätta en finansieringsanalys. Ett sådant scenario närmar sig när Redovisningsrådet 1998 presenterar en rekommendation som till 99 % är en översättning av IAS 7 och ska börja gälla 1 januari 1999. Mest anmärkningsvärt från den debatt som förs vid denna tid är emellertid att kassaflöden nu ses som den primära källan till information för banker, analytiker och företagsvärderare (Järlebro 1998). Ett skiftande fokus i debatten kan skönjas, men fortfarande kritiseras finansieringsanalysen för bristande detaljreglering (Falkman 1999).

Just problemet att analyserna aldrig ställs upp på samma sätt eller använder samma terminologi debatteras flitigt under hela perioden (Rundfelt 1996; Lindberg 1997; Falkman 1999). Även Finansinspektionens rekommendationer är fram till 1998 allmänt hållna, vilket ger utrymme för tolkningar och försvårar möjligheten att jämföra (Dahlgren et al. 1997) Ett annat problem som identifieras är att svenska företag som använder sig av en finansieringsanalys ofta visar förändringen av företagets nettoskuld istället för de likvida medlen (ibid.).

För att koppla diskussionen om finansieringsanalysen till 90-talskrisen menar Pär Falkman och Stefan Pauli (1998) vid Göteborgs universitet att problemen inte blivit lika allvarliga om marknaden fäst större vikt vid betalningsflöden. De stöter dock på kritik från debattörer som menar att aktörerna på 80-talet inte var omedvetna om de negativa kassaflödena, utan att problemet istället låg på en exceptionell optimism.

Det debatteras emellertid allt kraftigare för ett ökat krav på att redovisa kassaflöde, mycket på grund av att kassaflöde från driften ofta sägs ge andra signaler än vad det traditionella resultatet gör (Falkman & Pauli 1998). Precis som i debatten under första delen av 90-talet fokuseras det på att kassaflöde och resultaträkning har olika informationsvärde och att kassaflöde för mer än två år borde redovisas i årsredovisningen.

4.4.2 Finansiella instrument, risk och marknadsvärdering

Regler och rekommendationer kring finansiella instrument anpassas i allt större grad till europeiska direktiv som ett resultat av det svenska medlemskapet i EU. Finansinspektionens nya redovisningsregler diskuteras av Bengt-Allan Mettinger (1996), chef för Finansinspektionens redovisningsssenhet. Särskilt nämns nya regler för värdering av derivatinstrument och upplysningsregler för finansiella instrument som kreditrisk och ränterisk. Med den nya årsredovisningslagens inträde ökar även kraven på att upplysa om risker, samtidigt som det konstateras att svenska banker varit dåliga på att lämna upplysningar om sina risker i sina årsredovisningar. Dessutom redovisas riskerna, i den mån de redovisas över huvud taget, på olika ställen i årsredovisningen (Dahlgren et al. 1997).

Samtidigt fortskrider debatten kring själva värderingen av finansiella instrument. Bland annat ber RSV i mars 1996 om en ny reglering inom området finansiella instrument. Till grund för detta ligger en rapport från RSV där marknadsvärdering för beskattningsändamål föreslås (Westermark 1996). Ett antal argument för marknadsvärdering tas upp. Av intresse är också att den internationella utvecklingen av redovisningsnormgivning noga följs. Detta förklaras dels med en ökad komplexitet och att svensk normgivning eller praxis inte tillhandahåller några lösningar (ibid.). Olle Herolf, auktoriserad revisor, går igenom RSV:s rapport och ställer sig i stort enig med det innehåll som presenteras:

”Oavsett hur det går med lagstiftning eller inte så är nu festen slut: De som utnyttjat de nuvarande oklarheterna i reglerna för finansiella instrument kommer inte att kunna göra detta i framtiden” (Herolf 1996)

Samtidigt som IASC går mot en fullständig värdering till verkligt värde (Mettinger 1997) uppstår en konflikt kring de rekommendationer som ligger till grund för förslaget. Framför allt är det nationella motsättningar, där Tyskland och Frankrike reagerat mot att använda amerikanska rekommendationer (Dahlgren et. al 1997).

4.5 År 2000-2003

Det nya millenniet innebär en fortsatt debatt kring en allt mer komplex redovisning. Behovet av tillförlitlig information blir på nytt föremål för diskussion. Dessutom debatteras på nytt problem med finansieringsanalysen.

4.5.1 Olika metoder i finansieringsanalysen

Den intensifierade debatten kring finansieringsanalysens betydelse mattas av något under 2000-talets första år. Fortfarande är det problemet med olika metoder och vad de innebär som debatteras. Bland annat förordar IAS 7 en direkt metod, vilket inte RR:s motsvarande rekommendation gör. Dessutom hänvisar RR till årsredovisningslagen krav på finansieringsanalys. Någon motsvarande hänvisning finns inte i IAS 7. Pär Falkman och Stefan Pauli (2000) menar att en anledning till att det inte finns någon klar definition av sammanställningsformen är att det inte heller finns någon separat redovisningsteori för kassaflödesanalysen.

Finansieringsanalysen berörs även utifrån ett riskperspektiv, när det debatteras huruvida det funnits en riskpremie i form av en högre diskonteringsränta i företagets kassaflödesberäkningar (Grundvall & Rundfelt 2003). Tommy Mårtensson, auktoriserad

revisor, menar att information om riskerna fanns tillgänglig i stor utsträckning, men att få tog den till sig. Risken och osäkerheten i redovisning torde därmed bero på hur själva informationen presenteras (ibid.), vilket automatiskt leder in på nästa problemområde.

4.5.2 Behov av bättre information

I början av 2000-talet tar en nygammal debatt fart, nämligen den som rör vem informationen skapas för. En liknande debatt gick att skönja under slutet av 80-talet, men skillnaden mellan den debatten och den nya är att den senare även behandlar hur informationen bör tas fram.

Debatten växer fram i en tid som präglas av många förlustbolag. IT-bubblan har spruckit och ett väsentligt problem som debatteras är att boksluten inte är anpassade till dagens informationsbehov (Nilsson & Olbert 2000; Olsson 2002). Staffan Ekström, auktoriserad finansanalytiker, skriver:

”Sambandet mellan traditionella redovisningsmått och bokförda värden och ett företags marknadsvärde är inte lika starkt i den nya ekonomins företag” (Ekström 2000)

Ett förslag från Ekström är att koncentrera sig på kassaflödesvärdering, en metod som nämns vara fördelaktig eftersom den tvingar analytikern att söka viktig information som sedan används för att göra bedömningar och skapa modeller. Resultatets känslighet kan därefter testas genom förändringar av antagandena.

Peter Nilsson (ekon. mag. och verksam vid SHB kapitalförvaltning) och Lars Olbert (ekon. lic. och verksam vid MCN Maizels) framför istället högre krav på framtidsinriktad information för att råda bot på problemet (Nilsson & Olbert 2000). Genom att förbättra prognosriskerna kan lägre volatilitet uppnås på börsen och författarna menar att mer specifik framtidsinriktad information är det enda sättet att prissätta bolag korrekt. I sin argumentation menar de att företagens aktiekurser rör sig slumpmässigt, s.k. random walk, och är helt oberoende av tidigare kursutveckling. Därför är det endast *ny* information som är av intresse och de menar att bättre prognoser de kommande åren ger bra effekt även för åren därefter:

”Om man kan förbättra den publika informationen i så motto att den ger ett bättre underlag för de närmaste ett till tre årens prognostiserade kassaflöden, så ökar det även säkerheten i kassaflödesprognoserna åren därefter” (ibid.)

Att den nya redovisningen ställer till problem för information och värdering uppmärksammas även av en undersökning som visar att få svenska börsnoterade bolag följer de redovisningsrekommendationer som redovisningsrådet tagit fram. Bland annat saknas i stor utsträckning information om vilka redovisningsprinciper som tillämpas,

vilket sägs göra tillgodgörandet av årsredovisningen svårare (Grundvall & Rundfelt 2003).

4.5.3 Allt mer komplex redovisning

Värderingsproblematiken kan med fördel kopplas vidare till en ny diskussion kring en allt mer komplex redovisning. Vi har i debatten sedan slutet av 80-talet kunnat se framväxten av nya finansiella instrument och en mängd regler och rekommendationer för dessa, men det är först under 2000-talet som frågan om den traditionella redovisningens vara eller inte vara blir aktuell.

”Kan den traditionella redovisningen visa företags rätta värde i en ny ekonomi”, skriver Jan Treffner och David Gajland i Balans nr.4 2000. Fyra grundprinciper som redovisningspraxis vilar sig mot nämns: matchningsprincipen, försiktighetsprincipen, konsistensprincipen och going concern-principen. Frågan som författarna ställer sig är emellertid huruvida de ger rättvisa åt den verksamhet som företagen bedriver idag.

Pär Falkman (2000) menar också, i en artikel samma år, att en ny debatt om mer komplexa redovisningsmetoder behövs. Falkman menar att de nya komplexa metoder som tidigare tagits fram inte fått tillräckligt stöd i de rekommendationer som följt, men att sådana metoder i och med den utveckling som skett inom redovisningsområdet på nytt behöver uppmärksammas. Värderingsfrågan kopplad till immateriella tillgångar diskuteras bland annat. Ska de redovisas i balansräkningen eller ej?

Frågan aktualiseras även av andra författare, vilka pekar på ett dolda tillgångar för med sig ett behov av att förbättra informationen i årsredovisningen, eftersom risken är att den information som presenteras i årsredovisningen inte säger tillräckligt (Olsson 2002). Falkman (2000) menar att det snarare än en värderingsfråga är en fråga huruvida något ska klassificeras som en tillgång eller ej. Samtidigt, eftersom det ofta saknas historiska anskaffningsvärden, kommer det framöver även att bli en värderingsfråga. Han avslutar med att säga:

”Tiden är återigen mogen för debatt angående mer komplexa redovisningsmodellens potentiella möjligheter att komplettera den traditionella redovisningsinformationen”

Det bör dock poängteras att debatten inte enbart inriktar sig på att ersätta den traditionella redovisningen med en ny. Påståendet att den nya ekonomin är fundamentalt annorlunda än den traditionella kritiserar exempelvis kraftigt av Wayne Upton som arbetar vid FASB. Hans forskningsrapport diskuteras av Rundfelt i Balans nr.6-7 2001 och poängen är att den traditionella redovisningen inte förhindrar att ytterligare presentation presenteras. Ett förslag för att underlätta för läsarna av en årsredovisning att bedöma företag är en utökad mängd tilläggsinformation.

4.6 År 2004-2008

De senaste åren har den svenska debatten fortsatt att kretsa kring den komplexa redovisningen, med oerhört starkt fokus på verkligt värde. Detta begrepp har ensamt kommit att dominera debatten de senaste 5 åren.

4.6.1 Verkligt värde – den stora frågan

”God redovisningssed ersätts med rättvisande bild”, skriver doktorand Christer Westermark, och diskuterar en ökad svensk harmonisering med internationella och europeiska redovisningsregler (Westermark 2004). Just termen god redovisningssed sägs få mindre betydelse, varför svenska normgivare framöver torde få allt mindre intresse av att fördjupa sig tolkningsregler gällande denna term.

Problem uppstår, menar flera författare, därför att förändringsprocessen leder till en otydlig teoretisk situation. Detta förfarande diskuteras bl.a. av Falkman (2004) som menar att huvudproblemet är att det finns olika referensramar inom externredovisningen, en balansorienterad och en resultatorienterad. Båda metoderna kan emellertid klassificeras till den nya redovisningen, med en balansorienterad redovisning som fokuserar på att värdera till verkligt värde och en resultatorienterad redovisning anpassad efter matchningsprincipen och fokus på resultaträkningen. Ingen av metoderna har sin grund i försiktighetsprincipen, vilken traditionellt sett styrt svenska normer för redovisningsteorin. Att försiktighetsprincipen fått allt mindre betydelse diskuteras även av Rolf Rundfelt (2006).

Att värdering till verkligt värde skapar förvirring och bidrar till problem blir extra tydligt i många debatter under denna period, förmodligen på grund av att en viss tid hunnit flyta sedan Enron-skandalen. Redovisningen blir allt mer komplicerad, även om grundprincipen borde vara tämligen enkel. Michael Treschow, känd företagsledare och styrelsemedlem i flera stora svenska bolag, säger:

”Egentligen är det ju enkelt. Pengar in och pengar ut. Faran är när det blir som ett frimureri och man inte förstår.” (Holmquist 2004)

Hans Edenhammar, ordförande i Bokföringsnämnden är inne på samma spår i en annan artikel i samma nummer:

”Det verkar som att lagstiftaren är mer angelägen om att möjliggöra det senaste modet på finansmarknaden än att verka för att det ska vara praktiskt möjligt att på ett någorlunda objektivt sätt göra en vettig resultat- och balansräkning.” (Edenhammar 2004).

Edenhammar ställer sig också frågan huruvida balansräkningen i första hand är till för att mäta förmögenheten, eller om den ska vara ett steg mot en användbar resultatmätning,

en "resultatutredningsbalans". Han menar att det senare varit grunden för traditionell redovisning och att det är därför som tillgångar normalt värderas till anskaffningsvärde även om marknadsvärdet stigit. Anskaffningsvärdet överges först då produkter eller tjänster levereras till kund, då en värdering av kundfordran görs utifrån det belopp som antas flyta in. Edenhammar fortsätter genom att diskutera nackdelarna med marknadsvärdering av finansiella instrument, framför allt manipulationsrisken och en mer svårtolkad resultaträkning. Han menar bland annat att problemet med marknadsvärderingar är att det leder till resultatförändringar som inte säger något om företag intjäningsförmåga. Kassaflödesvärdering förelås som en bättre metod för att bestämma värdet på ett företag.

Debatten kring verkligt värde strävar emellertid åt olika och är inte enbart kritisk, vilket framgår av en debattartikel av Ph.d.professor Frank Thinggaard och ekonomie doktor Sven-Arne Nilsson (2007), vilka överlag är positiva till användandet av verkligt värde. Rolf Rundfelt däremot ifrågasätter en rapport från CPA som sammanfattar deras önskemål om finansiell rapportering. Verkligt värde som den enda riktiga metoden kritiserar (Rundfelt 2006).

I Balans nr.10 2007 hävdar Gunnar Ek att "IFRS är en tickande bomb och att värdering till verkligt värde försvårar förståelse för vad som händer i ett företag." George Pettersson (Precht 2007) håller med om att det ger svängningar men menar samtidigt att informationen om hur man har räknat ut det verkliga värdet finns i notapparaten. Han säger dock att risken finns att normala läsare drunknar i detaljerna. Ett annat problem som identifieras och diskuteras är att verkligt värde i goda tider innebär att företag delar ut pengar som inte finns på grund av uppskrivningar (ibid.). Just konjunkturproblemen diskuteras också av Hanna Kjaer (2008), som ställer sig frågande om de börsnoterade företagens rapportering ger en rättvisande bild när konjunkturen vänder nedåt. Hon menar att många i en lågkonjunktur kommer att leta efter argument som talar för att det endast rör sig om en tillfällig nedgång.

Jan Marton (2008), verksam vid Handelshögskolan i Göteborg, hänvisar till ett antal utförda studier som visar att det endast finns en viss nytta med verkligt värde, begränsad till vissa specifika situationer.

4.6.2 Basel II

Basel II-regelverket introducerades 2004, men får i den offentliga debatten relativt lite utrymme under perioden. Jan Forsell och Per Lönnqvist (2004), Financial Risk Management respektive "Basel coordinator" på KPMG, diskuterar det nya regelverket och menar att det är oerhört komplext och ställer sig frågan hur institutionerna ska klara av att bevaka instituten.

Fördelarna som institutionerna ser med Basel II, bättre kreditvärdering, förbättrade processer och bättre riskhantering för att förhindra finansiella kriser, presenteras och

ställs i kontrast med det största hindret, kostnadsbegränsningarna. Kvaliteten på riskhanteringen och det ansvar som styrelse och ledning tagit anses få en avgörande inverkan på det framtida kapitalkravet (ibid.).

Anledningen till att Basel II-regelverket inte får mer utrymme i den svenska debatten är inte helt klar. En tänkbar möjlighet är att de praktiska problemen i större utsträckning uppmärksammades i samband med finanskrisen i slutet av 2008 och därmed finns med i debatten först därefter.

4.7 Identifiering av frågeställningar

Den offentliga debatten är tydlig och relativt överrensstämmande under den period som undersökts. De frågeställningar som identifierats har dessutom en klar koppling till uppsatsens problemområde och kan med fördel delas upp i tre delar som behandlar traditionell redovisning (i det här fallet fokuseras på finansieringsanalysen), bankernas nya redovisning (med fokus på marknadsvärden) samt riskmätning.

4.7.1 Finansieringsanalys

Det första området där frågeställningar identifieras berör den traditionella redovisningen och fokuserar på finansieringsanalysens betydelse. Första frågan som undersöks är om bankerna över huvud taget redovisar någon finansieringsanalys och i vilken utsträckning de gör det. Senare regler tvingar bankerna att göra detta, men det är intressant att se i vilken utsträckning det gjorts före regleringen.

Det är också intressant att se vilken vikt bankernas lägger vid historiska kassaflöden. Redovisas exempelvis kassaflöden för mer än två år? Samtidigt är det intressant att se ifall kassaflöde nämns någon annanstans i årsredovisningen än i själv uppställningen och hur frekvent detta görs. Detta ger också en indikation på hur stor vikt bankerna lägger vid finansieringsanalysen.

4.7.2 Bankernas nya redovisning

Andra området som identifierats och kommer att granskas i bankernas årsredovisningar rör redovisningsprinciper. Nämner exempelvis bankerna över huvud taget vilka redovisningsprinciper de använder sig av? Av intresse är även att se om bankerna specifikt nämner försiktighetsprincipen och matchningsprinciper i sina årsredovisningar,

samt om de använder sig av lägsta värdets princip. Resultat av en sådan undersökning skulle kunna ge en indikation på ett skift från traditionell redovisning.

Ett annat område som rör redovisningen gäller marknadsvärden. Använder sig bankerna av marknadsvärden vid värdering av finansiella instrument? Här är det viktigt att samtliga alternativa begrepp, såsom verkligt värde och "fair value", inbegrips. För jämförbarhetens skull undersöks även om bankerna använder sig av marknadsvärden vid värdering av andra tillgångar och skulder än finansiella instrument.

För att ta reda på om bankerna redovisar information på liknande sätt är det också intressant att undersöka riskinformationens placering i årsredovisningarna. Redovisas risker i notsystemet?

4.7.3 Riskmätning

När det gäller riskområdet är ett flertal begrepp återkommande i debatten. Dessa kommer att undersökas närmare. Redovisar exempelvis bankerna marknadsrisk, kreditrisk, likviditetsrisk, inflationsrisk och operationell risk i sina årsredovisningar? Dessutom undersöks ifall bankerna nämner hur deras riskanalys går till och hur många sidor denna riskanalys omfattar.

4.7.4 Den internationella debatten

Efter att den svenska debatten granskats i detalj scannades den internationella debatten med hjälp av CPA Journal. Resultatet av denna granskning blev att den svenska debatten i relativ stor utsträckning präglas av den internationella. En nyansskillnad kan emellertid skönjas, eftersom CPA Journal är en amerikansk tidsskrift, medan Balans och den svenska debatten utgår från en europeisk fokusering. Några ytterligare frågor av vikt att ställa på bankernas årsredovisningar har dock inte identifierats.

5. Årsredovisningar

Syftet med det här kapitlet är att med hjälp av diagram presentera de data som samlats in och därefter analysera materialet.

5.1 Finansieringsanalys

I detta avsnitt redovisas de resultat som behandlar bankernas finansieringsanalys.

5.1.1 Redovisar bankerna någon kassaflödesanalys?

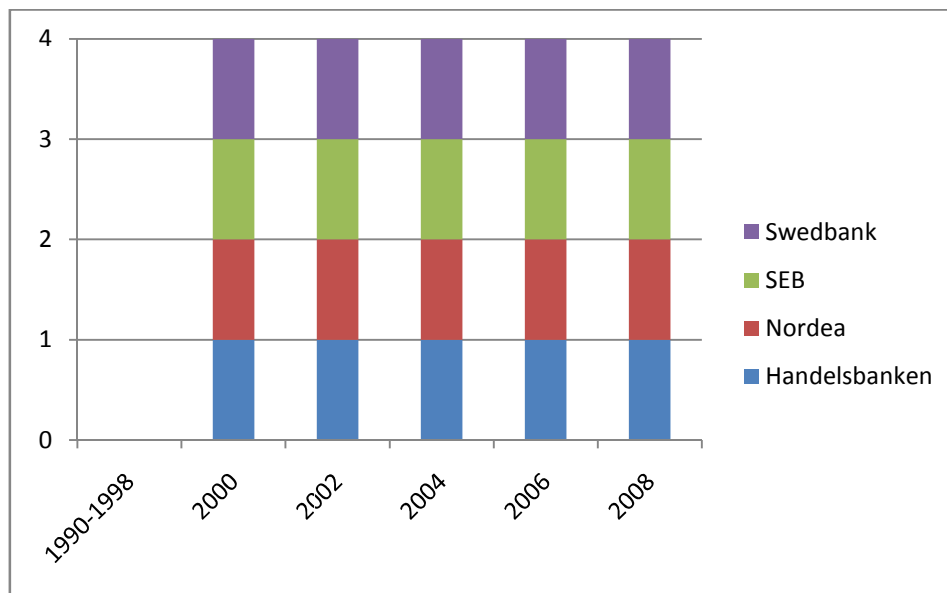

Diagram 1 – Ovanstående diagram visar i vilken utsträckning bankerna redovisar någon kassaflödesanalys.

0 = Nej 1 = Ja

Under 90-talet redovisade ingen av de fyra bankerna någon kassaflödesanalys. Detta trots att debatten under mitten av detta decennium kom att präglas av en ökad fokusering på just finansieringsanalysen. Under 2000-talet däremot redovisar samtliga

banker kassaflödesanalys, ett resultat som var väntat eftersom nya regler som trädde i kraft 1 januari 1999 gjorde detta nödvändigt.

5.1.2 Antal sidor som kassaflödesanalysen omfattar

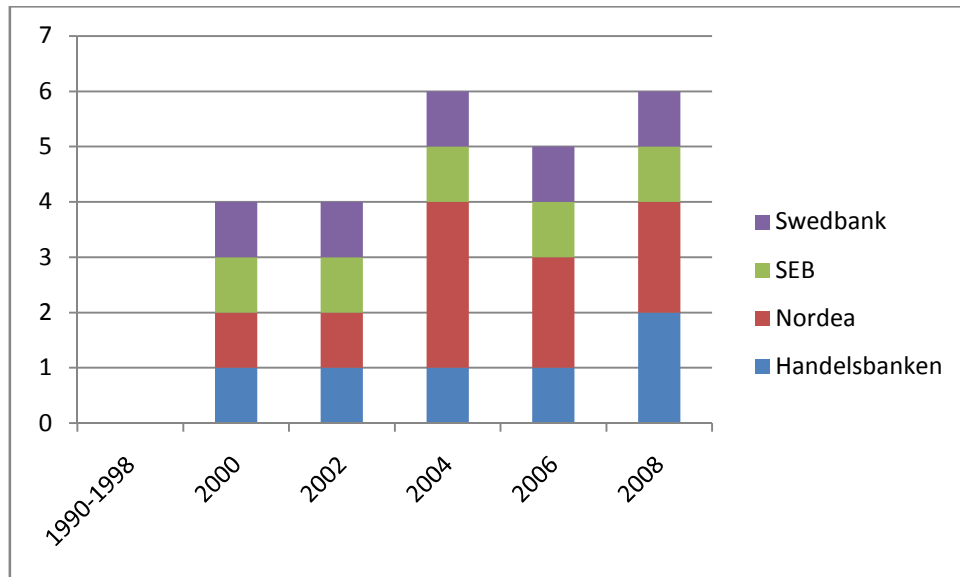

Diagram 2 – Ovanstående diagram visar antalet sidor som kassaflödesanalysen omfattar.

Samtliga banker redovisar endast sin kassaflödesanalys på en sida mellan 2000-2002. Därefter utökar Nordea sin kassaflödesanalys till att omfatta 2-3 sidor. Handelsbankens tvåsidiga kassaflöde för 2008 är hänförligt till förvärvet av Lokalbanken i Nordsjaelland A/S. Granskningen av årsredovisningarna visar också att ingen bank redovisar mer än ett års kassaflöde som jämförelsetal.

5.1.3 Antalet sidor som kassaflöden nämns (utöver själva uppställningen)

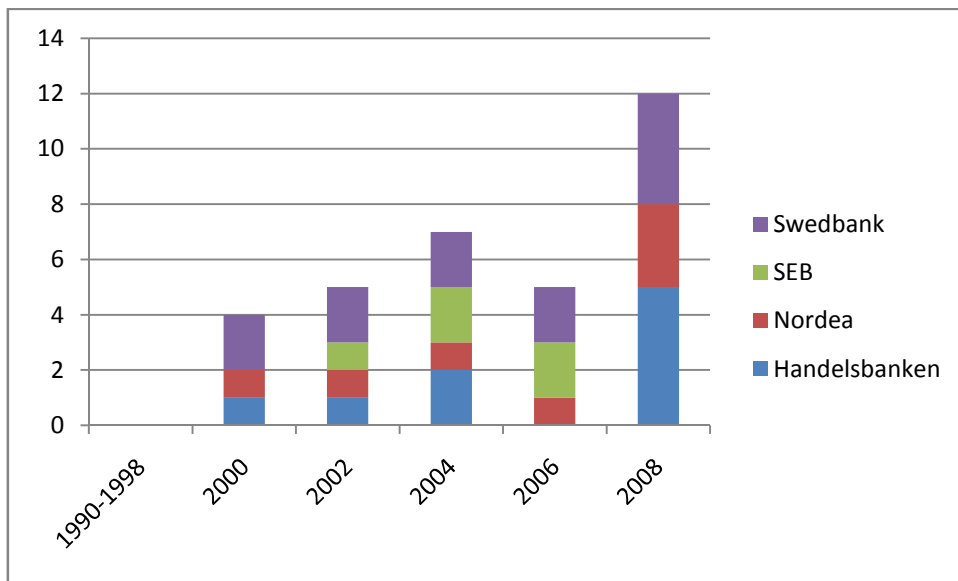

Diagram 3 – Ovanstående diagram visar antalet sidor som kassaflöden nämns (utöver själva uppställningen). Anmärkning: I tabellen medtas inte kassaflödesbegrepp som nämns i samband med redovisningsprinciper.

Kassaflöde som begrepp nämns relativt sällan i årsredovisningarna, bortsett från själva uppställningen. Det finns ingen tydlig trend att följa och bankerna pratar om kassaflöden i varierande grad år till år, även om en viss ökning kan skönjas på senare tid. 2006 pratar dock Handelsbanken inte om kassaflöden över huvud taget och SEB nämner inte termen 2008. Detta indikerar att det inte heller finns någon tydlig dragning mot att finansieringsanalysen skulle ges någon större betydelse i bankernas redovisning i framtiden.

Värt att notera är också att bankerna över huvud taget inte diskuterar begreppet före Redovisningsrådets nya rekommendationer om kassaflödesanalys 1999.

5.1.4 Analys: Finansieringsanalysen – ett verktyg för att undvika kris?

Bengtsson (2006) skriver att syftet med redovisningen traditionellt sett varit att tillgodose intressenter med information. Med en sådan utgångspunkt och den figur (nr.3) som inledde den offentliga debatten i färskt minne är frågan huruvida de årsredovisningar som bankerna presenterar bidrar till *tillförlitlig* information. Om tillförlitligheten är huvudpunkten för den debatt som präglar utformningen av årsredovisningarna borde fokus hos bankerna ligga på att utveckla faktorer som bidrar till att tillförlitligheten och användbarheten av deras information ökar.

Studierna från Lee & Tweedie (1977) och Bartlett & Chandler (1997) visar att komplex redovisning inte är någon ny företeelse, men samtidigt vet vi att redovisningen blivit allt mer omfattande under början av 2000-talet, något som skulle kunna ha påverkat tillförlitligheten negativt. Bland annat menar Radin (2007) att de nya regler som införs i snabb takt endast bidrar till en ökad komplexitet och en minskad användbarhet av den information som presenteras i bankernas årsredovisningar.

Det empiriska materialet visar samtidigt att finansieringsanalysen inte ges särskilt mycket utrymme i årsredovisningarna och därmed förmodligen ses som mindre viktig av bankerna. Före redovisningsrådets nya rekommendationer 1999 nämndes eller användes exempelvis inte begreppet finansieringsanalys/kassaflödesanalys över huvud taget. Även i dag är användandet ytterst begränsat. Endast fjolårets kassaflöde används som jämförelsepost och undersökningen visar också att det inte finns någonting som pekar på en ökad betydelse för finansieringsanalysen hos bankerna i framtiden.

Däremot kan det argumenteras för att större vikt *borde* ligga på finansieringsanalysens och dess prognostiserande funktion. Som nämndes i problemdiskussionen är den nuvarande globala krisen en likviditetskris med bristande förtroende mellan bankerna. Med facit i hand låter det därför aningen märkligt att det enda dokumentet i årsredovisningen där betalningsflöden kan utläsas åsidosatts under en så lång tid.

Olson et al. (1996) argumenterade redan för drygt 10 år sedan om vikten av en större fokusering på finansieringsanalysen och vilka fördelar detta skulle medföra. Den kanske tydligaste fördelen med finansieringsanalysen, satt i samband med dagens kris, går även att finna i de regler som idag styr de svenska bankernas redovisning, IAS 7. Här påpekas att effekterna av olika redovisningsprinciper som tillämpas vid redovisning av likartade transaktioner och händelser kan elimineras, något som blir än mer väsentligt i tider då redovisningen tenderar att bli allt mer komplex.

Det forskningsprojekt som Olson et al. (1996) utförde under mitten av 90-talet i Bergen kommun i Norge kan med fördel också påvisa att finansieringsanalysen har en särskild betydelse för redovisningen. Vid starten av detta projekt ansågs redovisningen alltför komplex för de personer som var ansvariga för ekonomin. Resultatet av forskningsprojektet blev att finansieringsanalysens betydelse utökades i redovisningen.

Frågan är om inte även bankerna borde visat ett större intresse för finansieringsanalysen. Resultaträkning och kassaflöde har olika informationsvärde och Bergenprojektet visade tydligt att ett ökat fokus på finansieringsanalysen minskade missbedömningarna om framtiden genom att mer data från finansieringsanalysen medtogs i diskussioner och beslutsprocesser. Det skulle kunna gå att argumentera för att bankerna missat just vikten av en god finansieringsanalys och fakta är att bankerna inte visat något större intresse för detta verktyg under de senaste 20 åren.

Samtidigt är det svårt, om inte omöjligt, att så här i efterhand undersöka om en större tillit till finansieringsanalysen skulle gjort bankerna bättre förberedda på dagens finansiella kris. Dock skulle krisen, som trots allt har byggts upp under en väldigt lång tid, delvis kunna förklaras genom det faktum att bankerna inte fokuserat tillräckligt på

faktorer som ökar tillförlitligheten i den information de presenterar. Framför allt handlar det om att årsredovisningarna idag i stor utsträckning är så komplexa att den information som presenteras blir helt ogenomtränglig, inte bara för gemene man utan även för analytiker och forskare. För att minska komplexiteten vore det en fördel om vanligt folk blev involverade i utformningen, vilket skulle kunna öka användarvänligheten (Hey-Cunningham 2002). Precis som i Bergenprojektet hade detta kunnat mynna ut i en större vikt vid den traditionella redovisningen och finansieringsanalysen.

Trots att Bergenprojektet behandlar ett annat sammanhang än bankväsendet kan det alltså inte uteslutas att en utveckling av finansieringsanalysens funktion även för bankerna hade kunnat bidra till ökad tillförlitlighet i redovisningen och därmed gjort dem bättre förberedda på den nuvarande finanskrisen. I en situation där årsredovisningarna är så pass avancerade att även dess interna användbarhet kan ifrågasättas borde fokus ligga på att utveckla faktorer som bidrar till att tillförlitligheten av deras information ökar. Finansieringsanalysen skulle kunna vara en sådan väg som bankerna än så länge inte valt att gå.

5.2 Bankernas nya redovisning

I detta avsnitt redovisas de resultat som behandlar bankernas redovisning.

5.2.1 Använder bankerna sig av marknadsvärden vid värdering av finansiella instrument?

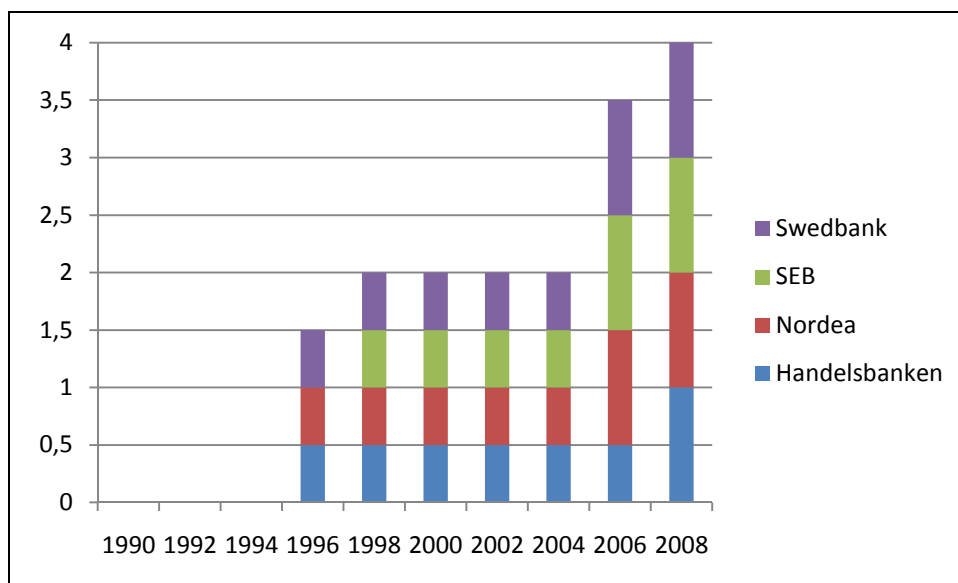

Diagram 4 – Ovanstående diagram visar om bankerna använder sig av marknadsvärden vid värdering av finansiella instrument.

0 = Nej 0,5 = Till viss del 1 = Ja

Värdering av finansiella instrument till marknadsvärde har skett sedan 1996, men under många av dessa år endast i en begränsad utsträckning. Termerna som bankerna använt sig av skiljer sig åt, men i stort sätt är det samma typer av finansiella instrument som värderats till marknadsvärde. Nordea talar under hela perioden om "actively managed securities and derivatives", medan Handelsbanken under åren 1996-2004 talar om "värdepapper i handelslagret" för att 2006 ändra sig till "tillgångar för handelsändamål samt enstaka utlåningsportföljer". Swedbank däremot talar om "överlåtbara värdepappar och derivatinstrument i tradingverksamheten", medan SEB mellan 1996-1998 endast talar om "derivat", för att sedan tala om "derivatinstrument och värdepapper i handelsportföljerna".

Värt att notera är att alla banker utom Handelsbanken år 2006 redovisade samtliga finansiella instrument till marknadsvärde. 2008 redovisade även Handelsbanken samtliga finansiella instrument till marknadsvärde.

För jämförbarhetens skull undersöktes även om bankerna använt sig av marknadsvärden vid värdering av andra tillgångar och skulder än finansiella instrument. Utöver panten,

som värderats till marknadsvärden av samtliga banker under hela perioden, användes i stort sätt inte marknadsvärden i redovisningen. Enda undantaget är Nordea, som mellan åren 2006-2008 redovisade "customer related intangible assets" till fair value.

5.2.2 Redovisas risker i notsystemet?

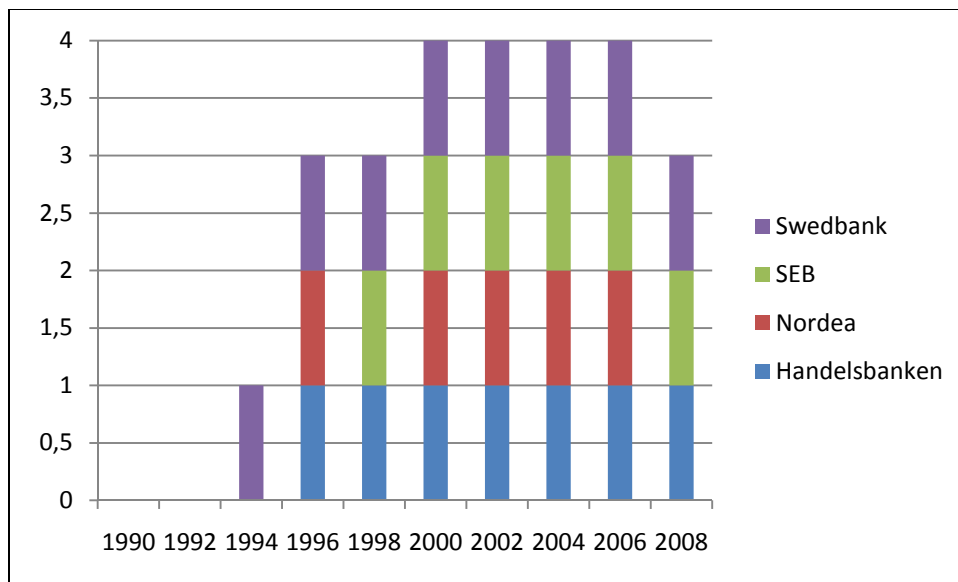

Diagram 5 – Ovanstående diagram visar om bankerna redovisar risker i notsystemet
1 = ja 0 = nej

I den offentliga debatten diskuterades vikten av jämförelse mellan företag och därmed vikten av att redovisningen av risker skulle ske i notsystemet. 1990 till 1994 redovisades risker i notsystemet i princip inte alls. Från 1996 och framåt redovisar bankerna risker i notsystemet i större utsträckning och mellan år 2000 och 2006 redovisar alla fyra banker för risker i notsystemet. Redovisningen av risker i notsystemet sker i samband med redovisning av kapitaltäckningsgraden.

År 2008 kan ett trendbrott skönjas där Nordea väljer att i noterna hänvisa till riskanalysen. Om denna trend är bestående eller ej är svårt att svara på, men det skulle kunna ha betydelse för jämförbarheten i framtiden. Handelsbanken å andra sidan väljer att redovisa hela riskanalysen i notsystemet från år 2006 och framåt. Swedbank har ett tredje sätt att redovisa på där de från år 2004 och framåt väljer att redovisa delar av riskanalysen i noterna och delar av den i förvaltningsberättelsen.

5.2.3 Använder sig bankerna av Lägsta värdets princip?

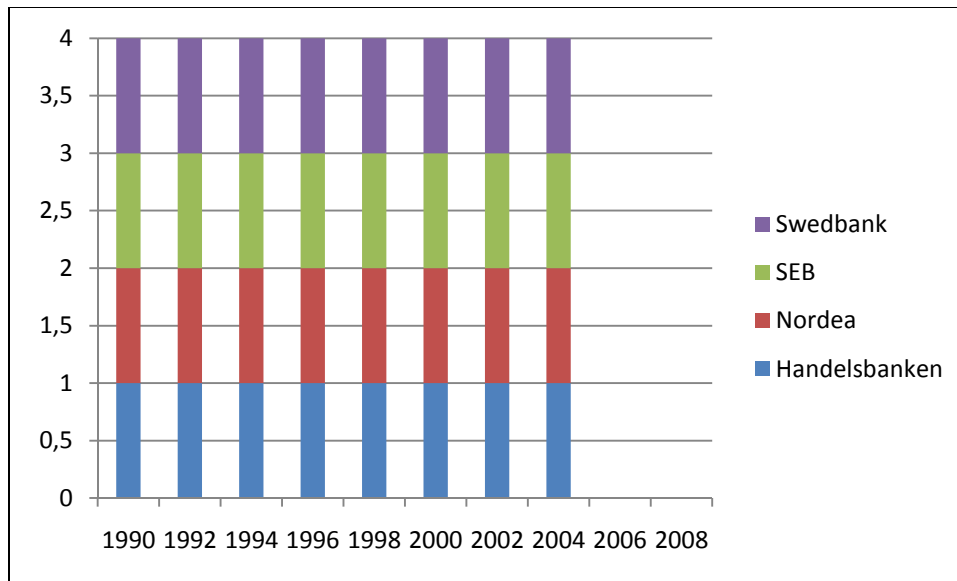

Diagram 6 – Ovanstående diagram visar om bankerna använder sig av Lägsta värdets princip.
0 = Nej 1 = Ja

Fram till och med 2004 använder sig samtliga banker i undersökningen av lägsta värdets princip i sin redovisning. Detta framgår explicit under kapitlet "redovisningsprinciper", vilket samtliga banker redogör för under hela undersökningsperioden 1990-2008. Samtidigt kan nämnas att ingen bank över huvud nämner termerna försiktighets- eller matchningsprincipen, även om de använder sig av dem.

5.2.4 Analys: Bristande samstämmighet vållar frågetecken

De senaste decennierna har varit turbulenta inom redovisningsområdet med många nya redovisningsteorier, lagar och förordningar. Sverige har gått mot ett alltmer internationellt synsätt, något som påverkat redovisningen. Ur den offentliga debatten har turbulensen inom redovisningsområdet främst uttryckt sig genom en diskussion om att företag rör sig alltmer mot att värdera tillgångar och skulder till marknadsvärde.

Genomgången av bankernas årsredovisningar visar att bankerna mer och mer går mot att redovisa finansiella instrument till marknadsvärde (se diagram 4). I samband med införandet av IFRS 2005 kan ett tydligt skift skönjas, men även före denna tidpunkt väljer samtliga fyra banker att redovisa delar av de finansiella tillgångarna till marknadsvärde. Efter introduktionen av IFRS märks också en tydlig skillnad i bankernas redovisning när det gäller användningen av LVP. Från 2006 och framåt använder sig ingen av bankerna av denna metod längre (se diagram 6). Ett tydligt skift bort från traditionell redovisning går att urskilja då värdering till marknadsvärde istället för LVP innebär att försiktighetsprincipen till viss del väljs bort.

I litteraturen kan en viss tvetydighet skådas när det gäller värdering av tillgångar och skulder och det finns både för- och nackdelar förknippade med både historiska värden och marknadsvärden. En viktig nackdel, som har påverkat dagens finansiella kris, är hur marknadsvärdering medför övervärdering av tillgångar. Eftersom marknadsvärden bygger på hypotetiska antaganden om framtiden som inte går att verifiera blir situationen väldigt osäker (Wahlström 2000). Från och med 2006 års årsredovisningar värderas samtliga finansiella instrument i bankerna till marknadsvärden.

Problemen med marknadsvärden blir framför allt tydliga i tider av kris (Krumwiede 2008) och många banker tvingades nyligen till stora nedskrivningar av obligationer som blivit värdelösa. Samtidigt finns problem även med historiska värden, framför allt vid hög inflation, vilket bland andra Wahlström (2000) menar. Tillgångar och skulder har då tendens att urholkas.

Kritiken mot marknadsvärden är dock tung och ytterligare argument för historiska värden är att marknadsvärden skapar ökad volatilitet. Företag påverkas av rådande konjunktur och värdet på tillgångarna går upp och ner (Wahlström 2000). För att koppla argument till dagens situation så innebär det att bankernas tillgångar före den finansiella krisen var högt värderade och gav positiva resultat. På grund av krisen har bankerna blivit tvungna att värdera ner tillgångarna och därmed fått försämrat resultat.

En intressant fråga är hur situationen hade sett ut om bankerna värderat sina instrument till historiska värden istället för marknadsvärden och därmed undvikit de stora svängningarna på tillgångssidan. Ett mer stabilt händelseförlopp, där bankerna inte påverkats av kraftigt skiftande värden på de finansiella instrumenten, hade förmodligen lett till en sundare utlåningspolicy. Då hade den restriktiva utlåning vi sett efter krisens intåg kanske aldrig uppkommit, eftersom bankernas utlåning inte haft möjlighet att skena iväg i takt med ökade marknadsvärden.

Wahlström menar också att historiska värden får större relevans vid diskussion om jämförbarhet. Han menar att det är lättare att jämföra två företag vid användning av historiska värden då likformig redovisning lättare kan nås. Dessa tankegångar spelar in i resonemanget om bankernas jämförbarhet som också diskuterats flitigt i den offentliga debatten. Då bankerna har övergått till värdering till marknadsvärde är det möjligt att jämförelse mellan bankerna blivit allt svårare. Beroende på vilka modeller och vilka värderingsfaktorer som respektive bank använder så kan redovisningen se helt annorlunda ut.

För att utveckla diskussionen om jämförbarhet finns det dessutom ingen samstämmighet mellan bankerna när det gäller redovisning av risker i notsystemet. År 2008 hänvisar Nordea till riskanalyskapitlet tidigare i årsredovisningen istället för att redovisa för riskerna i notsystemet, vilket de gjort tidigare. Handelsbanken väljer att redovisa hela riskanalysen i notsystemet från år 2006 och framåt medans Swedbank från år 2004 och framåt väljer att redovisa delar av riskanalysen i noterna och delar av den i förvaltningsberättelsen (se diagram 5).

Utifrån beslut användbarhetssynsättet, som menar att syftet med extern redovisning är att tillhandahålla information som är användbar vid ekonomiska beslut (American Accounting Association 1977), går det dra ytterligare kopplingar till jämförbarheten i årsredovisningarna. Att samtliga banker går mot att redovisa riskerna i noterna indikerar att det finns en trend mot att uppnå jämförbarhet. Dock är denna trend inte helt överrensstämmande och fortfarande finns det tydliga skillnader mellan bankerna. Wahlström (2000) diskuterar hur viktigt det är att två företag redovisar data på liknande sätt. Om två banker redovisar samma sak på två helt olika sätt är det svårt för investerare att jämföra en bank med en annan. Då bankerna i dagsläget inte har samma typ av redovisning har investerare inte möjlighet att på ett smidigt sätt jämföra de fyra bankerna med varandra.

5.3 Riskmätning

I detta avsnitt redovisas de resultat som behandlar bankernas användning av riskmätning.

5.3.1 Redovisar bankerna marknadsrisk?

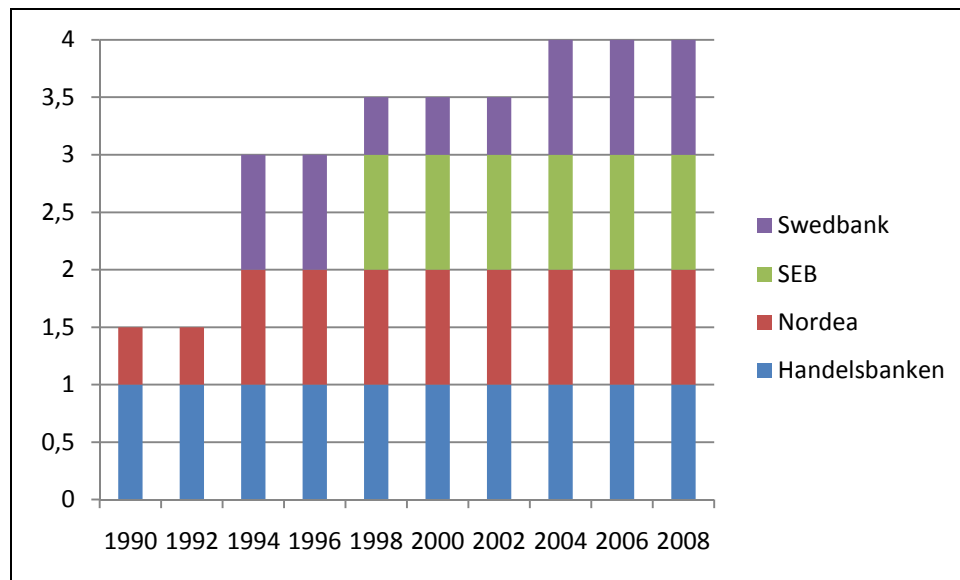

Diagram 7 – Ovanstående diagram visar om bankerna redovisar marknadsrisk.

1 = ja 0 = nej 0,5 = till viss del

Under 1990-1992 redovisar endast Handelsbanken för marknadsrisk fullt ut. Nordea redovisar marknadsrisk till viss del, vilket innebär att de redovisar för begreppet, men

inte några siffror. Från och med 1994 redovisar i stort sett alla bankerna för marknadsrisk fullt ut. För Swedbank kan ett trendbrott urskiljas mellan 1998 till 2002 då banken enbart redovisade marknadsrisk till viss del. Detta kan kopplas till att det var under 1997 som Sparbanken och Föreningsbanken tillsammans bildade Föreningssparbanken, som senare döptes om till Swedbank. Sammanfattningsvis kan en trend urskiljas att alla banker mellan åren 1990 och 2008 har gått mot att redovisa fullt ut för marknadsrisk.

5.3.2 Redovisar bankerna kreditrisk?

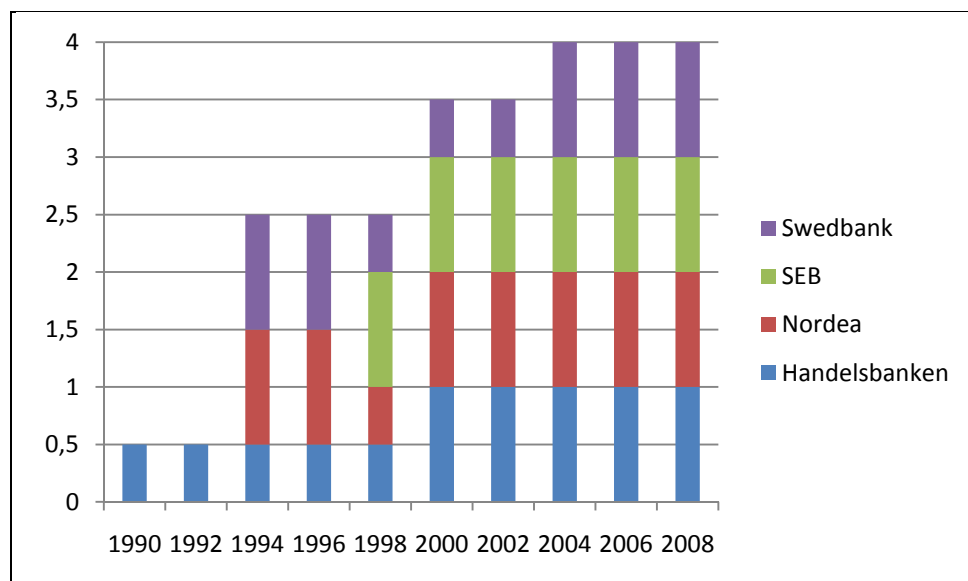

Diagram 8 – Ovanstående diagram visar om bankerna redovisar kreditrisk.

1 = ja 0 = nej 0,5 = till viss del

På liknade sätt som vid marknadsrisk redovisar Handelsbanken för kreditrisk så lång tillbaka som till 1990, även om bara till viss del. Från 1994 och framåt redovisar Swedbank, Handelsbanken och Nordea för kreditrisk och från 1998 redovisar alla fyra bankerna för risken, även om tre av dem endast redovisar till viss del. Även här kan ett trendbrott i Swedbank urskiljas mellan 1998 och 2002. Sammantaget kan en trend mot ökad kreditrisksredovisning urskiljas.

5.3.3 Redovisar bankerna likviditetsrisk?

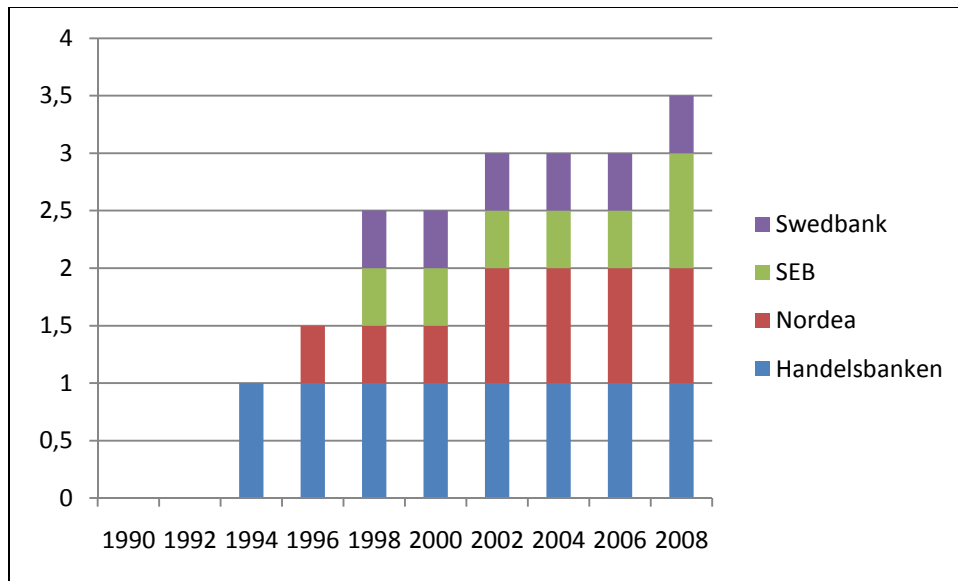

Diagram 9 – Ovanstående diagram visar om bankerna redovisar likviditetsrisk.

1 = ja 0 = nej 0,5 = till viss del

Likviditetsrisken har inte redovisats lika frekvent som föregående risker. Fram till 1992 redovisade ingen av bankerna för likviditetsrisk. Efterföljande år har det skett en ökning, men fortfarande redovisar Swedbank bara för likviditetsrisk till viss del, det vill säga endast begreppet. Även här kan en trend, där bankerna går mot ökad redovisning av likviditetsrisk, urskiljas.

5.3.4 Redovisar bankerna operationell risk?

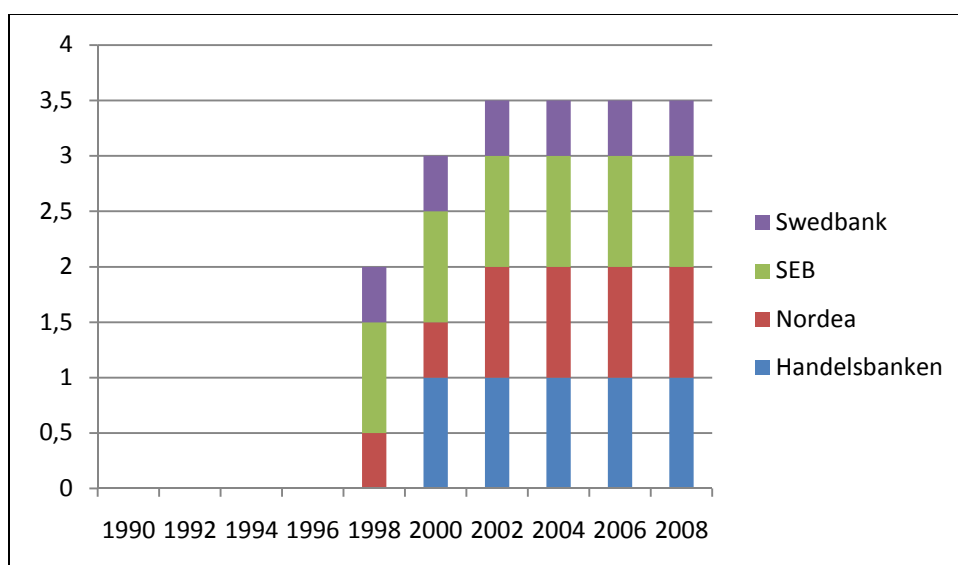

Diagram 10 – Ovanstående diagram visar om bankerna redovisar operationell risk.

1 = ja 0 = nej 0,5 = till viss del

Under åren 1990 till 1996 redovisar ingen av bankerna för operationell risk. Ett trendbrott kan urskiljas 1998 då tre av fyra banker redovisar för risken, även om två av dem endast redovisar för begreppet. Följande år redovisar alla fyra bankerna för operationell risk och SEB, Nordea och Handelsbanken redovisar för risken fullt ut. Swedbank fortsätter att endast redovisa för operationell risk till viss del. En trend mot ökad redovisning av operationell risk kan urskiljas även här.

5.3.5 Redovisar bankerna inflationsrisk?

Ingen av de fyra bankerna redovisar för inflationsrisk under åren 1990 till 2008.

5.3.6 Sammanställning av antalet redovisade risker

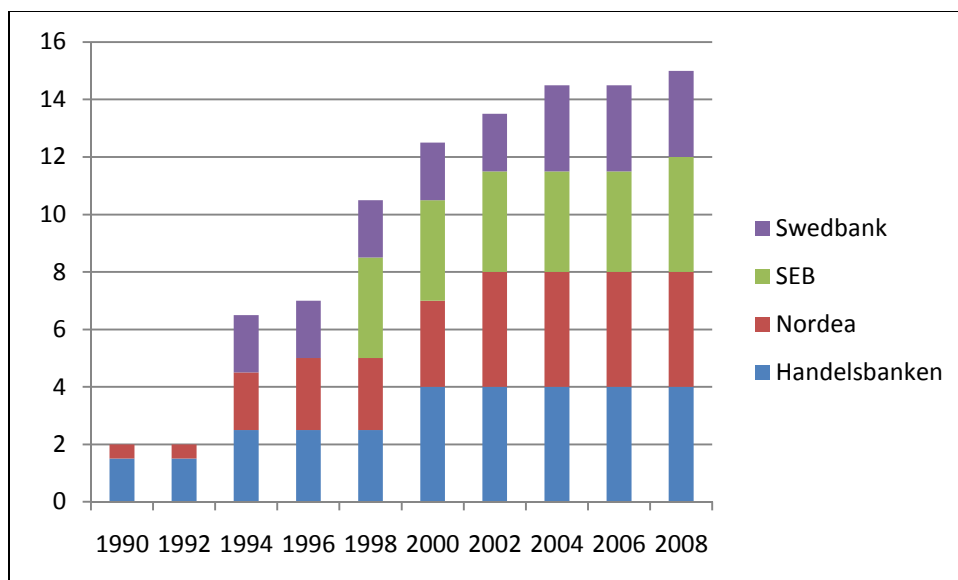

Diagram 11 – Ovanstående diagram visar en sammanställning antalet redovisade risker.

Vid en sammanställning av de fem risker som har undersökts i årsredovisningarna, marknadsrisk, kreditrisk, likviditetsrisk, operationell risk samt inflationsrisk, kan en tydlig trend mot ökad redovisning av risker skönjas. För varje redovisad risk ges en poäng och om banken ej redovisat risken ges noll poäng. Om banken redovisat en risk till viss del, det vill säga endast begreppet, ges en halv poäng. Handelsbanken är den bank som tidigast började med redovisning av risker, men på senare år är det ingen större skillnad mellan bankerna.

5.3.7 Nämner bankerna hur deras riskanalys går till?

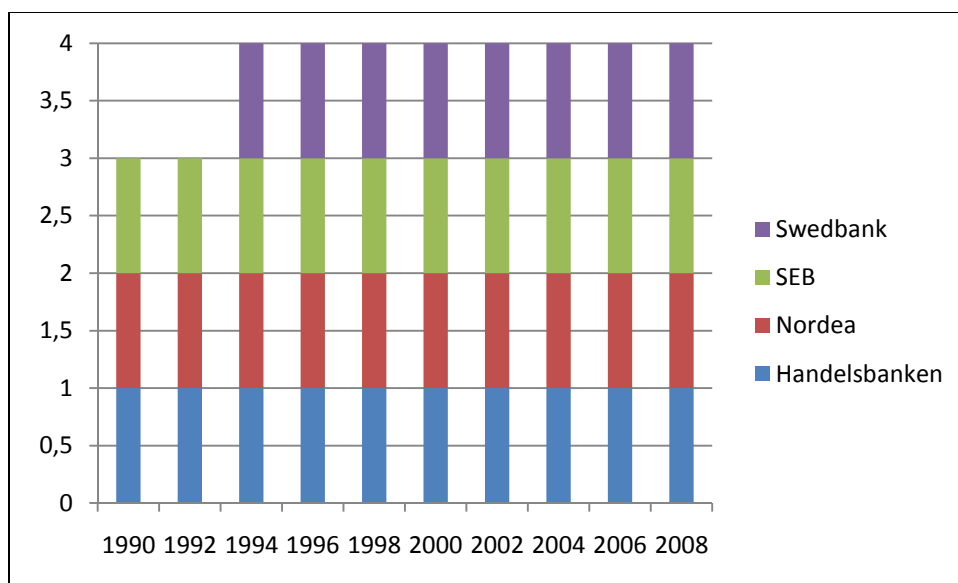

Diagram 12 – Ovanstående diagram visar om bankerna nämner hur deras riskanalys går till.

1 = ja 0 = nej

Redan från 1990 redovisar tre av fyra banker för hur deras riskanalys går till. Från 1994 och framåt redovisar samtliga fyra banker för detta. Ingen speciell trend går att diskutera utifrån detta resultat. Mer intressant är att diskutera hur mycket utrymme som riskanalysen får i årsredovisningen som presenteras i nästa graf.

5.3.8 Antalet sidor som bankernas riskanalys omfattar

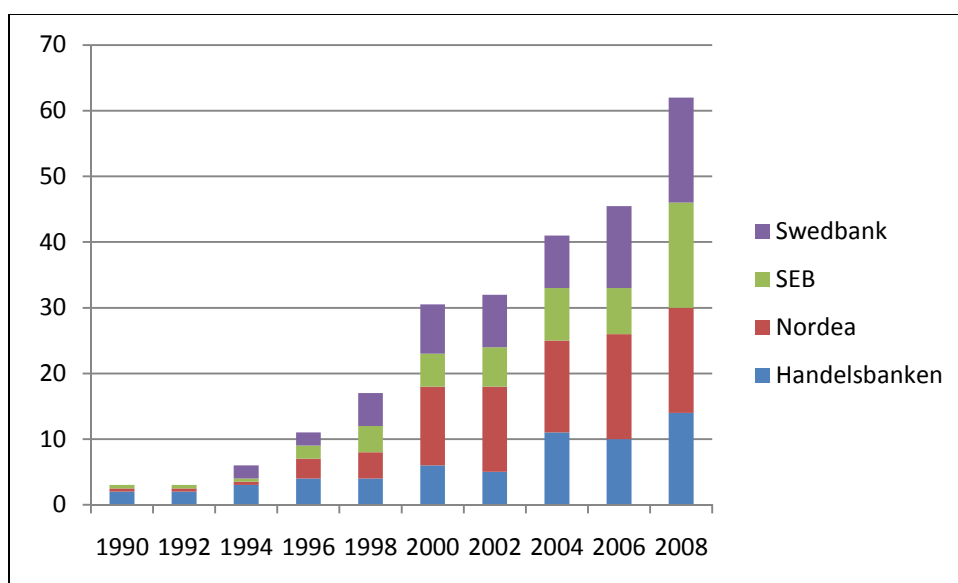

Diagram 13 – Ovanstående diagram visar antalet sidor som bankernas riskanalys omfattar.

Mellan åren 1990 och 2008 kan en tydlig riktning mot ökat utrymme för bankernas riskanalys urskiljas. För varje sida som bankerna redovisar sin riskanalys ges en poäng. 1990 redovisade bankerna tillsammans cirka tre sidor. 2008 däremot är andelen sidor uppe i drygt 60. Trenden är tydlig och ser liknande ut för samtliga fyra banker. Generellt för alla banker är att de under årens lopp har gått mer mot att ha ett enskilt kapitel i sina årsredovisningar för just riskanalys. SEB, Nordea och Handelsbanken redovisar risk, med undantag för ett kort kapitel i noterna, endast i detta riskanalyskapitel, medan Swedbank har en uppdelning och redovisar risk dels i noterna och dels i förvaltningsberättelsen. På senare år har alltså tendensen varit tydlig och riskanalysen har fått allt större betydelse.

5.3.9 Analys: Fler riskmått skyddar inte mot framtida kriser

Gemensamt för samtliga fyra banker under åren 1990 till 2008 är att användningen av riskmätning ökar över tiden. Bankerna ägnar idag mer tid och plats än någonsin i årsredovisningarna åt riskanalyser. En förklaring till denna utveckling är den offentliga debatten, vilken ända sedan 1988 omfattat riskmätning och präglat bankernas beteende att öka fokuseringen på riskmätning. På senare år kan orsaken till en ökad riskmätning dessutom hänföras till Basel II som infördes 2004.

Att ett skift mot riskmätning har skett är något som många författare diskuterat tidigare. Caruana (2005), Schmidt Bies (2004) och McDonough (2002) är några exempel. Någon samstämmig åsikt om riskmätningens vara eller icke vara finns inte, utan såväl positiv som negativ kritik förs fram. Att området är komplext och att utvecklingen inte står obestridd står dock klart.

McGoun (1995) kritiserar exempelvis det faktum att riskmätning grundar sig på historiska värden. Han menar att det är fel att använda sig av historiska värden eftersom historien aldrig upprepar sig. Detta kan appliceras på bankernas ökande användning av riskmätning där ett av Baselkommitténs argument för riskmätning är att hindra finansiella kriser. Argumentet för Basel II var också att riskmätning är viktigt för att bankerna snabbt ska kunna ta sig ur en eventuell kris. Dagens finansiella kris hänförs först och främst till bankerna, där många av dem, främst i Europa, gjort investeringar som i efterhand blivit värdelösa. Det kan därför ifrågasättas hur dessa investeringar bedömdes och hur riskmätningen spelade in.

McGoun menar att historiska ekonomiska siffror som använts i en situation inte alls går att använda i en annan. Det kan därför diskuteras om bankernas fokus på riskmätning borde kompletteras med andra analyser som tar in ytterligare aspekter och därmed gör analysen bredare.

I samband med denna kritik kan även frågetecknen resas kring bankernas utveckling mot att redovisa fler och fler risker (se diagram 11). 90-talskrisen fick bankerna att utveckla sina riskmätningssmetoder och ta in ytterligare risker, men framtida kriser uppstod likväl.

Ett liknande scenario är fullt tänkbart även i framtiden. Om exempelvis likviditetsrisken får ökad betydelse efter dagens finansiella kris och utvecklas, är detta inget kvitto på att bankerna kan "skydda sig" i framtiden. Tolkningen med nuvarande riskmätning blir snäv och det får anses tveksamt om nya kriser kan undvikas enbart med hjälp av att nya riskmått medtas i analysen. De "nya aspekter" som McGoun talar om för att göra analysen bredare borde därför gå utanför ramen om ytterligare risker.

Vidare kritiserar Daniélsson (2002), liksom McGoun, den underliggande informationen i riskmätning. I kontrast till vad Basel II säger om riskmätning, att det medför att bankerna tar sig ur kriser snabbt, menar han att riskbedömningar som samlats in under perioder av stabilitet fallerar under krisperioder och därmed gör det svårare för banker. Om Daniélssons argument stämmer kan detta innebära att bankerna, med ökad riskmätning, får det svårt att hämta sig från den finansiella krisen.

Ytterligare kritik som McGoun (1995) riktar är hur det i det långsiktiga perspektivet blir meningslöst att mäta risk. Argumentet för detta är att sannolikheten att medelvärdet ska närma sig det förväntade värdet ökar hela tiden. Detta argument innebär att det kan diskuteras hur viktig bankernas riskmätning egentligen är. Ju längre sikt som bankerna ser sina investeringar på, ju lägre betydelse kommer riskmätningen att få. Återigen kan det därför argumenteras att ytterligare analyser utöver riskmätningen bör ligga i fokus för bankerna. En utveckling mot fler och fler riskmått bör därmed undvikas.

McGoun menar även att en investerare alltid har förutfattade meningar om en investering på grund av förväntningar om framtiden. På nytt kan det argumenteras att det är farligt att förlita sig endast på riskmätning. Det ökade fokus som har skett i bankernas årsredovisningar när det gäller riskmätning visar tendenser på att riskmätning blir allt viktigare och att det är den mest centrala analysen för bankerna.

Bankernas riskanalyskapitel har växt från cirka en halv sida i årsredovisningen till mellan 14 och 16 sidor i årsredovisningen 2008. Då årsredovisningar främst är till för investerare och övriga intressenter, bör bankernas tanke med ett utvecklat riskanalyskapitel vara att det är av stort intresse för dessa grupper. Wahlström (2009) menar att dagens riskmätningssmodeller, som är baserade på statistik och matematik, är för komplexa och invecklade för att de ska vara begripliga för allmänheten. Väl insatta personer kan förstå och applicera modellerna, men för andra är modellerna för avancerade. Denna åsikt delas även av Radin (2007).

Det kan därmed diskuteras vem bankernas riskmätningssmodeller egentligen är till för. Olson et al. (1996) menar att samtidigt som redovisningen ses som en viktig del för att minska osäkerheten för företagen så kan intressekonflikter uppstå om materialet som presenteras inte är relevant. Om modellerna är för avancerade och komplexa för allmänheten finns det därmed ingen mening att redovisa riskmätning i så stor utsträckning som bankerna gör. Olson et al. menar också att relevant information som inte är användarvänlig är lika betydelslös som icke-relevant men användarvänlig information. Detta skulle innebära att det är meningslöst för bankerna att redovisa för riskmätning om ingen förstår den information som presenteras.

Om informationen i riskanalyskapitlet är komplex redan från början blir det inte lättare när informationen utökas för varje år som går. Det kan då vara svårt för investerarna att ta till sig informationen och jämföra mellan bankerna. Detta stöds av komplexitetsteorin som Driver & Streufert (1969) presenterar, vilken innebär att förståelsen ökar då mer komplex data presenteras, men bara till en viss punkt. Därefter minskar förståelsen i takt med att data blir mer komplex. I takt med att bankernas riskanalys blir mer omfattande finns det därmed en uppenbar risk att förståelsen blir mindre.

Huvudfrågan blir återigen om inte riskmätningen fått en för stor roll och borde kompletteras (eller ersättas) med andra analyser. Porters (1995) kritik mot riskmättningsmodeller handlar om att auktoriteters uttalande ses som sanningar, att experter och professorer generellt sett är övertygade om att riskmättningsmodellerna är bra och att de därmed ses som sanningar. Detta sker genom att experter och professorer är människor vi ser upp till och litar på. Deras budskap upprepas genom att olika auktoriteter refererar och citerar varandra ständigt.

Om ingen ifrågasätter de modeller som tillkommer kommer de tillslut att ses som sanningar och därmed skrivs i sten. Modellerna kommer att användas frekvent och banker och investerare litar blint på resultaten. Detta samtidigt som den totala förståelsen minskar i takt med att informationen blir allt mer komplex. En utveckling mot en mer omfattande och avancerad redovisning bidrar således, som redan argumenterats, endast till att den information som bankerna presenterar i sina årsredovisningar blir än svårare att ta till sig.

6. Slutdiskussion

Syftet med det här kapitlet är att knyta samman uppsatsens slutsatser med forskningsfrågan i kapitel 1 och litteraturgenomgången i kapitel 2. Forskningsfrågan besvaras genom att sammanfatta de resultat och analyser som presenterades i kapitel 5. Dessutom presenteras studiens teoretiska bidrag, reflektioner över studiens slutsatser samt förslag på fortsatta studier inom ämnesområdet.

6.1 Forskningsfrågan besvaras

Uppsatsens syfte är att besvara den forskningsfråga som ställdes i första kapitlet.

- Har det skett ett skiftande fokus bort från traditionell redovisning och hur har i så fall denna skiftning påverkat bankerna i samband med den finansiella krisen?

Svaret på frågan är att det finns ett tydligt skift mot en mer komplex redovisning med fokus på marknadsvärdering och riskmätning och att detta i viss utsträckning skett på bekostnad av den traditionella redovisningen.

Samtidigt visar det empiriska materialet att finansieringsanalysen, ett redovisningsmässigt verktyg som har tydlig koppling till den traditionella redovisningen, inte varit av något större intresse hos bankerna under den period som studien sträcker sig. Medan utvecklingen av marknadsvärderingar och riskmätning skett i snabb takt på senare år, har användningen av finansieringsanalysen varit ganska begränsad. För att dra det till sin spets går det att påstå att utvecklingen i princip stått still sedan 1999.

Samtliga banker redovisar förvisso finansieringsanalys idag, men enbart på en sida – och med endast ett års historiska siffror som jämförelsetal. Dessutom nämns kassaflöde i väldigt begränsad grad utöver i själva uppställningen.

Däremot syns en tydlig övergång från försiktighetsprincipen och lägsta värdets princip till marknadsvärderingar. Detta helt i linje med den europeiska utvecklingen och de regler som idag styr svenska banker. När det gäller riskmätningen har denna också ökat i hög grad under den period som studien omfattar, med fler redovisade risker och

redovisning av dessa i allt större utsträckning. Det tydligaste exemplet är riskanalysens omfattning, där en ökning från 0,5-1 sidor 1990 till 14-16 sidor 2008 kan ses.

Det skift som identifierats kritiserats utifrån flera olika parametrar. Det finns många obesvarade frågor gällande marknadsvärderingar och riskmätning, samtidigt som det får anses aningen märkligt att det enda dokumentet i årsredovisningen där betalningsflöden kan utläsas åsidosatts under en lång tid.

Huruvida skiftet bort från traditionell redovisning har påverkat bankerna i dagens finansiella kris är svårare att svara på. Banker har varit i kris tidigare, även innan riskmätning och nya redovisningsteorier kom i fokus och därför är det vanskligt att uttala sig om det hade sett annorlunda ut idag om bankerna varit mer fokuserade på traditionell redovisning och kassaflöde. Det går emellertid att se vissa tendenser till att de nya områdena har fått alltför stort fokus och att de gamla har glömts bort. Dagens finansiella kris nämns ofta som en likviditetskris med bristande förtroende mellan bankerna. Som nämndes tidigare ter det sig därför aningen märkligt att kassaflödet har fått väldigt begränsad uppmärksamhet.

I IAS 7, som reglerar kassaflödesredovisningen, står det att fördelen med kassaflödesanalysen är att de effekter som uppstår genom olika redovisningsprinciper elimineras. Det går därför att påstå att redovisningsprinciper inte spelar någon roll vid analys av ett företags likviditet. Ett bevis för kassaflödets betydelse går även att härledas till Bergen kommun som efter ökat utrymme för finansieringsanalysen visade sig vara bättre förberedde på den norska finansiella krisen under 90-talet. Med ovanstående i åtanke går det inte att utesluta att en utveckling av finansieringsanalysens funktion för bankerna hade gjort dem bättre förberedda på den nuvarande finanskrisen. Framför allt handlar det om att utveckla faktorer som bidrar till att tillförlitligheten i bankernas information ökar.

Även bankernas ökade fokusering på nya redovisningsteorier och marknadsvärden kan ha påverkat förloppet i den finansiella krisen. Vid marknadsvärdering övervärderas tillgångarna och i tider av kris blir problemet med marknadsvärden tydligt. Då marknaden dippar måste bankerna skriva ner sina tillgångar och därmed blir det plötsliga resultatförsämringar som leder till osäkerhet. Osäkerheten leder till restriktivare utlåning vilket innebär att en negativ loop startar. Dock finns det inga bevis på att läget hade sett annorlunda ut om bankerna fortfarande värderat tillgångar och skulder till historiska värden, men klart är att jämförelsen mellan bankerna blir svårare vid användning av marknadsvärden.

Undersökningen visar även att det inte råder någon samstämmighet mellan bankerna exempelvis när det gäller redovisning av risker i notsystemet, vilket också vållar problem för jämförbarheten. Trots att det finns en trend bland bankerna att uppnå jämförbarhet finns det fortfarande stora skillnader, något som en ökad användning av nya redovisningsteorier bidragit till.

Också när det gäller riskmätningens påverkan på dagens finansiella kris är sambandet något osäkert. Studien visar en ökad användning av riskmätning och riskmått bland bankerna, vilket enligt argumentationen i Basel II skulle förhindra finansiella kriser. Trots det lever vi mitt i en kris idag.

Flera banker, främst i Europa, gjorde investeringar som i efterhand blev värdelösa. Det kan i samband med detta ifrågasättas hur dessa investeringar bedömdes och hur riskmätningen spelade in. Användes riskmätning som metod för att avgöra vilka investeringar som skulle genomföras? Om så är fallet går det att påstå att riskmätningen har påverkat bankerna i den finansiella krisen. Å andra sidan blir frågan då vilken metod som istället skulle använts och hur denna i så fall hade påverkat bankerna.

Oavsett vilket torde en ökad användning av riskmått inte vara en garanti för bankerna att skydda sig mot framtida kriser. För att göra analysen bredare borde istället riskmätningen kompletteras med andra metoder som går utanför ramen om ytterligare risker. Återigen handlar det om att göra redovisningen enklare och mer förståelig. En utveckling mot fler och fler riskmått bör undvikas för att minska förståelsen i den information som presenteras.

Utvecklingen vi sett, med nya konkurrerande redovisningsteorier och utökade riskmått har totalt sett lett till en allt mer komplex redovisning. Den traditionella redovisningen har fått stå till sidan och tillförlitligheten i den information som presenteras i årsredovisningarna har minskat, till nackdel både för bankerna och för dess intressenter.

6.2 Studiens teoretiska bidrag

Den här studien har undersökt om det skett ett skiftande fokus bort från traditionell redovisning och hur ett sådant eventuellt skift påverkat bankerna i den finansiella krisen. Utifrån empirin finns det klara belägg för att ett skift ägt rum, mot en ökad användning av riskmätning och marknadsvärdering, samtidigt som traditionell redovisning såsom finansieringsanalysen fått stå outvecklad. Ett kritiskt förhållningssätt har används gentemot denna utveckling.

Efter det arbete som utförts i studien kan det också konstateras att det finns en stor variation i utformningen av bankernas årsredovisningar, vilket gör det svårt att läsa och tyda dem. Svårigheten är inte begränsad till författarna av denna uppsats, utan delas av många författare världen över. Eftersom forskare och universitetsstudierande, som har flera års erfarenhet av ämnet, har problem att förstå innehållet i årsredovisningarna, torde problemet vara väsentligt även för analytiker - och än mer utbrett bland allmänheten, där förståelsen kan vara närmast obefintlig.

För att komma till rätta med komplexiteten i årsredovisningarna och skapa ny kunskap inom området krävs en aktiv debatt. Det är genom debatten som förändringar går att förhindra och skapa, och därmed bidra till en mer tillförlitlig och användarvänlig information.

Jönsson (1991) menar att det är efter kriser och skandaler som behov av nya regler uppkommer. Det är lättare att övertyga folk i tider av kris, då behovet av att ha någon att luta sig mot är större. Dessutom, menar Jönsson, kan reglerna bara uppkomma när de stöds eller tas fram av någon som är tillräckligt trovärdig – auktoritär. Regler kan därmed skapas utan att det finns ordentliga belägg, eftersom det som auktoriteterna säger per automatik oftast som en sanning, en lösning på varför krisen uppkommit.

Det senaste årtiondet har vi sett ett flertal globala kriser uppstå, där de mest omfattande är Asienkrisen, IT-krisen samt den nuvarande finanskrisen. Det är uppenbart att det samhälle vi lever i är sårbart, vilket banat väg för en mängd nya tankar och idéer från auktoriteter. De nya metoderna har vunnit mark över sådana som använts och utvecklats under hundratals år, men står inte obestridda. Flera författare påpekar att forskares och intresseorganisationers åsikter inte kritiserats i tillräckligt stor utsträckning (Chua 1996, Latour & Woolgar 1986, Porter 1995).

Om betydelsefulla auktoriteter är övertygade om modellernas förträfflighet blir också bankerna mer positivt inställda till dessa. Den makt som exempelvis forskare, Finansinspektionen eller Baselkommittén besitter är därmed enorm och om tillräckligt många auktoriteter anser en sak blir åsikten så småningom fakta.

Den här uppsatsen tittar praktiskt på det som exempelvis Chua, Latour & Woolgar och Porter kritiserat teoretiskt. Bankerna är tvungna att redovisa för risk, men påverkan av regelverket kring Basel II och andra auktoriteter har gjort att exempelvis riskanalysen blivit otroligt omfattande på senare år. 16 sidors riskanalys är inte ett måste och det finns en uppenbar risk att bankerna med sina nya metoder glömmer bort det enkla.

Auktoriteterna styr reglerna och därmed debatten och bidrar på så sätt till att komplexiteten i årsredovisningarna ökar. Om auktoriteterna säger att områden såsom riskmätning är viktiga anpassar bankerna också sina årsredovisningar efter detta. För att undvika en för snäv debatt som fokuserar på faktorer som endast leder till ökad komplexitet, vore det istället önskvärt med en mer öppen offentlig debatt som lyfte fram frågan om informationens tillförlitlighet och användarvänlighet.

Auktoriteternas roll är svår att undvika, men genom att debatten inte begränsas till en viss utvald profession finns det större möjlighet att utveckla information som fler kan ha nytta av.

6.3 Reflektioner över studiens slutsatser

I föreliggande uppsats har tidskriften *Balans* använts som enda inhemska källa för den offentliga debatten. Detta skulle kunna påverka studiens resultat då tidskriften avgör åt vilket håll studien ska riktas. Dock återspeglar *Balans* både näringslivets och revisorernas åsikter och det får anses tveksamt om studien skulle fått en annan riktning om ytterligare tidskrifter hade använts. Samma resonemang kan dras när det gäller den internationella debatten där endast tidskriften *CPA Journal* använts som källa. Även där går det att, på samma sätt som för *Balans*, hävda att *CPA Journal* täcker in reflektioner från olika håll.

På liknade sätt som vid val av antal källor i den offentliga debatten, går det även att diskutera om valet att studera fyra svenska storbanker ger ett för tunt resultat. Eventuellt hade svaren varierat mer om ytterligare banker hade studerats. Detta kan ses som både positivt och negativt då resultaten från mindre banker eventuellt hade gett annorlunda svar än de från de stora bankerna. Frågan är dock om det är eftersträvt att få resultat som kommer från företag som ser helt olika ut storleksmässigt. Resultatet från undersökningen hade i så fall kunnat bli snedvridet.

Vid genomgång av den offentliga debatten identifierades ytterligare diskussioner (utöver de som nämnts under 4.7, "Identifiering av frågeställningar") vars huvudproblem hade gått att integrera i studiens undersökning. Det var önskvärt att, vid framtagning av frågeställningarna, hitta frågor som kunde besvaras med ja, nej eller med en siffra (exempelvis antalet sidor). Vissa problem som identifierades i den offentliga debatten kunde inte undersökas på ett sådant sätt.

Dessutom går det att ifrågasätta om det finns för få frågeställningar under kapitlet 4.7.2, "Bankernas nya redovisning", för att kunna säkerställa ett tillförlitligt resultat. Att det inte har identifierats fler frågor hör samman med att det fanns frågor som inte, på ett enkelt sätt, gick att ställa på årsredovisningarna. Detta kan kopplas till att bankernas nya redovisning är oerhört komplex och därmed också blir väldigt komplex att undersöka. Om en studie skulle genomföras där denna komplexitet var huvudsyftet med uppsatsen hade mer tid fått läggas på att undersöka *hur* komplex redovisningen egentligen är. Då föreliggande studie sammankopplar tre olika delar inom bankernas redovisning har inte tid funnits till att genomföra denna typ av undersökning.

6.4 Förslag på fortsatta studier

Ett antal olika resultat och iakttagelser har presenterats i föreliggande uppsats, de flesta sammanhörande till finansieringsanalysen och den begränsade betydelse som den har i bankernas årsredovisningar. Anledningen till varför finansieringsanalysen givits ett

begränsat utrymme förklaras framför allt utifrån att andra metoder, såsom riskmätning och marknadsvärderingar, fått större betydelse. Det vore emellertid intressant att undersöka anledningen utifrån några andra parametrar.

Ett problem som uppmärksammas utifrån den offentliga debatten är att kassaflödesanalys och finansieringsanalys är två begrepp som definieras olika. Ytterligare forskning skulle med fördel kunna undersöka varför så är fallet och om definitionsskillnaden har någon betydelse för möjligheten till en utökad finansierings/kassaflödesanalys som samtidigt är jämförbar.

Ett annat problem identifierat från den offentliga debatten är de olika metoder som finns för att ställa upp finansieringsanalysen, direkt respektive indirekt metod. Även här kan en fråga resas kring finansieringsanalysernas jämförbarhet. Fortsatt forskning inom ämnet skulle med fördel kunna undersöka hur bankernas inställningar förhåller sig till dessa olika metoder och vilken betydelse det har för möjligheten att utvecklas finansieringsanalysens betydelse.

Källförteckning

Publicerade källor

Böcker

American Accounting Association (1977). *Statement on Accounting Theory and Theory Acceptance*. Sarasota, FL: American Accounting Association.

Artsberg, Kristina (1992). *Normbildning och redovisningsförändring*. Lund: Lund University Press.

Artsberg Kristina (2005). *Redovisningsteorier -policy och -praxis*. Stockholm: Liber AB

Bryman, Alan – Bell, Emma (2005). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. Malmö: Liber ekonomi.

Fridson, Martin – Alvarez, Fernando (2002). *Financial Statement analysis: a Practitioner's Guide*. Third edition. John Wiley & Sons, Inc.

Hey-Cunningham, David (2002). *Financial Statements Demystified*. 3rd edition. Sydney: Allen & Unwin

Jacobsen, Dag Ingvar (2002). *Vad, hur och varför? Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. Lund: Studentlitteratur.

Jönsson, Sten (1985). *Eliten och normerna. Drivkrafter i utvecklingen av redovisningspraxis*. Kristianstad: Doxa AB.

Kindleberger, Charles Poor (1999). *Manier, Panik och krascher: de finansiella krisernas historia*. Lysekil: Pontes.

Holme, Idar M. – Solvang, Bernt K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Olson, Olov – Falkman, Pär – Pauli, Stefan (1996). *Betalningsflödesrapportering – om konsten att rapportera fakta i redovisningen*. Göteborg: Graphic Systems AB

Patel, Runa – Davidson, Bo (1994). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Soros, George (2008). *The New Paradigm For Financial Markets. The Credit Crisis of 2008 and What it Means*. United States: Public Affairs.

Schroeder, Richard G. – Clark, Myrtle W. – Cathey, Jack M. (2001) *Financial Accounting Theory and analysis*. Seventh edition. United States: Courier Westford.

Wahlström, Gunnar (2000). *Nya förutsättningar för reglering av extern redovisning – en praxisundersökning mot bakgrund av finansiella instrument*. Göteborg: Parajett AB.

Artiklar

Anderlund, Johan – Fyledal, Katarina – Lecerof, David – Saidi, Roghieh (2008). *Basel II: bankreglering i skuggan av finanskrisen*. Kandidatuppsats, Lunds universitet.

Baker, Richard C. (2008). *The inevitable Move towards IFRS?* The CPA Journal; Dec 2008; 78, 12; ABI/INFORM pg.6

Ball, Ray (2008). *What is the actual economic role of financial reporting*. University of Chicago.

Bartlett, Susan A. - Chandler, Roy A. (1997). *The corporate report and the private shareholder: Lee and Tweedie twenty years on*. Cardiff Business School.

Bengtsson, Bengt (2006). *Verkligt värde i balansräkningen. En studie i beräkning och redovisning av verkligt värde på förvaltningsfastigheter*. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

Chua, Wai Fong (1996). *Teaching and learning only the language of numbers – monolingualism in a multilingual world*. Critical Perspectives on Accounting (1996) 7, pg.129-156.

Daniélsson Jón (2002). *The emperor has no clothes: Limits to risk modeling* Journal of Banking & Finance, vol 26, pg. 1273-1296

Driver, Michael J. - Streufert, Sigfried (1969). *Integrative complexity – An Approach to Individuals and Groups as Information Processing Systems*. Administrative Science Quarterly, pg. 272-285.

Henry, Allison M. (2008). *Speeding towards convergence: Changes to come rapidly for accounting profession*. Pennsylvania CPA Journal; Winter 2008; 78, 4; ABI/INFORM Global pg.32.

Jönsson, Sten (1991). *Role Making For Accounting While The State is Watching*. Accounting, Organizations and Society, Vol.16, No 5/6, pp. 521-546.

Krumwiede, Tim (2008). *Why historical cost makes sense*. Strategic Finance.

Latour, Bruno - Woolgar Steve (1986). *Laboratory life: the construction of scientific facts*. Princeton University Press, Princeton.

Lee, T.A. - Tweedie, D.P. (1977). *The private shareholder and the corporate report*. Institute of Chartered Accountants in England and Wales.

McGoun, Elton G. (1995). *The History of Risk "Measurement"*. Critical Perspectives on Accounting, nr 6 pg. 511-532.

O'Kelly, Brian Dr. (2008). *How fair is fair-value?* Accountancy Ireland; Jun 2008; 40, 3; ABI/INFORM Global pg.30.

Porter, Theodore M. (1995). *Trust in Numbers: The Pursuit of Objectivity in Science and Public Life*. Princeton University Press, Princeton

Radin, Arthur J. (2007). *Have We Created Financial Statement Disclosure Overload?* CPA Journal; Nov 2007; 77, 11; ABI/INFORM Global pg.6.

Schuetze, Walter P. (2002) - *What Are Assets and Liabilities? Where Is True North? (Accounting That my Sister Would Understand)*. Abacus. Volume 37 Issue 1, pg 1-25.

Thomson, Jeffrey C. (2008). *When Accounting Finally Becomes Global*. The CPA Journal; Sep 2008; 78, 9; ABI/INFORM pg.11.

Wahlström, Gunnar (2009). *Risk management versus operational action: Basel II in a Swedish context*. Management Accounting Research, Nr 20, pg.53-68.

Watts, Ross L. – Zimmerman, Jerold L. (1979). *The Demand for and Supply of Accounting Theories: The Market for Excuses*. The Accounting Review, Vol.54, No.2 (Apr. 1979), pg.273-305.

Den offentliga debatten

Andersson, Per-Magnus – Lind, Tomas – Karlsson, Fredrik (1991). *Företag redovisar risker för dåligt*. Balans nr.2.

Artsberg, Kristina (1993). *Normbildning och redovisningsförändring: Värderingar vid val av mätprinciper inom svensk redovisning*. Balans nr.2.

Barnden, Robert (1989). *EG-direktiven – så påverkar de svenska företag*. Balans nr.4.

Cederberg, Olof (1992). *Redovisning av finansiella instrument*. Balans nr.1

Dahlgren, Johan – Odélius Engström, Marita – Wihlborg, Håkan (1997). *Upplýsingar om risker i de finansiella företagens årsredovisningar*. Balans nr.12.

Edenhammar, Hans (1989). *Marknadsvärden i redovisningen*. Balans nr.10.

Edenhammar, Hans (2004). *Måste redovisningen vara så komplicerad?* Balans nr.6-7.

Ekström, Staffan (2000). *Företagsvärdering: Värdering av företag i den nya ekonomin*. Balans nr.4.

Falkman, Pär – Pauli, Stefan (1998). *Debatt: Redovisning av kassaflöden en kommentar till Redovisningsrådets utkast till rekommendation*. Balans nr.1.

Falkman, Pär (1999). *Tävling i Balans: Finansieringsanalys för koncernen: Vilka är problemen?* Balans nr.6-7.

Falkman, Pär – Pauli, Stefan, (2000). *Kassaflöden – definition av sammanställningsmetoden*. Balans nr.2.

Falkman, Pär (2000). *Den nya ekonomin kräver mer komplex redovisning – dags för en ny debatt?* Balans nr.11.

Falkman, Pär (2004). *Redovisningens teoretiska kaos*. Balans nr.2.

Forsell, Jan – Lönnqvist, Per (2004). *Basel II medför stora krav – och möjligheter för bankerna*. Balans nr.5.

Gajland, David – Treffner, Jan (2000). *Företagsvärdering: Är det dags att anpassa redovisningen efter var värdet skapas i företagen?* Balans nr.4.

Gandemo, Bertil (1992). *Utveckling av redovisning och beskattning*. Balans nr.2.

Grundvall, Björn – Rundfelt, Rolf (2003). *Redovisning & redovisningar: Endast ett fåtal börsbolag följer gällande redovisningsrekommendationer*. Balans nr.1.

Gunnervall, Lars – Lif, Krister – Rosenkvist, Björn (1995). *Svensk bankrapport – Så hanteras riskerna för förlust på derivat*. Balans nr.10.

Gärtner, Robert – Olbert, Lars (1994). *Shareholder Value Analysis ökar kravet på mer beslutsorienterad redovisning*. Balans nr.8-9.

Hagman, Lennart (1992). *IFAC kongressen: Ur Bertil Edlunds inledningstal – ”Vi måste förstå att vår omgivning förändras”*. Balans nr.11.

Herolf, Olle (1996). *Finansiella instrument: The party is over!* Balans nr.4.

Herolf, Olle – Wissén, Pehr (1988). *Finansiella instrument: Värdering*. Balans nr.3.

Herolf, Olle – Wissén, Pehr (1988). *Finansiella instrument: Vilka är riskerna?* Balans nr.3.

Herolf, Olle – Wissén, Pehr (1988). *Finansiella instrument: Redovisningen och riskerna*. Balans nr.3.

Herolf, Olle – Wissén, Pehr (1989). *Redovisa företagets finansiella risker!* Balans nr.2.

Hjort, Gösta (1992). *Debatt: Försiktighet kan leda fel – dags för en ny syn på värderingar i bokslut?* Balans nr.3.

Holmquist, Bengt – Wennberg, Inge (1993). *De svenska årsredovisningarna: Företagen anpassar sig till Rådets rekommendationer*. Balans nr.1.

- Holmquist, Bengt – Wennberg, Inge (1994). *Finforum 1993: Nya svåra begrepp i årsredovisningen – Kassaflöden och nettoskulder*. Balans nr.1.
- Holmquist, Bengt – Wennberg, Inge (1995). *Finforum 1994: Bomben utanför balansräkningen*. Balans nr.1.
- Holmquist, Bengt – Wennberg, Inge (1996). *Hur redovisar vi kassaflöden?* Balans nr.1.
- Holmquist, Bengt (2004). *Det är företagen som vill jämna ut resultatkurvan*. Balans nr.6-7.
- Järlebro, Ulf (1998). *Rörelsekapitalet minst lika viktigt för analysen som kassaflöden*. Balans nr.10.
- Kjaer, Hanna (2008). *Debatt: Verkligt värde fungerar inte i konjunkturedgång!* Balans nr.6-7 2008.
- Lindberg, Jens (1997). *Att arbeta med kassaflödesmodeller för företagsvärdering*. Balans nr.8-9.
- Marions, Pia – Mettinger, Bengt-Allan (1994). *EG-anpassning av bankers och försäkringsföretags årsredovisning*. Balans nr.4.
- Marton, Jan (2008). *Nyttan av verkligt värde i redovisningen*. Balans nr.6-7.
- Mettinger, Bengt-Allan (1996). *Finansinspektionens nya regler om redovisning av finansiella instrument*. Balans nr.2.
- Mettinger, Bengt-Allan (1997). *Omdebatterad ny IASC-rapport: Finansiella instrument bör värderas till verkligt värde*. Balans nr.4.
- Nilsson, Peter – Olbert, Lars (2000). *Fler förlustbolag medför högre krav på framtidsinriktad information*. Balans nr.3.
- Olsson, Birgitta (2002). *Debatt: Företagens bokslutsrapporter är inte anpassade till dagens informationsbehov*. Balans nr.3.
- Precht, Elisabeth (2007). *Är IFRS en tickande bomb?* Balans nr.10
- Rundfelt, Rolf (1994). *Internationellt: Skillnader i europeisk syn på försiktighetsprincipen*. Balans nr.5.
- Rundfelt, Rolf (1996). *Böcker: Synpunkter på finansieringsanalyser – som dock delvis ifrågasätts*. Balans nr.8-9.
- Rundfelt, Rolf (2001). *Internationellt: Redovisning och rapportering i den nya ekonomin*. Balans nr.6-7.
- Rundfelt, Rolf (2006). *Vilken information vill finansanalytiker ha?* Balans nr.1.

Svensson, Dennis (1993). *Det har blivit et gap mellan traditionell redovisning och nya finansiella instrument*. Balans nr.3.

Thinggaard, Frank – Nilsson, Sven-Arne (2007). *Verkligt värde vid första redovisningstillfället?* Balans nr.3.

von Ajkay, Åke (1990). *Debatt: Innebörd och form i redovisningen – Håll fast vid formen*. Balans nr.5.

Wennberg, Inge (1989). *Kritisk VD i Swedish Match: Läs årsredovisningen – inte affärspressen*. Balans nr.1.

Wennberg, Inge (1989). *Vilken framtid har årsredovisningen?* Balans nr.11.

Westermarck, Christer (1990). *EG kräver mer information*. Balans nr.8-9.

Westermarck, Christer (1996). *Finansiella instrument: Redovisning och beskattning av finansiella instrument*. Balans nr.4.

Westermarck, Christer (2004). *Åtta punkter om redovisningsnormer, etik och svenska skatteregler*. Balans nr.1.

Elektroniska källor

Baselkommittén (2006-06): *Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version*,
<http://www.bis.org/publ/bcbs128.htm> (2009-04-02)

Dagens Nyheter (2009-04-02). *Garantiprogram för bankerna förlängs*.
<http://www.dn.se/ekonomi/garantiprogram-for-banker-forlang-1.836238> (2009-05-19)

Ekonomistyrningsverket (2000): *Att läsa och tolka finansieringsanalysen*. 2000:5.
<http://www.esv.se/download/18.381a53100506cbef980002154/2000-5.pdf> (2009-05-19)

Finansinspektionen, Finland (2005). *Riskidentifiering och riskmätning*.
http://www.rahoitustarkastus.fi/Swe/Tillsynsobjekt/Riskhantering/Riskidentifiering_och_riskmatning/etusivu.htm (2009-04-10)

G-20 Working Group 1: *Enhancing Sound Regulation and Strengthening Transparency*
<http://www.g20.org/366.aspx> (2009-05-19)

G-20 Working Group 2: *Reinforcing International Cooperation and Promoting Integrity in Financial Markets*
<http://www.g20.org/366.aspx> (2009-05-19)

G-20 Working group 3: *Reform of the IMF*
<http://www.g20.org/366.aspx> (2009-05-19)

G-20 Working Group 4: *The World Bank and Other Multilateral Development Banks*
<http://www.g20.org/366.aspx> (2009-05-19)

Hedelius, Patricia (2008). *Swedbanks kris ännu inte slut*. Dagens Nyheter.
<http://www.dn.se/ekonomi/swedbanks-kris-annu-inte-slut-1.666797> (2009-04-08)

Insättningsgarantin, en del av Riksgälden (2008-10-06). Pressmeddelande: *"Regeringen vill utöka insättningsgarantin"*.
<https://www.insattningsgarantin.se/sv/Om-verksamheten/Nyheter/Regeringen-vill-utoka-insattningsgarantin/> (2009-04-20)

Mellqvist, Gabriel (2008). *"Borg: Svåraste krisen sedan 1990-talet"*. Dagens Industri.
<http://di.se/Avdelningar/Artikel.aspx?ArticleID=2008\11\17\311842§ionid=Dinapengar> (2009-05-10)

Rosén, Hans (2008). *Så funkade finanskrisen*. Dagens Nyheter
<http://www.dn.se/ekonomi/sa-funkar-finanskrisen-1.656631> (2009-05-10)

Presentationer och föreläsningar

Caruana, Jaime (2005). *"Overview of Basel II and its Reflections on Financial Stability"*. International Conference on Financial Stability and Implications of Basel II.
<http://www.bde.es/prensa/intervenpub/archivo/caruana/160505e.pdf> (2009-05-19)

Loft, Anne (2009-03-05). *Global Financial Crisis*. Föreläsning på Ekonomihögskolan vid Lunds universitet.

William J. McDonough (2002). *McDonough: Celebrating the 30th Anniversary of the International Monetary Market*.
http://www.ny.frb.org/newsevents/speeches_archive/2002/mcd020514.html (2009-05-19)

Schmidt Bies, Susan (2004). *Innovation in Financial Markets and Banking Relationships*. At the Financial Executives International Summit, San Diego, California April 27, 2004.
<http://www.federalreserve.gov/BOARDDOCS/SPEECHES/2004/200404272/default.htm> (2009-05-19)

Årsredovisningar

Handelsbanken - 1990, 1992, 1994, 1996, 1998, 2000, 2002, 2004, 2006, 2008

Nordbanken – 1990, 1992, 1994, 1996

Merita-Nordbanken Group - 1998

Nordea – 2000, 2002, 2004, 2006, 2008

Sparbanken - 1990, 1992, 1994, 1996

Föreningssparbanken - 1998, 2000, 2002, 2004

Swedbank – 2006, 2008

S-E-Banken - 1990, 1992, 1994, 1996

SEB - 1998, 2000, 2002, 2004, 2006, 2008